

Lotta Nyqvist

"JAG ÄR EN SKOGLUFFARE"

**En kvalitativ studie av grundskolans sjätteklassisters
tankar om och erfarenheter av att röra på sig i naturen**

Jyväskylän yliopisto
Liikunnan sosiaalitieteiden laitos
Liikuntasuunnittelu ja -hallinto
Pro gradu - avhandling
Våren 2002

ABSTRAKT

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Liikunnan sosiaalitieteiden laitos/Liikunta- ja terveystieteiden tiedekunta

NYQVIST, LOTTA: "Jag är en skogsluffare" En kvalitativ studie av grundskolans sjätteklassisters tankar om och erfarenheter av att röra på sig i naturen.

Pro gradu - avhandling, 123 s., 5 s. bilagor

Liikuntasuunnittelu ja -hallinto

2002

Syftet med den är avhandlingen var att studera barns tankar om och erfarenheter av att röra på sig i naturen, på basen av deras egna skriftliga berättelser. Andra frågeställningar var, huruvida flickors och pojkars tankar och erfarenheter i tre olika miljöer (stad, landsbygd, skärgård) skiljer sig från varandra, eller ej. Bakgrunden till studien har byggts upp med hjälp av tidigare litteratur om motion i naturen, om inställningar till naturen samt en omfattande granskning av delarna i sjätteklassisters värld. Den använda metoden är ytterst kvalitativ och forskningsmaterialet bestod av 66 uppsatser, skrivna av 11-13-åriga barn i tre olika skolor.

Ur barnens texter kunde två huvudkategorier bildas, verkligheten och önskemål. De två kategorierna bestod i sin tur av olika teman och aspekter, som visade de olika nyanserna i respektive tema. Gemensamt för de tre valda miljöerna var att barnen verkar vara mycket aktiva på sin fritid. Alla hade, åtminstone ett och de flesta flera, fysiska fritidsintressen. Dessutom kunde alla skriva om vad de brukar göra ute i naturen, vilket tyder på att ingen har avfjärmats totalt från naturen. Skärgårdsbarnen verkade dock ha det mest mångsidiga förhållandet till naturen, eftersom de höll på med flest aktiviteter ute, hade både positiva och negativa åsikter om naturen och vistelsen i den, samt skrev betydligt längre uppsatser än barnen i de övriga miljöerna. Det sistnämnda kan i och för sig ha berott på att de har ett starkare modersmål än stads- och landsbygdsbarnen, som i större utsträckning är tvåspråkiga.

Det fanns både likheter och skillnader mellan sjätteklassisternas aktiviteter och önskemål i de olika miljöerna. Vissa saker var populära på alla tre orterna, medan andra förekom endast på ett eller ett par av ställena. Detsamma gällde flickornas och pojkarnas aktiviteter. En del intressen verkade vara gemensamma, medan andra var specifika för det ena könet.

Ett framträdande resultat var den breda naturuppfattning som sjätteklassisterna i de tre olika miljöerna hade. De beskrev allt från äkta vildmark med höga fjäll till asfalterade skateparker som natur. Dessutom visade barnens uppsatser klart och tydligt att barnen även i framtiden vill röra på sig mångsidigt ute i det fria, vilket beslutsfattarna borde ta hänsyn till i framtiden, eftersom den allra största delen av resurserna satsas på inomhusidrotten.

Sökord: Motion, natur, friluftsliv, barn, kvalitativ forskning, uppsatsskrivning

INNEHÅLL

1 INLEDNING	5
2 EN BEGREPPSDJUNGEL	8
2.1 Idrott och sport	9
2.2 Motion och rekreation	11
2.3 Motion i naturen	12
3 FINLÄNDAREN I SKOGEN	16
3.1 Människans förhållande till naturen	17
3.2 Idrottens förhållande till naturen	19
3.3 Idrottsomgivningen påverkar inställningen till naturen, eller?	21
3.4 Friluftslivets planering och administration	24
4 SJÄTTEKLASSISTENS VÄRLD	27
4.1 Bronfenbrenners ekologiska miljömodell	28
4.2 Individen	30
4.2.1 Puberteten	31
4.2.2 Barn och ungas kognitiva utveckling	32
4.2.3 Sjätteklassistens språkliga utveckling	34
4.3 Familjen	35
4.3.1 Primär- och sekundärsocialisering	36
4.3.2 Föräldrarnas tidsbrist	37
4.3.3 Släktingarnas betydelse	39
4.4 Skolan	39
4.5 Kamraterna	41
4.6 Fritiden	43
4.6.1 Organiserad och oorganiserad fritidsverksamhet	45
4.6.2 Fritidens innehåll	46
4.6.3 Var rör sig barnet?	47
4.6.4 Barn och ungdomars motionsvanor	48
4.6.5 Kritik mot motionsvaneundersökningar	49
4.6.6 Barns motionsmotiv	50
5 METOD	52
5.1 Den kvalitativa forskningen	53
5.1.1 Uppsatsskrivning som metod	55
5.1.2 Uppgiftens utformning	57
5.2 Val och beskrivning av forskningsområde	59
5.2.1 Stadsmiljön	61
5.2.2 Landsbygdsmiljön	64
5.2.3 Skärgårdsmiljön	65
5.3 Det konkreta tillvägagångssättet	67
5.3.1 Analys och tolkning av uppsatserna	69
5.3.2 Min roll som forskare	73

6 SJÄTTEKLASSISTEN I SKOGEN	75
6.1 Verkligheten - hur sjätteklassisterna rör på sig i naturen	75
6.1.1 Stadsmiljön	76
6.1.2 Landsbygdsmiljön	82
6.1.3 Skärgårdsmiljön	83
6.2 Verkligheten - sjätteklassisternas motiv till att röra på sig i naturen	90
6.3 Verkligheten - med vem rör sjätteklassisterna på sig i naturen?	94
6.4 En önskedag ute i naturen	97
6.4.1 Flickornas önskemål	99
6.4.2 Pojkarnas önskemål	102
7 DISKUSSION	108
LITTERATUR	116
ELEKTRONISKA KÄLLOR	123
BILAGOR	

1 INLEDNING

"Nedanföör oss öppnade sig backen, lång och susande ner mot älven. Men den var fortfarande omöjlig att åka i, täckt av ett lårdjupt snötäcke. Vi tvärställde skidorna och började trampa. Skidbredd för skidbredd tog vi oss nerför branten. Stampade samman snön, pressade ihop den med tyngden av våra pojkroppar i en ränna ner genom snömassorna, hela den långa backen ut på älvens is. Sida vid sida arbetade vi medan svetten strömmade under kläderna... Och äntligen står vi där. Tillbaka vid utgångspunkten efter ett fruktansvärt arbete. Benen vibrerar, lungorna häver sig, men nedanföör oss ligger den färdigstampade backen. En bred och slät gata av tusentals skidtramp. Vi ställer oss bredvid varandra, jag och Niila... Vi ger varandra en blick. Så vänder vi oss framåt, tar spjärn med babustavarna... Vi är loss. Glider iväg. Susar allt snabbare ner i natten. Fraset. Kylan som bränner i kinderna. Två ångande pojkar, två nykokta paltar nedslängda i frysboxen. Allt fortare och vildare. Sida vid sida med gapande munnar, varma hål där vintern sugs in. Perfekt trampat, helt perfekt! Knän som fjädrar, fötter som spjärnar i hårdknutna pjäxor. Ett brus som växer i köttet, en fart som närmar sig det omöjliga, snö som blixtrar, vindtjut, virvlar. Och så händer det... Vi faller sida vid sida i varsitt snörykande moln, kastas runt i bolmande bollar med utspärrade armar, och våra stavar pekar uppåt, mot rymden, mot varsin lysande stjärna."

(Niemi 2001, 57-58)

Den ovannämnda berättelsen är ett citat ur Mikael Niemis August pris belönade roman "Populärmusik från Vittula" och beskriver hur två tolvåriga pojkar i 1960-talets Pajala upplevde en vinterdag ute i naturen. Inspirerad av, bland annat, de här två pojkarnas äventyr i de Norrländska skogarna har jag nu gett mig in på att ta reda på hurudana äventyr dagens tolvåriga pojkar och flickor upplever i de Österbottniska skogarna.

Idag är vår idrottskultur mångsidigare än någonsin tidigare. Förutom tävlingsidrott erbjuds vi aktiviteter av de mest varierande slag: motionsaktiviteter, idrottslig rehabilitering, idrott för specialgrupper, företagsmotion, upplevelseidrott och friluftsliv. Listan kunde göras hur lång som helst. Vi har även ett av världens bredaste och mest utvecklade nätverk av idrottsanläggningar, ca 30 000, vilket innebär att det finns en idrottsanläggning per 170 invånare (Suomi 2001, 18). Förutom alla de här anläggningar har vi en mycket betydande och egentligen helt ovärderlig resurs i vårt lands mycket vackra och mångsidiga natur.

Naturen har traditionellt varit den plats där den största delen av idrotts- och motionsaktiviteterna har skett. Det här är något som sakta men säkert har förändras. Precis som samhället i överlag, har också idrotten fjärmats från naturen i allt högre grad.

Nuförtiden är de flesta av oss (90%) åtminstone i viss mån bekymrade över miljöns tillstånd (Tanskanen 1997, 3). Var och varannan dag rapporterar media om någon naturkatastrof och i olika kampanjer uppmanas vi bete oss miljövänligt. Hållbar utveckling har blivit ett modeord inom de flesta samhällsområdena, även inom idrotten. Kan något tänkas vara mera hållbart än traditionell och hederlig motion i naturen? Men är, vi finländare, intresserade av att röra på oss i naturen mera? Om vi skall tro på forskningen, har naturen varit ett av de främsta motiven för finländarnas motions- och idrottsutövning (Telama 1987; Vuolle 1990). Enligt en färsk utredning idkar två tredjedelar av finländarna varje vecka någon friluftaktivitet (Finska Notisbyrån 2002).

Forskningen kring motion i naturen har dock fokuserats i mycket stor utsträckning på den vuxna delen av befolkningen och kunskapen om barnens motionsvanor i det fria, utgörs fortfarande av ett oskrivet blad. Våra barn och unga verkar enligt olika rapporter (bl a. Bardy, Salmi & Heinonen 2001) må dåligt i dagens samhälle. Vi kan vardagligen läsa eller höra i medierna om otrygghet, droger, orimliga prestationskrav, inaktivitet och så vidare. Idrotten är ingen universalmedicin som råder bot på alla problem, men åtminstone kan en aktiv livsstil öka möjligheterna till välbefinnande, såväl fysiskt, psykiskt som socialt. Det råder också en enighet om att barndomens idrotts- och motionsvanor är relativt bestående (Engström 1989; Nupponen & Telama 1998; Silvennoinen 1987). Med andra ord kan en fysiskt aktiv barndom betyda att man även är aktiv som vuxen. För att kunna förstå naturens värde och uppskatta de oändliga möjligheter den erbjuder, är det viktigt att man kommer i kontakt med den, helst redan som barn. Förhoppningsvis kan en ökad förståelse av barns tankar om och erfarenheter av att röra på sig i naturen, leda till att bättre förutsättningar kan skapas för motion i naturen och att ett bestående intresse för både motionen och naturen kan födas.

Syftet med den här studien är alltså, att studera barns tankar om och erfarenheter av att röra på sig i naturen, genom deras egna skriftliga berättelser. Det är en mycket viktig fråga, eftersom det krävs information och kunskap om vad barnen gör och vad de skulle vilja göra ute i det fria, för att kunna förbättra planeringen och beslutsfattandet kring motionen i naturen. Ämnet är dessutom speciellt aktuellt, eftersom huvudtyngpunkten i statens idrottsanläggningsbyggande fram till 2004, är just barn och ungas möjligheter till att röra på sig naturligt i närheten av hemmet (Undervisningsministeriet 2001).

Bakgrunden till avhandlingen byggs upp kring tre olika teman. Litteraturgranskningen inleds med en omfattande begreppsutredning av de centrala begreppen: idrott, motion och motion i naturen. Människans och idrottens förhållande till naturen, som behandlas i kapitel tre, är det andra temat. Målet med det fjärde kapitlet, Sjätteklassistens värld, är att beskriva olika element som kan tänkas beröra dagens tolvåringar, utifrån Bronfenbrenners ekologiska miljömodell. Den valda metoden och dess för- och nackdelar beskrivs i det femte kapitlet, medan det sjätte kapitlet består av resultatredovisningen. Avhandlingen avslutas med en diskussion.

2 EN BEGREPPSDJUNGEL

Litteraturgranskningen är enligt Backman (1998, 26-27) ett av de viktigaste momentet i forskningsprocessen och att "den omöjliga kan hoppas över". Dokumentstudierna fyller ett flertal funktioner, av vilka de viktigaste är att hjälpa forskaren formulera en meningsfull vetenskaplig problemställning samt visa hur begrepp inom det studerade området tidigare definierats, preciserats och använts för empirisk kontakt.

Jag har valt att satsa på en bred begreppsutredning i den här avhandlingen, eftersom ordspråket "kärt barn har många namn", verkligen stämmer i det här fallet. *Idrotta, sporta, motionera, röra på sig, rekreera, utöva friluftsliv* är bara exempel på begrepp som man kunde tänka sig använda för det jag vill studera, dvs barns tankar om och erfarenheter av att ... i naturen. En klen tröst i sammanhanget är att det i samhällsvetenskaperna snarare är en regel än ett undantag att begreppen kan ha många olika betydelser (Järviluoma 1995, 5).

Förvirringen underlättas inte av att det mesta som har skrivits i Finland, om till exempel motion i naturen, är på finska eller engelska och kräver översättningar, som lätt kan få en hemgjord klang. För att försöka undvika det har jag valt att använda många skandinaviska källor, eftersom det är i dessa de svenskspråkiga begreppen förekommer. I och för sig är även det förenat med faror, eftersom begrepp tenderar att ha nationella och kulturella innebörder som varierar från ställe till ställe (Engström 1989, 16).

Dessutom är det ingen självklarhet att barnen, som deltar i undersökningen, har samma eller ens liknande uppfattningar som de forskare som kan ha kommit fram till definitionerna efter tiotals år av forskning. Att på förhand ta reda på det skulle spränga ramarna för den här avhandlingen. Huvudsaken är därför att komma fram till uttryck som kan förstås av alla inblandade.

2.1 Idrott och sport

Ordet *idrott* finns bara inom det skandinaviska språkområdet. Det lånades från isländskan på 1600-talet. Dess ursprungliga betydelse var verksamhet eller sysselsättning, såväl andlig som kroppslig. Idrott kom under 1800-talet att användas synonymt med sådan kroppsövning, som inte kunde räknas till gymnastiken. I slutet av 1800-talet började man, influerad av engelskan, tala allt allmänare om *sport*. (Engström 1989, 5-6)

Ordet *sports* ursprungliga betydelse av nöje ger begreppet en mer vidsträckt innebörd än idrott. Att sporta kan betyda att ägna sig åt skidutflykter och andra former av friluftsliv, men man kan också använda termen i sammanhang då i stort sett ingen fysisk aktivitet krävs, till exempel frågesport. I olika ordsammanställningar kan sport ha en betydelse av bland annat social kompetens, medan idrott för tankarna närmast till fysisk prestationsförmåga. Sport fått en stor internationell spridning. Man talar om sport som ett övergripande begrepp för den tävlings- och resultatnriktade idrotten, till exempel sportsidor, sportextra, sportradio. (Engström 1989, 7-8)

I finlandssvenskt talspråk har, enligt min uppfattning, idrott och sport ungefär samma betydelse. I Österbotten är det dock vanligare att man använder "idrotta" istället för "sporta". Förhållandet liknar lite finskans *liikunta* och *urheilu*, det vill säga att då man talar om idrott menar man *liikunta* medan *urheilu* motsvaras av sporten. Enligt ordboken är dock fallet inte så, utan *liikunta* översätts med motion medan *urheilu* är idrott (NetMOT 2001).

Vad gäller definitionen av idrott, har många alternativ föreslagits. Patriksson (1979, 59) framförde i sin doktorsavhandling den här radikala åsikten:

"Med idrott borde avses institutionaliserad tävlingsinriktad fysisk aktivitet, där den fysiska prestationsförmågan betonas, och där deltagandet styrs av regler, som formulerats av de officiella idrottsorganisationerna".

Jag är inte av samma åsikt som Patriksson, men kan hålla med hans resonemang om att idrott allmänt definieras för brett och forskningen, speciellt jämförbarheten mellan olika studier, försvaras på grund av detta.

Riksidrottsförbundets (RF) officiella definition av idrott är följande:

"Idrott är fysisk aktivitet som människor utför för att få motion och rekreation eller uppnå tävlingsresultat"

(Herner 1989, 17)

Motiveringarna till varför RF antog en så pass bred definition, var enligt Engström (1989, 11) möjligheterna till ett ökat statsanslag och önskan om att även friluftsförbundet skulle höra till Riksidrottsförbundet.

Engström (1989, 15) menar dock att den ovanstående allmänna definitionen inte räcker till i forskningssammanhang, utan att man bör göra en mer specificerad indelning av begreppet och särskilja olika former av idrott på följande sätt:

"Idrott är fysisk aktivitet vars huvudsakliga innehåll och syfte är att:

- *bedriva kroppsövning för att därigenom bibehålla eller förbättra den fysiska prestationsförmågan eller*
- *genom kroppsövning få rekreation eller*
- *uppnå tävlingsresultat där den fysiska prestationsförmågan är avgörande"*

Tack vare den här indelningen utesluts vissa former av fysisk aktivitet, till exempel bärplockning, trädgårdsarbete eller fysisk aktivitet under arbetstid eller i hemmet, eftersom målet med dessa aktiviteter inte i första hand är att förbättra den fysiska prestationsförmågan eller att genom kroppsövning få rekreation (Engström 1989, 15). Engström har med andra ord en direkt motsatt uppfattning än Vuolle (1992, 19), som specifikt nämner att man till exempel kan plocka bär också i rekreativ syfte.

De här två olika synsätten kan bero på nationella skillnader. I Sverige anses tydligen den så kallade nyttomotionen inte höra till varken idrotten eller friluftslivet, medan man i Finland räknar den till motionen i naturen (*luontoliikunta*). En annan förklaring kan vara det som Engström (1989, 16) påpekar i samband med sin idrottsbegreppsutredning, att uttrycksformerna för människors fysiska träning varierar med samhällsutvecklingen och det rådande kulturklimatet.

Herner (1989, 17-18) framhåller att svårigheterna med begreppet idrott inte tar slut i och med att det skilts från sporten, utan att det också blandas samman med motionen. Det här är viktigt att hålla i minnet då man läser olika rapporter, eftersom begreppen troligtvis har definierats på olika sätt i dem. I statistiska undersökningar används därför ofta begreppen idrott och motion parallellt, vilket även jag kommer att göra i den här avhandlingen.

2.2 Motion och rekreation

Idrott i friskvårdande syfte, som motion, är inget modernt påfund, även om begreppet har fått ökad uppmärksamhet under de senaste åren. Den så kallade hälsotionen är en av trenderna inom området och landsomfattande kampanjer, som till exempel *I form för livet* bedrivs med framgång runtom i kommunerna

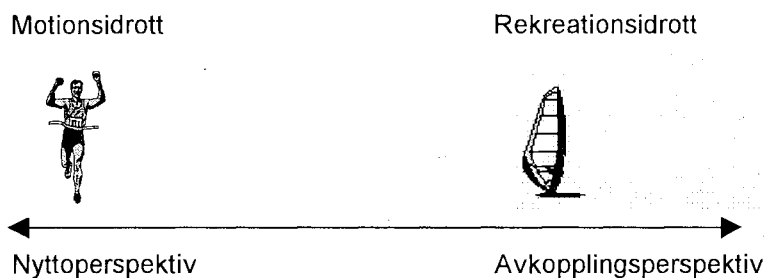
I takt med samhällets automatisering och teknokratisering har kraven på människors muskelkraft och fysiska prestationsförmåga minskat, samtidigt som våra kroppsfunktioner, sinnesorgan, muskler och rörelseapparat är anpassade till helt andra levnadsvillkor. Motions- och rekreationsidrotten kan därmed anses vara en form av konstgjord andning, en påtvingad fysisk aktivitet på grund av den förändrade livsmiljön. (Engström 1989, 23-24)

Riksidrottsförbundets officiella definition av motion är följande:

"Motionsidrott omfattar all den verksamhet som i första hand syftar till fysisk aktiv rekreation där tävlingsmomentet är av underordnad betydelse."

(Herner 1989, 17)

Fysisk aktivitet i form av motions- och rekreationsidrott bedrivs i första hand som ett medel att nå bättre hälsa och välbefinnande. Man kan enligt Engström (1989, 25-26) se aktiviteterna som ett vidsträckt fält där motionsidrotten finns i den ena utkanten och rekreationsidrotten i den andra.

FIGUR 1. Förhållandet mellan motions- och rekreationsidrott.

I motionsidrotten betonas nyttan av verksamheten och aktiviteten ses som en form av investering i kommande hälsa och välbefinnande. Rekreationsidrotten har också ett väsentligt inslag av kroppsrörelse men huvudsyftet är att få avkoppling, ha roligt. Aktiviteter, i vilka den positiva upplevelsen är central är till exempel långturer på skidor, långfärdsåkning på skridskor, cykling, paddling och fjällvandring. Vad som anses vara rekreativt är beroende av samhälleliga och kulturella faktorer (Engström 1989, 25-26)

Jag anser att Engströms resonemang är lite för enkelt. För det första tycker jag att han har glömt en mycket viktig faktor, som också definierar vad som är rekreativt eller inte, nämligen personens egna intressen och åsikter. Jensen (1995, 7) menar att för någon kan det vara rekreation att bygga en båt, medan någon annan skulle kalla det jobb. Järviluoma (1995, 8) anser, å sin sida, att det viktigaste elementet i rekreationen är frivilligheten. Inte kan man heller, enligt min åsikt, säga att en aktivitet antingen är nyttig eller avkopplande, utan de flesta aktiviteterna upplevs säkert som både nyttiga och avkopplande och befinner sig därmed någonstans på mitten av axeln.

2.3 Motion i naturen

I den skandinaviska litteraturen används inte, det från finskan översatta begreppet, motion i naturen (*luontoliikunta*) utan friluftsliv, vilket på finska översätts till *ulkoilu*. De skandinaviska definitionerna av friluftslivet motsvaras dock av definitionerna av motion i naturen och därför kommer jag i den här avhandlingen att använda begreppen parallellt.

I en mycket omfattande studie av det svenska friluftslivets framväxt har Pihl Atmer (1998, 35-47) kommit fram till att den sidan av idrotten, som vette mot friluftslivet, var leken. Tidigare definierades ofta lekens karaktär genom ett tillägg till ordet, leken kunde alltså kallas till exempel friluftsslek, vilket innebar frisk luft och kraftig rörelse i det fria. Hedemann-Gade (1895) beskrev barnens friluftsslekar på följande sätt:

"Stundom får man höra föräldrar yttra sin stora belåtenhet med barnens friluftslif: `de äro ute från morgon till qväll, när vädret så tillåter`"

(Pihl Atmer 1998, 35)

Författaren Gustaf af Geijerstam ställde redan 1892 frågan:

"Varför vi stadsbor älskar att en tid på året få vistas på landet? Svaret var: jo, vi behöver frisk luft, vi behöver vila ut från stadens buller, gatularm, telefonklockor, spårvagnsringningar och ångvisslor"

(Pihl Atmer 1998, 15)

Industrialiseringen och urbaniseringen medverkade till idrottens framväxt, men de kan också anses ha varit avgörande för behovet av friluftsliv. En hypotes är att förhållanden i staden skapade en motrörelse som förde ut på landet, till friluftslivet och sportstugorna. I den livliga hälsodiskussion som pågick i slutet av 1800-talet kom friluftslivet att betraktas som ett hälsosamt och livsgivande komplement till livet i staden. Till exempel ansågs botemedlet mot sekelskiftets ledande kultursjukdom, neurasteni (jämför nervsvaghet och nervositet), vara vistelse på landet, frisk luft, rent vatten och lugn. En form av friluftsliv var även friluftsgymnastiken, som hade en förkämpe i den danska läkaren Frode Sadolin. Han anbefalldes nakengymnastik utomhus i den fria naturen, på badanstalten eller i samband med luftbadet som medicin mot de flesta krämpor. (Pihl Atmer 1998, 11-33)

På 1970-talet definierades det finländska friluftslivet i ett kommittébetänkande på följande invecklade sätt:

"Ulkoilulla ymmärretään ensisijassa ulkosalla (luonnossa) jalan, hiihtäen, pyöräillen, veneillen tai näihin verrattavalla tavalla vapaa-ajan viettämistarkoituksessa tapahtuvaa liikumista sekä tilapäistä oleskelua, uimista, lyhytaikaista telttailua, marjojen ja sienien poimimista, onkimista, joutenoloa, ja yleistä luonnonharrastusta sekä muuta näihin verrattavaa toimintaa."

(Sievänen 1993, 4)

Den här officiella definitionen är, enligt min åsikt, för begränsad och till och med lite för gammalmodig för att kunna användas i den här studien. Den är ändå av betydelse eftersom en stor del av människorna, framför allt den äldre generationen, troligtvis fortfarande har en sådan uppfattning om motionen i naturen.

I samband med projektet *"Liikunta ja luonto"* definierade Vuolle (1992, 19) motion i naturen på ett betydligt enklare och modernare sätt:

"Luontoliikunnalla tarkoitetaan vapaa-ajalla luonnonympäristössä fyysisesti aktiivista harrastustoimintaa, jossa tavoitteena on liikunnan tai muun tarpeen tyydyttäminen"

Motion i naturen avgränsas till aktiviteter utförda på fritiden och utesluter därmed aktiviteter, vilkas syfte är att bringa inkomst. Därför kan inte arbetsuppgifter utförda i naturen, till exempel skogsarbete eller yrkesfiske räknas som motion i naturen. Olika former av nyttomotion, till exempel bär- och svampplockning för eget behov, hör dock till begreppet. På grund av att det knappast är troligt att tolvåriga barn yrkesfiskar eller arbetar i skogen på heltid passar Vuolles definition av motion i naturen även i denna studie.

Telama (1992, 61) tar hänsyn till ytterligare ett centralt element, som även är av stor betydelse i den här studien, i och med att han definierar motion i naturen på följande sätt:

"Luontoliikunnalla tarkoitetaan laajasti kaikkea omilla lihaksilla aikaansaatuja fyysistä aktiivisuutta, mikä tapahtuu aidossa tai osittain rakennetussa luonnonympäristössä"

Den viktiga skillnaden i jämförelse med de övriga definitionerna är att det inte behöver vara helt orörd natur man rör sig för att det ska kallas motion i naturen, utan även aningen bearbetade miljöer kan räknas som natur .

3 FINLÄNDAREN I SKOGEN

Den finländska markanvändningen och beteendet ute i skog och mark präglas av den gamla nordiska inställningen till naturen. Wahlström, Hallanaro och Manninen (1996, 67) beskriver finländarnas förhållande till naturen som intimt och handgripligt. Man ser naturen som ett halvvtamt eller kanske halvvtamt element som samtidigt ger både ekonomiskt utbyte och rekreation.

Vi är vana att röra oss fritt i naturen, plocka bär och svamp utan begränsningar, bygga vår strandbastu samt rekreera oss i skogen och på vattnet på många andra sätt. I fritidslivet förenas nytta och nöje, man återvänder från skogen med en korg trattkantareller, stugägaren hugger ved för att elda bastun och när man ändå är ute med båten passar man på att dra upp några fiskar till middagen.

Uppdelningen mellan stad och land, skog och park, rekreation och arbete i det fria är inte lika tydlig som i många andra länder. Man behöver inte ens åka långt utanför Nordens gränser för att märka att varje verksamhet i naturen har sin egen plats och tid. Om ett område är definierat till exempel som friluftsområde, är det meningen att man bara ska idrotta där, inte plocka bär eller idka skogsbruk. Dessutom kan man i många centraleuropeiska länder till och med hamna att betala böter om man ertappas med att plocka bär på någon annans mark. (Wahlström et al. 1996, 67)

I Finland, liksom i övriga Norden, får i princip vem som helst röra sig var som helst till fots, på skidor eller cykel, oberoende av om marken är privat eller offentligt ägd. Den unika allemansrätten tillåter även oss plocka vilda bär, svampar eller blommor, bada och tälta. Förbjudet är dock att göra upp öppen eld eller köra med motorfordon utan markägarens tillstånd. (Vuolle & Oittinen 1994, 15-20) Antagligen är det tack vare allemansrätten, som man inte har ansett det vara lika viktigt att grunda speciella offentliga utfärds- eller rekreationsområden som på andra ställen i världen.

Wahlström et al. (1996, 67) framför ett eventuellt framtida hot mot allemansrätten. Finland är som bekant fritidsbostädernas och sommarstugornas förlovade land. Här finns idag över 400 000 sommarstugor.

I princip minskar det ökande antalet stugor människors praktiska möjligheter att fritt röra sig i naturen. Varför är då många dröm att ha en egen stuga ute på landet eller i skärgården? Förklaringarna är säkert lika många som antalet villor, men till exempel Rosén och Sjöström (1964, 14-17) menar att det är givet att man får mera ut av naturen om man befinner sig ensam i den. Vi söker lugn och ro, tystnad och svängrum som motvikt till vardagen i staden. Progen (1979, 240) betonar betydelsen av enskildhet för den som vistas i naturen, men påpekar också att enskildhet inte är det samma som ensamhet. En konstnär har berättat om sin drömstuga på följande sätt:

"En sportstuga skall hava en stor tomt, vara skyddad för blåst, ligga intill vatten i söderläge och beväxt med blandskog. Från farstukvisten skall jag kunna få tillfälle att känna rymden, skog skall blåna i fjärran och morgonsolen skall glittra över stilla blått vatten. Vid min lilla brygga skall den nytjärade ekan skvalpa för en sakta bris och stora gäddor och abborrar skola hungrigt vänta på den goda dagmaskfrukost jag vill bjuda dem på."

(Pihl Atmer 1998, 362)

3.1 Människans förhållande till naturen

Genom tiderna har man studerat människans förhållande till naturen. Många forskare har försökt göra fullständiga beskrivningar eller kategoriseringar av vårt förhållningssätt till naturen. En del har lyckats bättre än andra.

Evolutionism och kulturism är de två rådande internationella huvudriktningarna. I den evolutionistiska riktningen uppfattas människan alltid ha haft och även i framtiden ha ett mycket nära förhållande till naturen. Mänskligheten har med andra ord förståtts och tolkats genom förhållandet till naturen. I den kulturistiska riktningen anser man att naturen har haft och har en varierande betydelse för människan under olika tidsperioder och i olika kulturer. (Kallio 1992, 39)

Vad gäller finländarnas förhållande till naturen, är det främst två olika forskare som citeras i litteraturen.

Naturfilosofen och Finlands Akademi forskaren Leena Vilkka (1993, 22-23) har undersökt människors inställningar till naturen och kommit fram till att de kan delas in i tre olika grupper:

1. En *teknocentrisk* inställning
2. En *antropocentrisk* inställning
3. En *biocentrisk* inställning
  - a) En *djurcentrerad* inställning (zooism)
  - b) En *livscentrerad* inställning
  - c) En *ekosystemcentrerad* inställning

De som har en *teknocentrisk* inställning till naturen betonar värdet av råvarorna i naturen och deras ekonomiska betydelse. Människan och de estetiska och rekreativa upplevelserna, som naturen kan erbjuda, är centrala faktorer i den *antropocentriska* inställningen. I det *biocentriska* förhållningssättet är naturen i sig själv det centrala värdet. Vilkka delar den biocentriska inställningen till tre olika undergrupper. I den *djurcentrerade* inställningen betonas djurens rättigheter, medan man i den *livscentrerade* inställningen menar att alla levande varelser är av lika stor betydelse och har lika rätt att vistas i naturen. I den *ekosystemcentrerade* inställningen ser man till helheten och mångfalden.

Pietarinens (1987) indelning av människans förhållande till naturen är den andra ofta använda finländska typologin. Han anser att naturen har, bland andra, följande egenskaper och funktioner för människan:

<p>Utilism</p> <ul style="list-style-type: none"> - ekonomiskt värde - energi- och råvarulager - obegränsad utnyttjanderätt 	<p>Humanism</p> <ul style="list-style-type: none"> - intellektuellt, etiskt och estetisk värde - värdefulla egenskaper - rätt att använda och utveckla
<p>Privatism</p> <ul style="list-style-type: none"> - naturens egenvärde - alla delar lika värdefulla - människan har ingen specialanvändningsrätt 	<p>Mystism</p> <ul style="list-style-type: none"> - naturen och människans koppling - helighetens eftersträvan - naturen en stor andlig resurs

FIGUR 2. Människans förhållande till naturen (Pietarinen 1987)

Pietarinen (1993, 33-43) har senare utökat den här ursprungliga indelningen med kategorierna *sentinism* och *vitalism*.

Både Vilkkas (1993) och Pietarinens (1987) typologier har kritiserats. Den mesta kritiken riktas mot anspråken på fullständighet och svårigheterna med att tillämpa typologierna i praktiken. Det anses vara lätt att placera in folk i *utilism* och *humanism* kategorierna, medan det har visat sig vara svårt att i samband med empirin hitta någon som representerar *privatism* eller *mystism*. (Lybäck 2001) Pietarinens indelning är, trots bristerna, den mest använda i idrottsforskningsområden (Pyykkönen, 1990; Vuolle, 1990).

3.2 Idrottens förhållande till naturen

Vuolle (1990, 72) menar att idrottsgrenar som utövas i en byggd omgivning kan anses vara utilistiska, medan de aktiviteter som sker i en naturlig omgivning är humanistiska på grund av att de utövas på naturens villkor. Pyykkönen (1990, 32-36) är mera konkret och påstår att tekniska idrottsgrenar, som till exempel motorsport, hör till Pietarinens (1987) utilism kategori. Cykling och friluftsliv kan anses vara humanistiska, medan till exempel vildmarksvandring eller kanotutflykter faller inom mystismen. I privatismen finns det inte något utrymme för idrott på grund av att människan inte har någon specialanvändningsrätt av naturen.

Själv tycker jag att det är onödigt att placera in hela idrottsgrenar i kategorier, som baseras på människors förhållande till naturen, eftersom det bland utövarna av en idrottsgren eller motionsform finns en mängd olika typer av människor. Det finns ingenting som säger att, till exempel alla som cyklar, skulle vara speciellt humanistiska i sitt förhållande till naturen. Jag är nämligen säker på att det även bland cyklisterna finns sådana som har en rent teknisk inställning till naturen de utnyttjar till att cykla i.

Progen (1979, 237-241) har analyserat vad det är i naturen som attraherar människor att motionera just där. Analysen kan samtidigt anses beskriva människans förhållande till den så kallade naturliga idrotten.

Progens tolkning är att friluftstrenden inte är en flykt *från* det vardagliga livet i staden utan snarare en flykt *till* naturen. Det vill säga att motion i naturen inte handlar om att glömma stressen och bullret utan att komma ihåg skönheten med naturen. Därför är det kanske inte så överraskande att Progen först nämner att det är *den estetiska upplevelsen* som attraherar naturmotionären. En ytterst estetisk upplevelse kan vara känslan av att vara den första som skidar på nyfallen snö och se sina egna spår i något så unikt som ren snö.

Annat som kan attrahera den som rör sig i naturen är *utmaningen* med vara i en naturlig omgivning. Nära samman med det hör även den tredje kategorin, *sökandet efter risk*. Att komma ifrån den organiserade idrottens regler kan beskrivas som, *friheten och självständigheten* med att röra på sig i naturen. Motion i naturen som *motvikt till vardagen* är den femte kategorin. (Progen 1979, 237-241)

Under konferensen, Naturen - vår unika fritidsresurs (1992), var välfärdens påverkan på den så kallade naturliga idrotten ett centralt tema. Deltagarna konstaterade att idrotten och även motionen har genomgått stora förändringar. Tävlingsmentaliteten betonas och jämförbarheten av resultat är ett centralt krav, vilket i sin tur har inneburit att kraven på prestationsplatserna har ökat. I och med det har idrotten i allt högre grad förflyttat sig bort från sin ursprungliga miljö, naturen, till mera standardiserade omgivningar var man kan minimera växlingarna i och inverkningarna av naturförhållandena. Lite tillspetsat kan man säga att det inte är tillräckligt mera att det finns skidspår under den del av året då det finns snö, utan spåret bör ha två åkriktningar, erbjuda möjligheter till såväl traditionell stil som skridskostil, vara väl grundat och i skick från början av november oberoende om det finns snö eller ej. Dessutom bör spåret helst vara draget inne på en stadion eller åtminstone inom synhåll för kamerorna på grund av TV-tittarna. (Herva, Oittinen & Vuolle 1992, 7-8)

Begreppet nordisk välfärd har ansetts innebära någonting positivt. Enligt Herva et al. (1992, 8) kan man även finna negativa sidor i välfärden. För det första har den lärt människorna att ställa krav. Detta också inom idrotten och motionen, man vill kunna utöva just den aktivitet man vill såväl inomhus som utomhus.

Utomhusidrotten håller därmed inte på att försvinna, men den håller på att förflytta sig bort från naturen till mera omformade miljöer. Det här fjärmar i sin tur människan både från den traditionella idrotten och från det traditionella förhållandet till naturen.

Med andra ord menar Herva et al (1992) att det som en gång ansett vara grundstenen i nordbons identitet nu rasat samman. Visst kan jag hålla med Herva et al. till en viss del, men jag tycker samtidigt att de målar upp en alltför negativ situation. Ur ett idrotts- och hälsoperspektiv borde ju huvudsaken vara att människorna överhuvudtaget är fysiskt aktiva och då är det av mindre betydelse om det sker i en naturlig eller konstgjord omgivning. Orsakerna till den starka kritiken i början av 1990-talet mot konstgjorda idrottsanläggningar och försvarstalen för en mera naturlig idrottsomgivning kan kanske sökas i den tidens kommunala idrottsadministration, som enligt Ilmanen (1996, 207-211) kännetecknades av ett mycket ivrigt byggande av olika idrottsanläggningar, den ena mera mäktig än den andra. Idrottsanläggningsbyggandets glansperiod fick dock ett snabbt slut i och med 1990-talets svåra ekonomiska depression i Finland.

Samtidigt kan man också förstå Herva et al. (1992) bättre om man kopplar ihop oron för idrottens förflyttning till en mera konstgjord miljö med oron för miljöns tillstånd. Enligt Tanskanen (1997, 3) är 80-90% av befolkningen åtminstone i viss mån oroade över hur miljön mår och denna oro är antagligen befogad. Ganska få av oss är dock, trots oron, beredda att göra några större uppoffringar för att förbättra miljön. Fenomen som friåkning (*free rider*) och NIMBY (*not in my backyard*) verkar bli allt allmännare. Med andra ord vill vi gärna leva i en bättre värld, men vi vill inte själva göra någonting för att den ska bli bättre. (Lybäck 2001)

3.3 Idrottsomgivningen påverkar inställningen till naturen, eller?

Man har i ett flertal studier konstaterat att den omgivning vi rör oss i påverkar vår inställning till naturen. Den allra senaste studien är nordamerikansk och därmed inte helt överförbar på finländska förhållande, men den kan ändå anses vara riktgivande.

Tarrant och Green (1999) kom fram till att endast friluftaktiviteter (*outdoor recreation activities*) som innehöll element av uppskattning av naturen påverkade deltagarnas attityder och beteende gentemot miljön positivt. De kom även fram till att mera konsumtionsinriktade och motoriserade friluftaktiviteter inte påverkade deltagarnas miljöattityder och -beteende på något negativt sätt. Med andra ord försämrades inte inställningen till naturen på grund av de konsumtionsinriktade eller motoriserade friluftaktiviteterna, utan den hölls på samma nivå som tidigare.

Liknande resultat kom Jackson (1986) fram till då han studerade deltagande i friluftaktiviteter och inställningen till naturen utgående från två olika hypoteser. Den första hypotesen var att utövare av friluftaktiviteter som innehåller element av uppskattning av naturen (terrängskidåkning och vandring) har en miljövänligare inställning till naturen än de som deltar i konsumtionsinriktade aktiviteter (jakt och fiske) och motoriserade friluftaktiviteter (snöskoteråkning). Den andra hypotesen var att utövande av friluftaktiviteter innebär ett specifikt miljövänligt beteende, det vill säga att man är mera mån om just den miljön där man utövar aktiviteten än den övriga naturen. Båda hypoteserna bekräftades i Jacksons (1986) undersökning.

Vuolle (1990,70) har studerat utövandet av motion i tre olika omgivningar:

1. En *naturlig* omgivning
2. En *bearbetad* omgivning
3. En *byggd* omgivning

Den naturliga idrottsomgivningen innehåller inga byggda konstruktioner och naturen är i sitt ursprungliga tillstånd. Den mest äkta naturliga omgivningen är den orörda vildmarken. Den bearbetade omgivningen är precis som namnet säger, bearbetad. Sådana idrottsanläggningar är till exempel motionsbanor och -spår, uteplaner och slalombackar. I den byggda omgivningen, till exempel idrottshallar, saknas helt den direkta fysiska kontakten med naturen. (Vuolle 1992, 11-12)

Det tål att funderas på om motion i en bearbetad omgivning mera kan anses vara motion i naturen.

De bearbetade omgivningarna kan vara helt olika, i en del är naturen nästan orörd (märkta vandringsleder) medan bearbetningen kan vara avsevärd i andra (golfplaner). Bäst kan man kanske förstå den bearbetade idrottsomgivningen som en lång skala, på vilken naturen i den ena ändan är nästan orörd och i den andra ändan finns de omgivningar som inte mera är i direkt kontakt med den naturliga omgivningen.

Dessutom har många av de traditionella uteidrottsgrenarna idag förflyttat sig inomhus, till exempel skidåkning, golf och klättring, vilket gör att denna Vuolles (1990) indelning inte längre kan anses vara fullständig. Vad dagens barn uppfattar som natur borde komma fram i den här studien och en jämförelse mellan dessa och Vuolles indelning kan bli mycket intressant.

Vuolle (1991) har även studerat motiven för att röra sig i naturen utifrån den ovannämnda kategoriseringen av de tre olika idrottsomgivningar. I studien deltog tyvärr bara vuxna. De motionärer som rörde sig i en naturliga omgivning hade som främsta motiv att få koppla av och komma bort från vardagen. Dessutom betonade de psykiska faktorer, friluftsliv och naturen i högre grad än övriga motionärer. I den bearbetade omgivningen blev motivet, naturen, svagare för att i den byggda omgivningen helt falla bort. Motiv som däremot betonades i den byggda omgivningen var hälsa, kondition, utseende och grenspecifika faktorer.

Telama (1992, 61-66) menar att det inte är så enkelt att man bara kan säga att idrottsomgivningen påverkar förhållandet till naturen, utan att man också måste ta hänsyn till att naturen troligtvis har olika betydelser för de som rör sig i den. Det vill säga vad naturen erbjuder, som inte till exempel stadsmiljön eller andra fritidsintressen kan erbjuda. Därför har Telama studerat naturens innebörd för naturmotionären på fyra olika nivåer.

Den första nivån är *naturens egenvärde*. De motionärer som betonar naturens egenvärde har motiverat det bland annat med att naturen representerar livet i sig själv och att naturen symboliserar både fortgång och avstannande, samtidigt som naturen är en mystisk och andlig kraft som är större än människan. En stark naturupplevelse kan därför jämföras med en religiös upplevelse, vilket även kommit fram i bland annat naturstammarnas religiösa ritualer.

Den andra nivån är *naturen som en plats för iakttagelser och upplevelser*. Naturens betydelse för den vanliga naturmotionären utgörs på den här nivån av estetiska och emotionella upplevelser. Förutom synintrycken medverkar även hörselsinnet, luktsinnet och känslan till att iaktta och uppleva naturen. *Naturen som aktivitetsomgivning*, är den tredje nivån i Telamas indelning. Denna nivån motiverar han bland annat med de utmaningar som naturen erbjuder den som rör sig där. Att röra sig i naturen kan också vara ett sätt att fly.

Dessutom erbjuder naturen möjligheter till olika nyttoaktiviteter som till exempel bärplockning, men utgör även en mångsidig omgivning för olika intressen som till exempel fotografering eller fågelskådning. Den fjärde nivån är *naturen som förnyande och rekreativ kraft*. Telama menar att det framkommit i många studier att naturen upplevs som rekreativ av de som rör sig i den, men hittills har ingen riktigt lyckats säga vad rekreationen egentligen baserar sig på. (Telama 1992, 63-74)

I de hittills behandlade studierna har man utgått från att naturen är något positivt för människan, men jag tycker att det skulle vara viktigt att också komma ihåg att naturen kan ha en motsatt inverkan på en del människor. Det vill säga att man även kan uppleva det som skrämmande och äckligt att röra sig i naturen. Kallio (1992, 42-43) har gjort samma iakttagelse och uppmanar därför kommande forskare att ta bättre hänsyn till att naturen likaväl kan upplevas som störande som behaglig.

Pigram och Jenkins (1999, 21) anser att en bättre och mångsidigare förståelse av det verkliga rekreationsbehovet skulle kunna leda till en bättre förståelse av varför en del friluftsområden och -aktiviteter är populärare än andra. Det kunde i sin tur förbättra planeringen av resurser och effektivisera friluftadministrationen.

3.4 Friluftslivets planering och administration

Jensen (1995, 222) menar att människan alltid kommer att ha ett behov av att röra sig i naturen, speciellt på grund av att de snabba förändringarna i samhället. Den tekniska utvecklingen kommer alltså inte att kunna kompensera behovet av att vara i kontakt med naturen.

Problemen i framtiden kommer att bestå av hur man skall kunna behålla områden i naturen för friluftsliv och hur man skall ordna friluftslivet på ett sådant sätt att det motsvarar människors behov av rekreation i naturen. Detta är ett typiskt amerikanskt synsätt, som i sin helhet inte går att överföra till finländska förhållanden, i och med att största delen av vårt land troligtvis även inom den närmaste framtiden kommer att vara lika glest befolkat som hittills. Däremot är Jensens andra fråga, det vill säga hur man ska ordna friluftslivsmöjligheterna för att de ska motsvara människors behov, mycket viktig att fundera på även i Finland.

Pigram och Jenkins (1999, 20) anser att det inte räcker att se på hur folk för tillfället rör sig i naturen och anta att de även i framtiden vill röra sig på samma sätt och göra samma saker. För att ta reda på verkliga behov och önskemål måste man gå mera in på djupet och förstå att det som människor gör i naturen speglar de möjligheter som för tillfället finns. Om det till exempel är mycket vanligt i ett område att människor simmar på sin fritid behöver inte det betyda att de tycker speciellt mycket om att simma, utan de skulle hellre till exempel promenera på en naturstig men det de kan inte göra, eftersom det inte finns någon naturstig i närheten.

Enligt Idrottslagen (1998) är det staten och kommunerna som skall skapa de allmänna förutsättningarna för idrott, bland annat genom att tillhandahålla idrottsanläggningar. En av huvudtyngdpunkterna, i statens program för idrottsanläggningsbyggandet, är utvecklandet av motionsanläggningar för barn och unga. I planeringen bör särskild vikt sättas vid så kallade närrekreationsområden, det vill säga områden i barnens omedelbara närhet. (Undervisningsministeriet 2001)

Planeringen av friluftslivsmöjligheterna är en del av den övriga samhällsplaneringen. Den nya bygglagen som trädde i kraft 1.1.2000 ger kommunerna större frihet att planera markanvändningen än tidigare. Detta innebär också att kommunerna fått ett större ansvar då det gäller bevarandet av naturvärden. Dessutom gör lagen planläggningen mera demokratisk än tidigare i och med att intressenter har rätt att delta i och bedöma planeringen. (Lång 2001, 22-23)

Inom miljöpsykologin har man redan under en längre tid studerat hur både den sociala och fysiska omgivningen påverkar människan.

Dessutom har man också genomfört deltagande planeringar av livsmiljön långt före den nya bygglagen trädde i kraft. (Horelli 1981, 11-29)

Enligt Aura, Horelli och Korpela (1997, 76-77) är det mycket viktigt att även barn får delta i planeringen av livsmiljön. Olika försök då till exempel barn fått planera sin egen skolgård har visat sig vara mycket lyckade i och med att man fått många nya idéer. Barnen har även fått en ökad känsla av delaktighet i samhället då de själva fått möjlighet att påverka sin egen livsmiljö.

Problemet med det ökade deltagandet i samhälls- och markanvändningsplaneringen kan vara att myndigheterna nog hör medborgarnas åsikter i fråga om till exempel friluftsmöjligheterna, men tar i alla fall inte hänsyn till dem i själva genomförandet. (Rajaniemi 2001)

4 SJÄTTEKLASSISTENS VÄRLD

Vi har alla varit barn en gång. Därför kan det kanske kännas onödigt att ägna ett helt kapitel till att berätta om hur det är att vara barn. Men det är inte alls onödigt, eftersom dagens unga aldrig kommer att bli precis sådana som vi, som idag är vuxna, var. Vi vuxna tenderar även att bli "glömskare" med åren och många av oss har säkert glömt mycket av det som i den åldern var betydelsefullt och aktuellt. Ett syfte med den här avhandlingen är att utifrån teorier om barnets värld analysera och tolka barnens motionsvanor i naturen. För att kunna göra det är det viktigt att åtminstone försöka leva sig in i och försöka förstå hur det kan vara att vara tolv år gammal i dagens samhälle.

Barnets historia är relativt kort på grund av att barnen inte alltid har förståtts vara barn (Alanen & Bardy 1990, 9-11). Barnidrott, till exempel, började man prata om först på 1960-talet, då man i Finland ordnade de första åldersklasstävlingarna. Begreppet barnidrott befastes på 1970-talet. (Pyykkönen, Telama & Juppi 1989, 5) Inom sociologin har det varit mycket ovanligt att man har studerat barns levnadsförhållanden, erfarenheter och upplevelser på samma sätt som man har studerat till exempel åldringars eller arbetslösas förhållanden. Dessutom har det varit sällsynt att man har frågat barnen själva, hur de har det eller hur till exempel någon samhällsförändring har påverkat dem, utan vanligen har dessa frågor besvarats av de vuxna. Detta trots att de flesta förändringar berör barnen i precis lika hög grad som de berör någon annan grupp. (Alanen 1998, 9-10)

Miettinen och Väänänen (1998, 67) har använt uttrycket "väntrum" för att beskriva barnens plats i samhället och forskningen. Barnens utrymmen och aktiviteter är endast marginaler av den "riktiga" vuxna världen. Man vill skydda barndomen och betraktar den som en unik tid i människans liv, men samtidigt lämnar man barnen utanför det "riktiga" samhället, ungefär som i ett väntrum.

Hur ska man då kunna se världen med en tolv-åringens ögon, då ens egna ögon är mer än dubbelt så gamla? Imsen (2000, 17) menar att ett första steg kan vara att "gå ned på golvet".

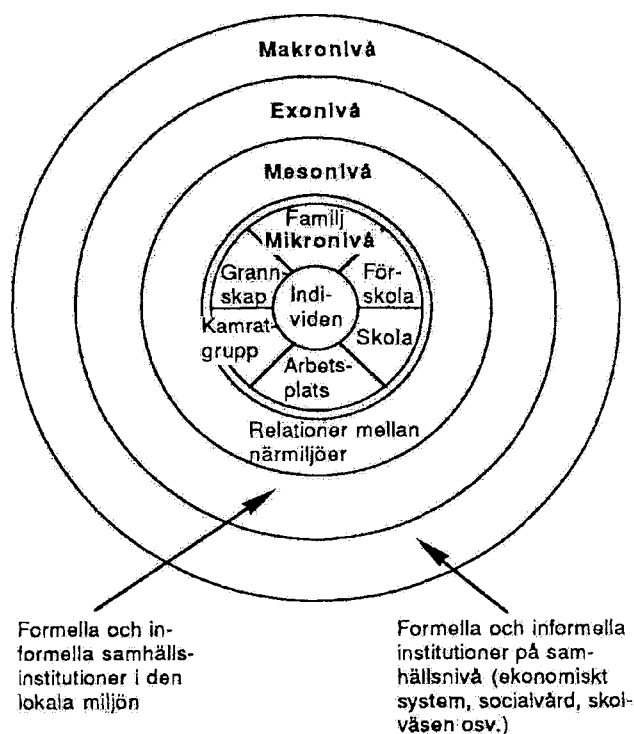
Men vägen är troligtvis mycket längre än så om man vill få en verklig förståelse, eftersom varje barn är inbäddat i en urskog av sociala regler och socialt samspel. Dessutom är barnet också en människa med egna förväntningar, glädjeämnen och besvikelser. Framför allt är barnet en alldeles speciell och unik individ med rätt till egna tankar och åsikter. I det här sammanhanget finns det dock ingen chans att individuellt lära känna de sjätteklassister som deltar i studien och beskriva just deras värld, utan jag får förlita mig på tidigare litteratur inom området.

På grund av det är det mycket viktigt att tydligt klargöra att de flesta begrepp som används i litteraturen för att beskriva och försöka förstå barnen, är de vuxnas begrepp. I forskningssammanhang brukar det vara populärt att se på saker och ting med olika glasögon, till exempel feministiska. I det här sammanhanget kan man säga att vi ser på barn och unga genom den vuxnas glasögon. Det kan, i bästa fall, ge en insikt och översikt över barnens värld på ett annat plan än deras eget. Samtidigt finns det en risk att vi feltolkar eller övertolkar barnets värld. Imsen (2000, 26) påstår att man till och med kan "förstå ihjäl elever". Den faran tycker jag är överdriven. Vi kan inte skada barn genom förståelse och inlevelse angående deras tankar och erfarenheter av att motionera i naturen. Med andra ord har vi mycket att vinna och lite att förlora, på att försöka!

4.1 Bronfenbrenners ekologiska miljömodell

Alanen och Bardy (1990, 16) menar att den moderna barndomen har institutionaliserats i och med att den har delats upp i olika livsskeden och barnen har tilldelats en plats i samhället, framför allt vad gäller familjen, uppfostran och utbildningen. Följden av institutionaliseringen är att barndomen har homogeniserats och barnen därmed har fått liknande samhällspositioner och liknande upplevelser. Imsen (2000, 410), å andra sidan, ogillar uttrycken institutionalisering och homogenisering på grund av att hon anser att man inte kan studera barn utgående från bara en miljö, eftersom ett barn alltid hör till många olika miljöer samtidigt. Sammansättningen av miljöer är unik för varje enskild individ.

Bronfenbrenner (1976) har argumenterat för att vi i högre grad än hittills måste studera miljöaspekten för att kunna förstå barnen. Han har presenterat en modell över de olika miljöerna barnet uppfostras i (figur 3). Det är, enligt Bronfenbrenner, viktigt att inte bara studera barnet i förhållande till de olika miljöerna, utan också studera miljöerna i förhållande till varandra. Miljöerna kan man tänka sig som ett sammanhängande system där den ena ryms inuti den andra, ungefär som ryska dockor. (Imsen 2000, 411)

FIGUR 3. Bronfenbrenners ekologiska miljömodell (Imsen 2000, 411)

Längst inne i modellen finns mikronivån. Den består av de miljöer som individen direkt ingår i, som till exempel familjen, skolan, grannarna och kamratgrupperna. De olika komponenterna i närmiljön utgör ett nätverk av relationer som barnet är en del av. Följande analysnivå kallas mesonivån. Att analysera på mesonivå innebär att studera hur det som händer i en situation inverkar på det som sker i en annan situation. Eller att studera hur förändringar i en miljö också leder till förändringar i en annan miljö. Exonivån omfattar samhällskonstellationer som påverkar barnet, men som det inte direkt är inblandat i.

De kan vara formella eller informella samhällsinstitutioner som arbetar på lokal samhällsnivå och som direkt eller indirekt griper in i den enskildes värld. Makronivån består av institutioner på samhällsnivå: det ekonomiska systemet, social- och hälsovård, utbildningssystemet, rättsväsendet och politiska system. Bronfenbrenner menar att de inre nivåerna är konkreta uttryck för den yttersta makronivån, eftersom förordningar och bestämmelser på makronivå berör alla på mikronivå och det samspel som äger rum där. (Imsen 2000, 411-413)

Bronfenbrenners miljömodell har kritiserats för att den ger intrycket av att staten styr allt. Luhman, till exempel, menar att samhället består av flera delsystem som på egna premisser kan vara självständiga och reflekterande och att ju mera komplext och förvirrande samhället blir, desto mer måste de enskilda delsystemen och den enskilde samhällsmedborgaren göra sina egna självständiga val. (Imsen 2000, 414) Det finns även forskare som anser att man måste lyfta upp barnet och barndomen från den teoretiska familjen och samhället för att kunna förstå barnen som en social grupp och kunna analysera deras aktiviteter. (Mayall 2001, 115) Den åsikten, som direkt strider mot Bronfenbrenners miljömodell, är ganska ensam i sitt slag men viktig därför att den visar att det finns andra sätt att studera barn än det jag kommer att använda.

Det skulle spränga ramarna för den här undersökningen att närmare beskriva och analysera makro- och exonivåernas betydelse för sjätteklassisterna och deras erfarenheter och tankar kring att röra på sig i naturen. Men de är givetvis av betydelse och det är viktigt att inse att formella och informella institutioner på lokal- och samhällsnivå påverkar helheten. I den följande beskrivningen av sjätteklassistens värld kommer jag därför att utgå ifrån och koncentrera mig på mikronivåns och mesonivåns element i Bronfenbrenners ekologiska miljömodell.

4.2 Individen

Grundskolans sjätteklassister är elever i lågstadiets högsta årskurs och man kan säga att de befinner sig i brytningsskedet mellan barn och ungdom. Inte bara på grund av förflyttningen till en ny utvecklingsfas utan också på grund av den kommande flyttningen till en helt ny verksamhetsmiljö, högstadiet.

I litteraturen har det genom tiderna föreslagits många olika benämningar på åldersgruppen. Ladberg (1978, 158) beskriver barn mellan sju och tretton år som skolbarn. Då skolbarnet börjar i högstadiet kan man börja kalla denne tonåring. Hartman (1986, 79) går ett steg längre i sina resonemang och karakteriserar sjätteklassisterna som de "äldre barnen", därför att de befinner sig den sena barndomsperioden och därmed har lämnat allt små barnsligt bakom sig.

För enkelhetens skull väljer jag att i fortsättningen använda benämningen, barn, för de 11-13-åringar som deltar i den här studien, men det är viktigt att vara medveten om att det inte är en helt självklar benämning på grund av det ovannämnda brytningsskedet. I forskningen är sjätteklassisterna en ofta använd målgrupp, eftersom de är de främsta experterna på hur det är att vara barn.

Traditionellt har man ansett att 12 och 13-åringar befinner sig antingen i puberteten eller i den tidiga puberteten (bl a. Erasme 1973). Nuförtiden räknar man med att puberteten börjar redan i nio till tolvårs åldern för flickor och ett par år senare för pojkar. Stora individuella variationer förekommer. (Jarasto & Sinervo 1998, 47) Det här innebär att sjätteklassisterna troligtvis befinner sig i mycket olika utvecklingsskedet och att en del antagligen redan genomgår puberteten. Därför är det av intresse att se lite närmare på hur den tiden av de ungas liv har beskrivits i litteraturen.

4.2.1 Puberteten

Bilden som har målats upp av rebelliska, skrikande och omöjliga tonåringar i det värsta skedet av puberteten är alldeles för negativ enligt forskarna (Hoikkala 1993; Jarasto & Sinervo 1998). Den leder till att både vuxna och barn är rädda redan på förväg för vad som kommer att hända då denna "hemska period" slår in. Om barnet inte heller blir rebelliskt och hatar både skolan och alla lärare, kan denne tro att det är något fel på henne eller honom. Hoikkala (1993) menar att alla så kallade utvecklingskriser har en mycket viktig funktion, i och med att de ger människan en möjlighet att utveckla sig själv och genom den utvecklingen kan en helare och mera äkta människa växa fram.

Därför borde även puberteten eller tonåren betraktas som en resurs, ett automatiskt självklart redskap, med vilket man kan bygga upp sitt eget liv.

Thomas Ziehe (1992), som är en av världens mest kända ungdomskulturforskare, anser att barnen idag inte tillåts vara barn utan att de blir mer och mer indragna i vuxenvärlden redan i en mycket tidig ålder. För att låna Ziehes (1992, 34) egna ord: *"ungdomar är inte längre ungdomliga"*. Trots att det här medför många problem, ser Ziehe det även som något positivt i och med att spelrummet för fria föreställningar och gestaltningar har vuxit. Den sociala traditionen tänker inte längre i den enskildes ställe. Den mest påfallande nackdelen med den ovannämnda utvecklingen är enligt Ziehe (1992, 37) att prestationsprincipen bredd ut sig i samhället. Man registrerar, mäter, jämför och bedömer allt och alla, vilket medför att de unga både utsätts för press och utsätter sig själva för press.

4.2.2 Barn och ungas kognitiva utveckling

Forskningen kring barns kognitiva utveckling har dominerats av Jean Piaget (1896-1980). Piaget intresserade sig för hur barnets tänkande ändrar karaktär från födsel till vuxen ålder. Beskrivningen av stadierna i denna utveckling är den del av Piagets teori som har fått den största spridningen. I praktiken har stadieteorin lett till en föreställning om att ett barn i en given ålder befinner sig på en motsvarande utvecklingsnivå. (Imsen 2000, 40)

De fyra huvudstadierna är:

1. Det sensomotoriska stadiet 0-2 år
2. Det föroperationella stadiet 2-7 år
3. De konkreta operationernas stadium 7-11 år
4. De formella operationernas stadium 11 år -

(Piaget, 1968, 3-6)

Intressant ur den här undersökningens synvinkel är att se närmare på hur Piaget har beskrivit de två sistnämnda stadierna, eftersom de studerade barnens tänkande borde befinna sig i just dem.

De konkreta operationernas stadium karaktäriseras av att barnets tänkande har blivit mindre egocentriskt jämfört med de tidigare stadierna. Logiska tankeoperationer kan förstås om de är baserade på verkligheten. Barnen kan också förstå förhållandet mellan ett skeende och dess omvändning, det vill säga att de kan tänka reversibelt. I de konkreta operationernas stadium är det fortfarande svårt att handskas med verbala problem och svårt att förstå förhållanden mellan olika klasser, som till exempel vikt, hastighet och tid. Problemlösning sker genom prövning och barnen är oftast nöjda med den modell av omvärlden som de själva har byggt upp. De är ovilliga att föreställa sig nya möjligheter och förklaringar till olika händelser. (Piaget 1968, 48-72).

Förändringen från de konkreta operationernas stadium till *de formella operationernas stadium* innebär en fundamental förändring i barnens attityd till problemlösning. Idéerna behöver inte längre ha fotfäste i verkligheten utan den unge kan också föreställa sig det möjliga, inte bara det verkliga. De formella operationerna gör det möjligt att tänka på ett vetenskapligt sätt, ställa upp hypoteser, dra ut de praktiska konsekvenserna och testa dessa. Den unge kan med andra ord dra praktiska konsekvenser av generella idéer och jämföra dessa med det verkliga livet. (Piaget 1968, 74-86) Det här kan enligt Imsen (2000, 45) leda till att mycket i vardagslivet görs till föremål för värdering. Det kritiska och oppositionella förhållningssättet som vi ofta möter hos tonåringar kan därför förklaras som utslag av formellt - operationellt tänkande.

Det är viktigt att komma ihåg att mycket kritik har riktats mot Piagets stadieteori. Även Piaget själv påpekade att en individ kan operera på en nivå då det gäller ett begrepp och på en annan, antingen högre eller lägre nivå, då det gäller ett annat. (Piaget, 1968, 3) Vad gäller den övriga kritiken handlar den mest om att Piaget anses ha övertolkat sina resultat och ger en alltför enkel bild av verkligheten. Hans forskningsmetoder var kliniska i och med att han studerade enskilda individer i mycket kontrollerade förhållanden. Piagets stadieteori har också lett till uppfattningar om att det är relativt begränsat vad barn kan och inte kan i en given ålder. Även om man accepterar flexibla åldersgränser när det gäller stadierna, verkar det som om barn kan mycket mera än man kan förvänta sig utifrån teorin. (Imsen 2000, 42).

Detta är något som Aho (1983, 6) också kommit fram till i sin studie av hur sjätteklassister beskriver människans förhållande till naturen. Det visade sig att ungefär hälften av eleverna befann sig i det konkreta stadiet, medan den andra hälften i sitt tänkande hade övergått till det mera begreppsliga och kunde beskriva förhållandet mellan orsaker och följder. På basen av det verkar valet av sjätteklassister som målgrupp för den här studien lyckat, men i och för sig är det nästan 20 år sedan Aho genomförde sin studie och mycket kan ha hänt vad gäller barnens tänkande under den tiden.

4.2.3 Sjätteklassistens språkliga utveckling

Den språkliga utvecklingen är nära förknippad med tänkandets utveckling. I sjätteklassistens språkbruk syns tänkandets utveckling främst i medvetenheten om en mångsidigare meningsbyggnad och ökad användning av bisatser. De unga börjar även intressera sig för vetenskapliga, politiska, sociala och konstnärliga frågor. Typiskt för den här åldersgruppens språkbruk är också en varierande användning av slangord på grund av att det ger en ökad känsla av samhörighet. (Sarmavuori & Rauramo 1980, 54-56)

Språket har enligt Josephson, Melin och Oliv (1990, 10 -13) tre huvudfunktioner: Den första är en *kommunikativ funktion*. Språket är ett redskap för kommunikationen och en bra skriven text borde kunna förstås utan några följdfrågor. Detta är mycket svårt att åstadkomma för den som är ovan med skriftspråkets krav. Språkets andra funktion är den *kognitiva funktionen*, vilket innebär att språket är ett redskap för tänkandet. Med andra ord använder vi språket för att sortera och klassificera företeelser i vår omvärld. Berättelser där den ena händelsen staplats på den andra eller argument som hopats i en enda röra tyder på att författaren inte har använt språket för att reda ut sina tankar. Den tredje funktionen är den *sociala funktionen*, det vill säga att språket är ett redskap för att markera identitet. Den sociala funktionen hos en text kan sägas vara bristfällig när den har ett stilläge som uppenbarligen inte står i samklang med syftet.

Vad gäller skillnader mellan flickors och pojkars sätt att skriva har Lundqvist (1978, 87-88) kommit fram till att flickor oftast är mer produktiva i skrivning än vad pojkar är. Flickor anses också ha en lite positivare attityd än pojkar till skrivning och använder mera emotionella ord och uttryck. Lundqvist (1978, 100) sammanfattar skillnaderna lite ironiskt: "flickorna ser det ljusa i tillvaron pojkarna det mörka".

4.3 Familjen

Jallinoja (1998, 63) menar att familjen, liksom som många andra uråldriga institutioner, har blivit föremål för en nyvärdering under de senaste åren. Forskarna frågar sig vad en familj egentligen är. Är en mamma med sina barn en familj? Är ett sambopar en familj? Hör hunden, kanariefågeln eller akvariefisken till familjen? De här frågorna visar att vi har övergått från en familjemodell, den ursprungliga kärnfamiljen, till flera olika modeller. Därför är det enligt Jallinoja mycket svårt att exakt definiera familjebegreppet. Hirsjärvi och Laurila (1998, 16-17) anser att svårigheterna med definitionen beror på att familjeforskningen har blivit mer konstruktivistisk och begrepp som föräldraskap (moderskap och faderskap) skapas och tolkas på olika sätt beroende på omgivning och kultur.

Inom sociologin har man traditionellt menat att familjen är en stabil institution, vars främsta uppgifter har varit barnskötsel och -uppfostran. Den så kallade kärnfamiljen uppfattades kunna sköta de här uppgifterna bäst. Nu pratar man istället om den postmoderna familjen, som kännetecknas av oklara gränser. På grund av skilsmässor och nya förhållanden kan familjens struktur ändras, till och med flera gånger. (Jallinoja 1998, 63) En annan orsak till den traditionella familjens sönderfall anses vara den ökande individualismen i det moderna samhället (Hirsjärvi & Laurila 1998, 14)

Virkki (1994, 6) menar att familjen genom tiderna har befunnit sig i något slags kristillstånd på grund av olika orsaker. Ibland har orsakerna till familjens sönderfall funnits i samhällsstrukturerna och ibland inom familjen själv. Påståendena om att familjens tid skulle vara förbi är med andra ord överdrivna. Statistiken visar även det samma.

Den allra största delen (69%) av barnfamiljerna i Finland består fortfarande av ett gift par och deras barn. Tio procent av barnfamiljerna utgörs av sambopar och deras barn. Av barnfamiljerna är 18% ensamstående mammor med barn och 3% ensamstående pappor med barn. (Jallinoja 1998, 63)

Oberoende av hurudan familjestruktur barnen lever i är de flesta forskarna överens om familjen betydelsefulla roll ifråga om barnets fostran och socialisering (Alanen & Bardy 1991; Imsen 2000).

4.3.1 Primär- och sekundärsocialisering

Vardagligt brukar man prata om fostran för det arbete som görs när barnen formas till samhällsmedlemmar. Fostran är dock ett snävare begrepp än socialisering, som betecknar både den målinriktade och den icke målinriktade påverkan på individen. I professionella sammanhang brukar man skilja på primär- och sekundärsocialisering. Primärsocialiseringen är den första och mest genomgripande fostran och påverkan som formar personligheten. Sekundärsocialiseringen är senare påverkansprocesser som bygger på den primära, och som har till syfte att styra in individen i nya roller och funktioner. Både den primära och den sekundära socialiseringen kan utföras av både formella och informella socialiseringsagenter. Formella socialisatorer är personer eller institutioner som av samhället formellt har tilldelats uppgiften att fostra, till exempel föräldrar, daghem, skolor och idrottsföreningar. Informella socialisatorer är personer och/eller institutioner som i realiteten fungerar som fostrare utan att ha blivit tilldelade eller accepterat denna uppgift. Sådana kan till exempel vara kamratgrupper, massmedier och reklam. (Imsen 2000, 416-417)

Alanen (1998, 128-129) riktar stark kritik mot användandet av socialiseringsbegreppet i det traditionella syftet, det vill säga att barnen genom socialiseringsprocessen blir vuxna. Hon menar att det skulle vara en fördel i samhällsvetenskaperna att istället rikta intresset mot själva barndomen som sådan och de processer i samhället som barnet deltar i och i vilka barnet har möjlighet att påverka. Dessutom anser Alanen att användningen av socialiseringsbegreppet fråntar barndomen dess betydelse.

Barnet tillåts inte vara barn utan anses vara en osocialiserad vuxen. Jag förstår Alanens resonemang och är delvis av samma åsikt, men väljer ändå att använda socialiseringsbegreppet med det förtydligandet, att jag med socialisering avser barnets väg till samhällsmedborgare, vilket inte behöver betyda samma som vuxen.

Vad gäller familjens roll som primärsocialisator i dagens samhälle går åsikterna isär. Alanen och Bardy (1991, 33) menar att barndomen har organiserats på ett sådant sätt att barnen har blivit mer och under en längre tid beroende av sina föräldrar eller fostrare. Imsen (2000, 417), å andra sidan, tycker att det på grund av de förändrade samhälls- och näringslivsstrukturerna har skett en förskjutning av socialiseringsansvaret från familjen till formella institutioner, som till exempel daghem och skolor. Haugstveit (Imsen 2000, 417) går ännu ett steg längre och menar att familjen som fostrare har utarmats. De har alla säkert, åtminstone till en viss del, rätt men visst är det ganska tragiskt att samhället först ökar barnens beroende av sina föräldrar, men samtidigt innebär bland annat arbetslivets hårda krav att föräldrarna inte längre har tillräckligt med tid för sina barn.

Förlorarna i sammanhanget är troligtvis barnen. Med jämna mellanrum dyker olika rapporter om barnens illamående upp (bl a. Bardy, Salmi & Heino 2001) och kvällstidningarnas löpsedlar fylls med nyheter om våldsdåd utförda av barn och unga. Imsen (2000, 417) menar att vi ska vara försiktiga med att använda familjens försvagade socialiseringsfunktion som förklaring till de ökande ungdomsproblemen. Att kamratgrupper och massmedier spelar en viktigare roll i formandet av barnens värld, betyder inte att man kan dra slutsatsen att barnen fostras sämre än förr. Sist och slutligen vet forskarna mycket lite om vad som egentligen sker inom familjerna. Trots att primärsocialiseringen i familjen kanske har försvagats, kan den totala socialiseringen ha förstärkts.

4.3.2 Föräldrarnas tidsbrist

Den tid som familjen tillbringar tillsammans upplevs som värdefull av både barn och vuxna, enligt Jarasto och Sinervo (1998, 97). Problemet är att den tiden är begränsad.

Familjebarmeter undersökningen visade att en tredjedel av 5-11 år gamla barns föräldrar upplever att de inte har tillräckligt med tid för att vara tillsammans med barnen. Hälften av föräldrarna tycker att jobbet påverkar familjelivet negativt. Deltidsarbetande och utbildade föräldrar lider minst av tidsbristen, medan speciellt akademiskt utbildade män och skiftesarbetande föräldrar anser att jobbet i hög grad stör samvaron med familjen. (Finska Befolkningsförbundet 2002)

Statistikcentralens (2002) tidsanvändningsstudie visade att antalet utförda arbetstimmar per år inte har ökat under 1990-talet. Däremot har arbetsdagarna blivit längre och detta har kompenseras med fler lediga dagar än tidigare. Skillnaderna mellan mäns och kvinnors arbetsmängd har minskat under 1990-talet. Kvinnornas arbetsmängd närmar sig nu männens. Nätkin (1998, 71) påpekar, å andra sidan, att det är viktigt att komma ihåg att kvinnorna i Finland nästan alltid har arbetat, eftersom det i jordbrukssamhället var ett krav att delta i skötseln av gården, vid sidan av skötseln av barnen och hemmet. Skillnaden nu, är att kvinnorna befinner sig utanför hemmet, i arbetslivet.

Totalt har finländaren nu en timme mera fritid per vecka än på 1980-talet (Statistikcentralen 2002). Om barnföräldrarna skulle ha mera tid för samvaro med familjen skulle de helst använda den tiden till friluftsliv, idrott eller till att bara vara tillsammans. Över hälften av barnfamiljerna har någon gemensam hobby inom familjen. De vanligaste är friluftsliv, simning och att göra utflykter. (Finska Befolkningsförbundet 2002) Den vanligaste gemensamma sysselsättningen inom familjen är, enligt Jarasto och Sinervo (1998, 97), att se på TV eller video. Enligt Statistikcentralens (2002) tidsanvändningsstudie spenderar finländaren i medeltal en tredjedel av fritiden framför TV:n. Tiden som tillbringas framför televisionen kan i bästa fall vara en form av familjesamvaro, men i värsta fall kan tittandet leda till att man inte har tid att prata och fundera med barnen eller göra något annat tillsammans. Idealet är inte heller att familjen hela tiden ska vara på väg till någon aktivitet, utan huvudsaken är att familjen har möjlighet att vara tillsammans. (Jarasto & Sinervo 1998, 97)

4.3.3 Släktingarnas betydelse

Numera är den så kallade storfamiljen med flera generationer i samma hushåll ovanlig, men släktingarna är fortfarande mycket viktiga för barnet. Relationerna till mor- och farföräldrar, mosttrar, fastrar, morbröder, farbröder och kusiner är idag mer beroende av barnet själv än tidigare. Banden kan bli starka trots att man inte träffas så ofta. Det har visat sig, att trots att barnens släktingar bor långt borta är de ändå ofta närvarande i barnens tal, minnen och drömmar. (Jarasto & Sinervo 1998, 114-115)

Släktingarna är med andra ord en viktig resurs för barnet och ibland kan det kanske vara lättare att prata med "moffa" eller "mommo" än med de egna föräldrarna om vissa saker. Idag pratas det mycket om att folk söker sina rötter. Genom att tillbringa tid tillsammans med människor från andra generationer lär barnet sig mycket om både sig själv och andra och oftast är de betydelsefulla stunder som barnet minns mycket länge. (Jarasto & Sinervo 1998, 114-115)

4.4 Skolan

Vid sidan av familjen är skolan den andra institutionen i barndomen. Skolans samhälleliga betydelse har ökat och dess tag om barndomen har både fördjupats och förlängts. (Alanen & Bardy 1990, 42)

Imsen (2000, 18-19) menar att skolan har tre huvuduppgifter men att den sakta men säkert har fått både större och mer omfattande inofficiella uppgifter. De officiella motiven för skolans verksamhet är att förmedla allmänkunskap och hjälpa till att uppfostra eleverna. Den tredje uppgiften, som inte är så synlig för utomstående, är förvaringsfunktionen. Alanen och Bardy (1990, 42) pratar istället för förvaringen om skolan som barnens obligatoriska jobb. Barnens arbetsinsats har förflyttats från fabriker och åkrar till skolan och eftersom det i samhället inte finns någon efterfrågan på okvalificerad arbetskraft så tvingas de unga tillbringa minst nio år och oftast ännu mera på skolbänken.

De inofficiella uppgifterna, som enligt Imsen (2000, 19) blivit allt fler, är följer av de nya samhällsproblemen som till exempel miljö- och naturskydd, alkohol- och drogproblematik och data- och informationsteknologi. Skolan är ofta den första instansen man vänder sig till när samhällsproblem skall lösas, men Imsen är inte helt säker på att skolan klarar av att ta upp problemen i undervisningen. I Finland är till exempel miljöfostran ett tvärundervisningsämne och meningen är att miljöfostran skall ingå i samtliga ämnen och undervisas i naturliga sammanhang enligt genomsyrningsprincipen (Kommitteebetänkande 1982:32). Enligt Laurmaa och Holmgren (2000, 23) ges inga noggranna nationella direktiv vad gäller innehållet eller undervisningen av miljöfostran, utan det är upp till kommunerna och skolorna själva att bestämma och därför är även undervisningens kvalitet mycket varierande.

Över hälften av sjätteklassisterna har en likgiltig inställning till att gå i skolan, det är inte motbjudande men inte heller trevligt. Flickorna har en mera positiv inställning till skolan än pojkarna. (Nupponen & Telama 1998, 31) Gordon och Lahelma (1992, 312) förklarar skillnaderna med att flickorna är mera samarbetsvilliga i skolan, eftersom förhållandena i klassrummet är viktiga för dem. Flickorna ser lärarens och elevernas interaktion som ett viktigt människoförhållande och eftersom de har lärt sig att man ska uppmärksamma andra människor vill de därför inte sära eller störa läraren på något sätt.

Officiellt heter det att skolan aktivt skall bidra till att främja jämställdheten mellan könen och enligt Imsen (2000, 463) har det skett markanta förändringar i attityderna till jämställdhetsfrågor i skolan sedan 1970- och 1980-talen. Samtidigt visar forskningen att jämställdhetsarbetet i skolan är ganska obetydligt och att det fortfarande saknas mycket för att flickor och pojkar skall framstå som jämställda. Bland annat har det i olika studier framkommit att lärarna tycker att de högljudda pojkarna är mer intressanta än de snälla flickorna. Gordon och Lahelma (1992, 322-323) tycker att diskussionen i skolan om att det går "bra för flickorna och dåligt för pojkarna" är både farlig och felaktig. I slutskedet av skolgången presterar pojkarna lika bra som flickorna. Dessutom har det visat sig att pojkarna i högre grad lyckas få studera vidare det de önskat, medan flickorna får nöja sig med andrahands- eller tredjehands val.

I litteraturen är man med andra ord överraskande överens om att pojkarna favoriseras i grundskolan, trots att det är flickorna som presterar bättre resultat. Det här är inte av någon större betydelse i min studie, men jag tycker att det är viktigt att vara medveten om att barnens vardag i skolan kan se ut på det sättet. Samtidigt är det också viktigt att inte blint dra alla elever, lärare och skolor över samma kam, utan komma ihåg att variationer säkert förekommer.

4.5 Kamraterna

Kamratgruppen är en av sekundärsocialisatorerna (Imsen 2000, 417) och dess betydelse har förstärkts i dagens samhälle, på grund av att barnen tillbringar allt mera tid utanför hemmet tillsammans med kompisar, både i skolan och på fritiden. Pojkar träffar oftare sina kamrater än flickor. En tredjedel av pojkarna och en fjärdedel av flickorna är tillsammans med sina kamrater varje dag, medan två tredjedelar av alla träffar sina kompisar mer än fyra gånger i veckan. (Nupponen & Telama 1998, 23-31)

Jarasto och Sinervo (1998, 50) menar att barn i tolvårsåldern har ett extra stort behov av jämnåriga kompisar och att gemenskapen oftast är mycket stark. Man klär sig på samma sätt, pratar på samma sätt och gör samma saker som de andra i gruppen. Samtidigt börjar barnet också frigöra sig från hemmet i allt större utsträckning och vill, till exempel helst inte fara med föräldrarna någonstans, om inte en kompis också får komma med.

Vad lär sig då barnen av varandra och vilket socialiseringsvärde har det som händer mellan barn och unga rent generellt? Socialantropologen Høltedahl (Imsen 2000, 440) har påvisat att den skenbart oorganiserade samvaron har en struktur på sitt sätt. Barnen har osynliga regler för vad som går an och inte går an dem emellan. Speciella regler gäller på lektionerna, andra regler på rasterna och åter andra när de har kommit hem. Frønes menar att barnen genom att experimentera med olika samvaroregler och signaler gradvis lär sig vilka kommunikationsformer som är viktiga och får kompetens i sociala färdigheter. (Imsen 2000, 440-442)

Könsrollsmönstret spelar en aktiv roll i barnkulturen, åtminstone enligt forskarna. Det generella draget är att pojkar och flickor har olika kulturer som överensstämmer med de "hårda" maskulina och "mjuka" feminina värdena. Lite förenklat, enligt min åsikt, är pojkar mera upptagna av färdigheter och att visa sina krafter, medan flickor är mer upptagna av mellanmänskliga relationer. (Imsen 2000, 441)

Skillnaderna i flickors och pojkars vänskapsstrukturerna framkommer lika tydligt som könsrollsmönstren i litteraturen (Imsen 2000; Sinervo & Jarasto 1998) Redan från daghemsåldern långt upp i puberteten, oberoende av sociala eller geografiska olikheter, kan dessa skillnader beskrivas på följande sätt:

"Pojkar leker i stora grupper, hierarkiskt ordnade med ledare och rangordning. Pojkar får status genom aktiviteter eller prestationer. Popularitet, eventuellt ledarskap, uppnås genom uppfinningsrikedom i lek eller överlägsenhet i populära aktiviteter.

Flickors vänstruktur är den karakteristiska dyaden - två och två som hänger ihop som ler och långhalm. Leken är inte en utgångspunkt. Först bildas parförhållandet, ofta genom en överenskommelse: "Ska vi vara tillsammans?" Sedan börjar leken ofta med funktionen att stärka förbundet. flickor tisslar och tasslar, de har hemligheter, de utesluter andra flickor från leken och testar varandras "trohet" genom partnerns förmåga att bevara hemligheter. Flickorna har också sin rangordning- någon är mer populär som väninna än andra. Dyaderna kan växla och de som har makten har särskilt stort inflytande på denna växling. Det medför alltid att någon blir undanskuffas och satt åt sidan - något som kan verka hjärtlöst och obarmhärtigt sett med vuxna ögon. För flickorna är det ett experimenterande med mellanmänskliga relationer precis som pojkar experimenterar med föremål."

(Imsen 2000, 441-442)

Citatet ovan kunde egentligen ha tagits ur vilken bok som helst som behandlar vänskap mellan barn, så överens verkar forskarna vara om att det verkligen är på det här sättet. Förutom likheterna i innehåll liknar beskrivningarna varandra också då gäller längden. Pojkarna behandlas med ett par torra meningar, medan beskrivningarna av flickornas förhållanden är betydligt färgrikare och längre. Orsakerna till detta kan jag bara spekulera om, men ojämlikheten kan kanske bero på att de flesta forskarna inom området själva är kvinnor.

4.6 Fritiden

Fritiden ingår inte som ett utsagt element i Bronfenbrenners miljömodell (figur 3), men jag har valt att tolka den som ett av mesonivåns innehåll. Fritiden kan, enligt min åsikt, ses som en relation mellan de olika närmiljöerna som beskrivits ovan, eftersom alla de komponenterna även ingår i och påverkar barnets fritid.

Eftersom fritiden är central i den här studien, är det av intresse att beskriva några av de olika uppfattningarna som finns kring begreppet. Det vanligaste synsättet är att se fritiden som antingen objektiv eller subjektiv. Ur en objektiv synvinkel är fritiden den tid som är fri, det vill säga den tid som blir över efter arbete, sömn, ätande och andra liknande obligatoriska aktiviteter. Den subjektiva synvinkeln, å andra sidan, innebär att utgångspunkten är individens sinnesstämning och motiv. Det vill säga att tiden och aktiviteten inte spelar någon roll, utan endast sinnesstämningen är viktig då man vill avgöra huruvida något är fritid eller inte. (Järviluoma 1995, 6-8)

Båda de här synsätten har kritiserats och Järviluoma (1995, 8) föreslår därför en kompromisslösning. Fritiden är något mer än bara aktiviteter och i viss mån beroende av sinnesstämning, men inte endast av sinnesstämning. Själv vill jag rikta kritik mot att överhuvudtaget blanda in något sådant som sinnesstämning i fritiden. Visst är det mera givande om man på fritiden är på gott humör, men samtidigt innebär det att man antar att jobb/skola och övriga plikter är förknippade med negativa känslor. Med fritid menas därför i den här studien den tid som blir över efter skola och sömn. Det är inte heller en helt oproblematiserad definition. Lallukka (1993, 82) pratar om fritidens inbillade frihet. Med det menar hon att all tid som blir över efter skolan inte är fri, inte ens för barn, eftersom den tiden upptas av andra plikter, som till exempel hemarbete.

Nilsson (2000, 123) har kommit fram till att unga tycks polarisera sin fritid. De väljer att satsa mycket tid på vissa sysselsättningar och avstå helt (eller nästan helt) från andra. Med andra ord är det möjligt att urskilja en grupp unga som är intensivt aktiva med olika former av fysisk aktivitet och samtidigt finns det en förhållandevis stor grupp unga inte alls är regelbundet fysiskt aktiva.

Barn och ungdomars fritid kan, enligt Nilsson (2000, 125), anses ha två olika uppgifter. Den första uppgiften har att göra med social distinktion. Skillnader i fritidssysselsättningar, umgängesformer, val av kamrater, sätten att klä sig, språkbruk samt smakpreferenser på musikens, litteraturens och filmens område blir "symboliskt laddade" genom att de kan associeras till olika grupper av ungdomar och får därmed betydelse som social distinktion.

Fritidens andra uppgift har att göra med uppfattningen om hur världen ser ut och fungerar. På fritidens arenor skaffar de unga sig erfarenheter och lär sig livets spelregler. Successivt utvecklas en känsla för hur livet på skilda områden skall bemästras och en verklighetsuppfattning utifrån vilken man förstår och tolkar sin omvärld. Nilsson (2000, 125) menar vidare, att fritidens angelägenhet tycks ha förändrats. Fritiden har i slutet av 1990- talet på allvar trätt fram och blivit en social scen där ungdomar utvecklar identiteter, kulturer och livsprojekt. Samtidigt verkar det som konsumtionssamhällets produkter, media och populärkulturens idoler, allt mera utnyttjas för identitetsutveckling och för att skapa innebörder i de informella kulturerna.

Nordland (Imsen 2000, 436) pekar på att fritidsmiljön har något olika betydelse för barn i städer och barn ute på landsbygden. På landsbygden lever de unga i en tätare miljö, var det råder en större fysisk närhet mellan generationerna och de unga har praktiska funktioner att fylla. I städerna deltar de unga inte i samma utsträckning i arbetet i hemmet, närmiljön eller lokalsamhället. Därför blir fritidsmiljön ett speciellt viktigt område, där man kan förbereda sig för det "vuxna" livet. Jag tycker att det här resonemanget låter lite väl gammalmodigt för att kunna stämma helt överens med dagens verklighet.

Kan det verkligen vara så att fritiden är av större betydelse i städerna? I motsvarande finländska fritidsundersökningar har man tyvärr inte skilt på stad och landsbygd i det här syftet (bl a. Telama & Nupponen 1998)

4.6.1 Organiserad och oorganiserad fritidsverksamhet

Forskare skiljer gärna mellan organiserad och oorganiserad fritidsverksamhet (Telama 2000). Organiserad fritidsverksamhet är idrottsföreningar, musikverksamhet, scoutföreningar, fritidsklubbar osv. Dessa föreningar har fasta ledningsformer och bestämda träfftider. Antingen är man med eller inte. Den oorganiserade fritidsverksamheten består av mer eller mindre tillfälliga sammankomster och mer eller mindre fasta sociala grupperingar. "Medlemskapet" är oklart och verksamhetsnivån varierar - det kan egentligen handla om allt från att hänga i ett gathörn, sitta på ett kafé eller kasta snöbollar. (Imsen 2000, 438)

En förutsättning för den organiserade verksamheten är att föräldrarna har tid och är motiverade att ställa upp. Det handlar inte bara om pengar utan lika mycket en fråga om att föräldrarna själva måste vara företagsamma med till exempel lotterier, julmarknader, insamlingar och styrelseverksamhet. Vanligtvis är det de så kallade "superföräldrarna", som ställer upp på allt detta och samtidigt själva får ut mest av det. Detsamma återspeglas i själva fritidsverksamheten. De barn som deltar är ofta de som redan har fullt upp med andra organiserade aktiviteter. (Imsen 2000, 438)

Den organiserade fritidsverksamheten och medborgaraktiviteten i föreningarna har ökat under de senaste åren (Koski 2000, 213-217). En biverkan av det, är att de som inte deltar får en allt sämre ställning, eftersom ju mer de jämnåriga uppslukas av organiserad fritidsverksamhet desto mindre tid får de över till att bara vara tillsammans med de andra. De som fallit utanför föreningslivet, kanske på grund av att föräldrarna inte har möjlighet att skjutsa dem till träningar, saknar därmed inte bara något att göra, utan också någon att vara tillsammans med. (Imsen 2000, 438)

Fyra av fem föräldrar anser det vara mycket viktigt att det egna barnet har hobbyn. I medeltal deltar barnet i den första organiserade fritidsverksamheten vid fyra och ett halvt års ålder. Föräldrarna upplever den organiserade verksamheten som nyttig, eftersom barnet genom den har möjlighet att träna sociala färdigheter och få nya kompisar. (Finska Befolkningsförbundet 2002)

Telama (2000, 72-73) är mera försiktig i sin bedömning av de organiserade aktiviteterna och menar att det även krävs kvalitet för att det ska vara någon nytta för barnet att delta i den ledda verksamheten. Telama tycker också att den oorganiserade verksamheten, som sker på de ungas egna villkor, borde uppmuntras i högre grad än hittills. Jarasto och Sinervo (1998, 191-192) är inne på samma linje, i och med att de har upptäckt att det finns en växande grupp barn som inte verkar ha tillräckligt med motivation eller fantasi för att kunna leka på egen hand eller tillsammans med kompisar utan inblandning av vuxna. I den här studien skall det bli intressant att se vilken betydelse barnen tillmäter den organiserade och oorganiserade fritidsverksamheten i fråga om motion i naturen.

4.6.2 Fritidens innehåll

Nupponen och Telama (1998, 23-28) har undersökt sjätteklassisters fritidsintressen. Den överlägset populäraste regelbundna aktiviteten var att vara med kompisar. Det upplevdes som mycket viktigt av 78% av de svarande. De tre följande aktiviteterna var att lyssna på musik, se på TV och video samt läsa böcker och tidningar. Dessa upplevdes dock inte som speciellt viktiga. Den femte vanligaste fritidssysselsättningen var, kanske lite överraskande, att hjälpa till med hemarbetet. 42% av sjätteklassisterna i Finland spelade regelbundet video- och dataspel på fritiden. Lika vanligt som att man var ensam och bara slappnade av på fritiden, var att delta i idrottsföreningsverksamhet. Först på sjunde plats kom deltagande i frivillig oorganiserad idrottsverksamhet, som 40% av sjätteklassisterna deltog regelbundet i. Sjätteklassisterna upplevde idrottsföreningsverksamheten som mera viktig än den frivilliga idrottsutövningen, medan förhållandet var det motsatta bland grundskolans åttondeklassister.

Hämäläinen, Nupponen, Rimpelä och Rimpelä (2000, 6) har kommit fram till betydligt högre siffror vad gäller barns och ungdomars idrottsaktivitet än Nupponen och Telama (1998). De undersökte 12-18 åringars motionsvanor och kom fram till att 80% av pojkarna och 77 % av flickorna motionerade minst en gång i veckan utanför idrottsföreningarnas verksamhet.

I Nupponens och Telamas (1998, 28-31) undersökning framkom det tydliga skillnader mellan pojkarnas och flickornas fritidsintressen. Flickorna betonade aktiviteter som att festa tillsammans med kompisar, olika plikter och hemarbeten samt avslappnade aktiviteter på egen hand i större utsträckning än pojkarna, som istället betonade idrottsaktiviteter och olika spel. Sinervo och Jarasto (1998, 189-191) har märkt samma sak och menar att skillnaderna främst beror på två orsaker. För det första är flickor och pojkar olika och därför är det också helt naturligt att de är intresserade av olika saker. Dessutom påverkar samhällets snäva uppfattningar vad som anses vara lämpligt för flickor respektive pojkar.

Något som direkt inte framkom i Nupponens och Telamas (1998) undersökning om barns fritidsvanor, men som ändå är viktigt att ta hänsyn till i en beskrivning av barns fritid, är det faktum att det är mycket vanligt att barn i skolåldern tillbringar eftermiddagarna hemma ensamma. Enligt Finska Befolkningsförbundet (2002) är en femtedel av åttaåringarna och en tredjedel av elvaåringarna regelbundet ensamma hemma minst en eftermiddag i veckan. Det är vanligare i städerna än på landsbygden att barn är ensamma hemma.

Då vi betraktar fritidsvanor ur ett helhetsperspektiv kan vi alltså konstatera att idrott inte har en så stark ställning som man kanske skulle kunna tro, speciellt då man själv har varit och är mest inriktad på just idrotten. Men eftersom syftet i den här undersökningen är att studera barns tankar och erfarenheter av att röra på sig i naturen, är det ändå av intresse att se närmare på var barn rör sig, deras motionsvanor och motionsmotiv.

4.6.3 Var rör barnen på sig?

Ung i Finland rf. genomförde 1998 en undersökning om var lågstadiel elever rör på sig. Det visade sig att över 70% av aktiviteterna under undersökningsperioden skedde på skolgården. Hemgården och gatorna i närheten av hemmet var nästan lika viktiga som skolgården. De officiella idrottsanläggningarnas betydelse var mycket liten för lågstadielbarnens idrotts- och motionsaktiviteter. Mest använd var skolans gymnastiksal, var 6% av aktiviteterna skedde. (Ung i Finland 2002)

I undersökningen tog man inte direkt hänsyn till naturen, utan den ingick i skol- och hemgården. Resultatet blir ett helt annat om man tar hänsyn till var barnen idrottar, inte var de rör på sig, som i den ovannämnda studien. Suomi (2000b) har kommit fram till att de populäraste idrottsanläggningarna, för barn under 15 år, är skolornas gymnastiksalar och simhallarna. Den tredje mest använda idrottsanläggningen är könsberoende. Flickorna använder hästsportområden, medan pojkarna befinner sig på bollplaner.

Ett av det största problemet i dagens barnidrott, är de långa avstånden mellan hemmet och idrottsplatsen. Enligt Suomi (2000a, 18) är det här problemet, överraskande nog, störst i Södra och Västra Finland, inte i Norra Finland. För att råda bot på problematiken med de långa avstånden har Suomi (1989) föreslagit att idrottsplaneringen borde basera sig på så kallade levnadsområden (elinpiiri). Områdena utgörs av gårdsområdet (pihapiiri), grannskapet (naapurosto), dagsområdet (päiväpiiri) och stadsområdet (kaupunkipiiri). Idén är att det borde finnas möjlighet att röra på sig, motionera och idrotta så nära hemmet som möjligt.

4.6.4 Barn och ungdomars motionsvanor

Barn och ungdomars idrotts- och motionsvanor har studerats i ett flertal studier under årens lopp (bl a Telama, Silvennoinen & Vuolle 1986). Medverkan i idrottsföreningar och skolidrotten har oftast varit huvudproblemen, medan mindre uppmärksamhet har ägnats den oorganiserade frivilliga idrotten, det vill säga den som i huvudsak utövas på eget initiativ, bland annat ute i naturen. Barns och ungdomars motionsvanor ute i naturen har inte studerats specifikt i någon landsomfattande undersökning, däremot har ett flertal studier behandlat vuxnas motion i naturen (bl a. Vuolle 1990).

I en av de mest omfattande regelbundna idrottsundersökningarna "*liikuntagallup*", som görs av Finlands Idrott i samarbete med Finlands Gallup, har man tagit hänsyn till den frivilliga oorganiserade idrotten. Den senaste rapporten är från åren 1997 - 1998 och visar glädjande nog att vad gäller barn och ungdomars utövande av idrott och motion på eget initiativ har det skett en ökning under de senaste åren.

Nu idrottar och motionerar ca 36 % av 3-18 åringarna på eget initiativ. Den motsvarande andelen var 1995 23 %. Även andelen barn och ungdomar som rör på sig på eget initiativ tillsammans med kompisar har ökat. År 1995 uppgav 35 % att de idrottar tillsammans med kompisar, medan 44 % gjorde det i den senaste studien. (Nurmela & Pehkonen 1998, 12)

Glädjande är också att dessa öknings inte har skett på bekostnad av aktiviteten i idrottsföreningarna. Vad gäller andelen barn och ungdomar som är aktiva inom någon idrottsförening har det skett en ökning på ett par procent under de senaste åren. 1998 var 36% är aktiva i någon idrottsförening. (Nurmela & Pehkonen 1998, 12). Trots att idrottsaktiviteten har ökat bland barn och ungdomar, har det framförts argument om att deras kondition har försämrats under de senaste åren. Det finns dock inga forskningsresultat som med säkerhet skulle verifiera detta. (Hämäläinen et al. 2000, 11)

Skillnaderna mellan pojkars och flickors idrottsvanor är inte speciellt stora, enligt Nurmela och Pehkonen (1998, 12-15), och de har jämnats ut ytterligare sedan 1995. Intressant är att flickorna utövar idrott på eget initiativ i större utsträckning än pojkarna. Pojkarna, å andra sidan, är aktivare inom föreningsverksamheten och rör på sig tillsammans med kompisar mera än flickorna gör.

4.6.5 Kritik mot motionsvaneundersökningar

Siffrorna och andelarna som redovisas i studier av den ovannämnda typen är inga absoluta sanningar, utan kan endast anses vara riktgivande. Det är viktigt att komma ihåg att många idrottar både på eget initiativ och i någon förening, eller till och med i många föreningar. Därför borde vi kanske istället koncentrera oss mera på att studera den gruppen, som för det mesta omnämns med en enda rad i studier av den här typen, det vill säga de som inte idrottar eller motionerar överhuvudtaget. Enligt Nurmela och Pehkonen (1998, 2) hör 16 % av barnen och ungdomarna i åldern 3-18 år till den gruppen. Det innebär 166 000 barn och ungdomar. Positivt är att antalet inaktiva har sjunkit sedan 1995, då antalet uppskattades till 250 000.

Ett annat problem med idrottsvanestudier av den här typen är att det har visat sig att människor har en tendens att besvarar frågor gällande den egna fysiska aktiviteten på ett mer positivt sätt än vad den i verkligheten är. Detta på grund av idrott och motion har en mycket positiv laddning i vår kultur och det anses vara önskvärt att röra på sig. (Telama 1987; Nurmela & Pehkonen 1998)

En stor nackdel med "*liikuntagallup*" undersökningen är att Nurmela och Pehkonen (1998) inte tar hänsyn till skillnader mellan olika åldrar utan studerar barn och ungdomar mellan 3-18 år som en homogen grupp. Telama, Silvennoinen och Vuolle (1986, 63) anser att det är en självklarhet att idrottsaktiviteten varierar också under skolåldern. Vad gäller mängden idrott som utövas, har det visat sig att barn är som aktivaste just före puberteten. I tonåren minskar idrottsaktiviteten och ändrar karaktär i och med att tyngdpunkten förskjuts från den sociala gruppverksamheten till mera individuella idrottsintressen. Dessutom har vi inte i Finland ännu några officiella rekommendationer om hur mycket motion barn och ungdomar behöver. Därför mäter inte undersökningar av den här typen om barnen rör sig tillräckligt ur hälsosynpunkt. (Hämäläinen et al. 2000, 4-5)

Tidigare, från 1970 till 1990-talet, ansåg forskarna det vara självklart att den socioekonomiska ställningen hade ett tydligt samband med utövandet av idrott, speciellt i föreningar. Nu verkar det dock som om familjens socioekonomiska ställning inte har någon statistiskt signifikant betydelse då det gäller ungdomars utövande av idrott. (Hämäläinen, Lintonen & Rimpelä 2002, 42-44)

4.6.6 Barns motionsmotiv

Tyvärr har inte heller barns motiv till att röra på sig i naturen studerats specifikt i någon undersökning. Däremot har det visat sig att naturen uppskattas av niondeklassister på grund av att det är avslappnade att vistas där, man får vara ensam och det är vackert (Vuolle & Oittinen 1994, 23) Vad gäller allmänna motiv till varför barn rör på sig, menar Telama, Silvennoinen och Vuolle (1986, 64-65) att barns motionsmotiv är mycket ostrukturerade.

Det allra tydligaste motivet som framkom i deras undersökning var 11-åringarnas betonade av tävlingsframgång, som motiv för idrottsutövandet. Motionens hälsobefrämjande effekter var ett mycket svagt motiv, som barnen angav endast om de speciellt blev tillfrågade om det.

Nu nästan 20 år senare verkar situationen vara en helt annan. I en undersökning bland nästan 1200 Åbabor i åldern 7 -75 år visade det sig att hälsotänkandet har nått även de yngsta åldersgrupperna, eftersom motiven till att vara fysiskt aktiv var överraskande lika i alla åldrar. Övriga motiv som betonades av barnen och ungdomarna i Åbo var avslappningen, den förbättrade konditionen och upplevelserna med att röra på sig. (Tähtinen, Rinne, Nupponen & Heinonen 2002, 52-53)

Vad gäller sjätteklassisters motionsmotiv visade det sig i Nupponens och Telamas (1998, 67-70) undersökning att det allra viktigaste motivet var konditionen och välbefinnandet - "man vill vara i fysiskt gott skick". Det näst viktigaste motivet var, kanske lite överraskande, att man kan göra något bra för sig själv. Jag tycker att det är mycket svårt att tänka sig vad sjätteklassister egentligen menat med det sistnämnda motivet. Kanske det var en kategori som Nupponen och Telama (1989) placerade in alla de motiv som inte passade in i de övriga kategorierna? Det tredje viktigaste motivet till varför sjätteklassisterna motionerade var att man träffar kompisar. Speciellt flickorna betonade detta. Avslappningen kom ganska lågt nere på listan över sjätteklassisternas motionsmotiv.

5 METOD

Huvudfrågan i all forskning och frågan som alla forskare någon gång har tvingats besvara är: Vad skall jag använda för metod för att få svar på mina forskningsfrågor? En metod är ett redskap, ett sätt att lösa problem och komma fram till ny kunskap. Allt som kan bidra till att uppnå dessa mål är en metod, men det betyder inte enligt Holme och Solvang (1991, 12) att alla metoder skulle vara lika hållbara eller tåla en kritisk prövning lika bra. I samhällsvetenskaperna brukar man skilja mellan två metodiska angreppssätt, kvantitativa och kvalitativa metoder. De två angreppssätten utesluter inte varandra och tävlar inte heller sinsemellan, utan kompletterar i bästa fall varandra (Eskola & Suoranta 1998, 14; Hirsjärvi, Remes & Sajavaara, 2000, 125).

Jönsson, Trondman, Arnman och Palme (1993, 16) beskriver skillnaderna på följande sätt:

"Att studera människan som objekt med hjälp av kvantitativ metod innebär att forskaren söker faktorer i en yttre och från människan oberoende verklighet som har kraft nog att forma och påverka såväl människans tankar som handlingar. Det andra angreppssättet, som ser människan som ett subjekt, tar istället i första hand fasta på människans egna upplevelser, tolkningar och verklighetsdefinitioner samt de strategier och handlingar som tolkningarna och definitionerna ger upphov till."

På basen av det ovannämnda var det relativt lätt för mig att välja det kvalitativa angreppssättet för den här studien. Hirsjärvi et al. (2000,127) menar att det alltid är forskningens huvudsyfte som styr valet av metod. Eftersom den här undersökningens syfte är att studera barns tankar om och erfarenheter av att röra på sig i naturen, verkade det kvalitativa angreppssättet passa bäst. Valet stöds vidare av Miettinen och Väänänen (1998,74) som anser att kvalitativa metoder förmedlar "barnets röst" och avslöjar mångfalden och komplexiteten i barnens vardag bredare, än så kallade frågeformulärsbaserade kvantitativa metoder.

Efter det relativt lätta kvalitativa valet, har dock vägen varit kantad av många flera och svårare frågor, både vad gäller själva metoden och genomförandet av undersökningen.

Intervju eller uppsats, fantasirubrik eller verklighetsrubrik och sist, men inte minst, hur analysera uppsatserna för att verkligen få reda på de undersökta 12-åringarnas uppfattningar om att röra på sig i naturen?

5.1 Den kvalitativa forskningen

Den kvalitativa forskningen kännetecknas enligt Holme och Solvang (1991, 100-101) av en påtaglig närhet till forskningsobjektet. Närheten kan forskaren uppnå endast genom att sätta sig in i den undersöktes situation och se världen utifrån dennes perspektiv. Det är dock inte problemfritt att befinna sig nära forskningssubjekten, eftersom det troligtvis skapar bestämda förväntningar. Därför är det speciellt viktigt i den kvalitativa forskningen att forskaren identifierar sin egen subjektivitet. I praktiken är det helt omöjligt att bli fri från sina värderingar, åsikter och tankar, men det är inte heller målet. Utan målet är, som Eskola och Suoranta (1998, 20-22) uttrycker det, att objektiviteten skall födas genom att forskaren känner igen sin egen subjektivitet. Det har jag försökt göra genomgående under forskningsprocessen, och speciellt i avsnittet om "Min roll som forskare" (kap. 5.3.2).

I nära samband med subjektiviteten och objektiviteten står frågan om induktiv eller deduktiv forskningsansats. Den traditionella kvalitativa forskningsmetodiken betonar att forskningen bör ske nerifrån och upp, det vill säga att utgångspunkten borde vara i empirin. Forskaren borde med andra ord bekanta sig med empirin utan några på förhand fastslagna hypoteser om varken de undersökta eller slutresultatet och istället låta sig överraskas under undersökningens gång (Eskola & Suoranta 1998, 19-20).

Det här betyder inte att forskningen skall ske helt utan förankring i tidigare litteratur. Alasuutari (1994, 74) menar att den teoretiska referensramen är mycket viktig, även i den kvalitativa forskningen, på grund av att den bestämmer hurdan material det lönar sig att samla in och hur man ska analysera det.

En bra kvalitativ teoretisk bakgrund möjliggör en bred granskning av det empiriska materialet och som Alasuutari (1994,74) uttrycker det, skall forskaren smidigt kunna byta "glasögon" under forskningens gång.

Enligt Repstad (1998, 64) är teorin viktig i den kvalitativa forskningen på grund av att fakta inte talar lika bra för sig självt, som det gör tillsammans med teori.

Ett tredje kännetecken för den kvalitativa forskningen är att forskningsmaterialet väljs på basen av forskarens eget omdöme. Mängden material är inte avgörande, utan kvaliteten på det. Svårigheten är att den kvalitativa forskningen aldrig blir helt färdig, eftersom det kvalitativa materialet "aldrig tar slut". (Eskola & Suoranta 1998, 18) Därför är det upp till forskaren att själv överväga när det är skäl att avsluta materialinsamlingen. Det beslutet kan grundas på helt praktiska skäl, men Eskola och Suoranta (1998, 123) pratar även om saturation eller mättnad, då det gäller insamling av ett kvalitativt material. Mättnaden innebär att materialinsamlingen kan avslutas då forskaren bedömer att mera material inte kan tillföra undersökningen något nytt.

Repstad (1998, 9-12) påpekar att det i kvalitativa undersökningar sällan är meningen att man skall kvantifiera på basen av det empiriska materialet. Det vill säga att man inte kan säga hur allmänt förekommande en viss företeelse är, hur stor del av populationen som tycker så eller så eller vilka faktorer som korrelerar med varandra. Om man vill veta hur bestämda egenskaper fördelar sig hos ett antal människor eller hur vanligt något är, så skall man använda kvantitativa forskningsmetoder. I kvalitativa studier koncentrerar man sig på att studera endast en eller några få miljöer och forskningens syfte är att berätta om det grundläggande eller särpräglade i en viss miljö. Vad gäller den kvalitativa forskningens generaliserbarhet kan man med andra ord säga att den beskriver "det som finns", men kan inte säga hur ofta det finns. Därför är inte heller mitt syfte med den här studien att beskriva alla finländska barns tankar om och erfarenheter av att röra på sig i naturen, inte ens de finlandssvenska barnens, utan endast hur sjätteklassisterna i de utvalda miljöerna tänker om detta.

Den kvalitativa forskningen kännetecknas slutligen av att det inte finns en enda enhetlig ansats, utan flera olika sätt och tekniker att angripa forskningsproblemet (Eskola & Suoranta 1998). Mitt val var att använda texter, som forskningssubjekten själv producerat, som forskningsmaterial.

5.1.1 Uppsatsskrivning som metod

Uppsatsskrivning nämns egentligen inte överhuvudtaget i forskningsmetodikböckerna utan man pratar istället om så kallade självbiografier, vilket betyder att personen själv skriver med egna ord om sitt liv, sina upplevelser och tankar. Berättelsen kan uppkomma till exempel i samband med skrivtävlingar eller, som i det här fallet, uppsatsskrivning i skolan. Självbiografen kan även basera sig på intervjuer eller tidigare dokumenterat material. (Eskola & Suoranta 1998, 123) Benämningen, narrativa texter, används också i litteraturen för att beskriva texter, som forskningsobjekten själva har producerat i forsknings syfte (Eskola & Suoranta 1998).

Under de två senaste årtiondena har användningen av självbiografier ökat kraftigt inom den kvalitativa forskningen. Det beror, enligt Eskola och Suoranta (1998, 123), på att självbiografen är en del av ett växande intresse för "vanliga" människors vardag och liv. Vilkkö (1985, 81) menar att självbiografierna attraherar samhällsforskare på grund av att de utgör en utmärkt väg fram till förståelse för den historiska och sociala verkligheten. Men samtidigt är den vägen kantad med många gropar, både större och mindre.

Den absolut största fördelen med att forskningssubjektet själv producerar forskningsmaterialet är, enligt Syrjäla och Numminen (1988), att denne själv kan bestämma vad hon vill skriva om och vad hon upplever vara viktigt. (Eskola & Suoranta 1998, 125) I centrum av självbiografen finns därmed subjektet, skribenten, som i första hand uttrycker sig själv, men också det omgivande samhället och dess påverkan (Vilkkö 1997a, 75).

Situationen då självbiografen skrivs är, enligt Eskola och Suoranta (1998, 124), en helt annan än i samband med till exempel en intervju. Skribenten är ensam med sina tankar, erfarenheter och motivation. Ingen annan stör henne med ständiga frågor. Därför anses skrivandet av en självbiografi vara en möjlighet för skribenten att dela med sig av sina tankar på ett förtroligt sätt och hon kan berätta sådana saker som inte skulle framgå i en intervju. Persson och Hartvig (1990) har kommit fram till att elever skriver mycket friare, då de vet att uppsatsen inte kommer att betygsättas av läraren, vilket var fallet även i den här undersökningen.

Jämfört med intervju är nackdelen med, att forskningssubjektet själv producerar sin text, att forskaren inte har möjlighet att ställa följdfrågor. Därför kan mycket intressant och för forskningsproblemet relevant information gå förlorad. En självbiografi eller uppsats kan anses vara ett urval av tidigare händelser i den studerades liv, eftersom subjektet själv väljer vad hon vill berätta, betona och eventuellt utelämna. Självbiografier är sällan helt påhittade, däremot är felaktiga minnesbilder och bristfällig information om detaljer vanliga. (Eskola & Suoranta 1998, 124)

Därför menar Innanen (2001) att självbiografiforskaren bör vara förtrogen med forskning om minnets funktioner, för att kunna förhålla sig tillräckligt kritiskt till det insamlade materialet. I och för sig kan minnets selektivitet även anses vara en fördel i det här sammanhanget, eftersom man kan anta att alla händelser inte är lika viktiga, utan att de studerade väljer att skriva om det som har haft någon speciell betydelse för dem och som de minns bättre än andra händelser.

Grönfors (1982, 126) ser en annan nackdel med så kallade personliga dokument. Han menar att det inte nödvändigtvis behöver vara så, att de som vill skriva ner sin berättelse är de som är de intressantaste att studera. Forskaren kan med andra ord inte påverka vem som deltar i undersökningen eller ej. Det gäller i och för sig inte den här undersökningen, eftersom målet var att få med alla sjätteklassister från den utvalda miljön och allas bidrag ansågs vara lika värdefulla.

Trots att användning av självbiografier, som forskningsmaterial i samhällsvetenskaperna, har ökat den senaste tiden har man endast i ett fåtal idrotts- eller naturrelaterade studier använt uppsatsskrivning som metod.

Aho (1983) har studerat hur sjätteklassister beskriver människans förhållande till naturen genom en analys av innehållet i uppsatser med rubriken " Jag och naturen". Oittinen och Vuolle (1994) studerade niondeklassisters uppfattningar om naturen och om att röra sig i den, utifrån samma rubrik som Aho. Pantzars (1998) licensiatavhandling behandlade ungdomars förhållande till naturen utifrån ett fenomenologiskt perspektiv.

I en mycket omfattande litteratursökning kunde jag även hitta en färsk licensiatavhandling och en doktorsavhandling som har skrivits utgående från ungdomars uppsatser. Innanens (2001) licensiatavhandling behandlade gymnasisters ömma stunder med sina föräldrar utifrån deras egna skrivna berättelser, medan Juvakka (2000) studerade 15-16- åringars erfarenheter av hopp i vardagen på basen av både uppsatser och uppföljande intervjuer. Nyman- Kurkiala (1996) har studerat finlandssvenska ungdomars uppfattningar om finlandssvenskheten på olika orter i Finland, utgående från uppsatser med olika rubriker.

Gemensamt för de ovannämnda studierna är att beskrivningarna av själva metoden och dess fördelar och nackdelar är mycket tunna eller saknas helt. Lika bristfälliga är förklaringarna om hur uppsatserna har analyserats. Undantaget från den här regeln är Pantzar (1998), som förtjänstfullt har beskrivit hur man utifrån fenomenologin kan bilda olika betydelsekategorier. Dessa går dock inte att tillämpa i den här undersökningen, eftersom huvudsyftet inte är att beskriva själva fenomenet motion i naturen, utan barns tankar och erfarenheter kring det. Vilkkö (1997a, 81) har gjort samma iakttagelse som jag, det vill säga att analyserna om interaktionen mellan skribenten och läsaren, oftast lyser med sin frånvaro i den slutliga forskningsrapporten. Med andra ord, finns det utrymme för förbättring på det här området, vilket jag kommer att försöka göra i den här avhandlingen.

5.1.2 Uppgiftens utformning

Vad gäller utformningen av själva uppgiften hade jag inte speciellt mycket att utgå ifrån, eftersom uppsatsskrivning inte är någon ofta använd forskningsmetod. Det enda jag med säkerhet visste, var att jag ville få veta både vad barnen brukar göra ute i naturen och vad de skulle vilja göra. Detta för att kunna jämföra verkligheten med önskemålen. Ett vanligt fel i idrottsplaneringen och -administrationen är att man ofta glömmer att fråga människor vad de egentligen skulle vilja göra och satsar, på grund av den bristfälliga informationen, resurserna på helt fel sätt (Pigram & Jenkins 1999).

För att kunna utforma en fungerande uppgift beslöt jag att fråga råd av experter på området, det vill säga lågstadie- och modersmåslärarna. Alla de tillfrågade var överens om en sak, att det är svårt att hitta på bra uppsatsrubriker. Det jag fick ut av de informella diskussionerna med ett par lärare, var att det lönar sig att hålla sig till verklighetsbaserade ämnen, det vill säga att inte blanda in för mycket fantasi ("tomtar och troll") i uppgiften. Enligt Innanen (2001, 35) skall forskaren hålla sig på en sådan analysnivå, som denne tror sig kunna klara av. Jag kände att mina resurser inte skulle räcka till att analysera helt fantasibaserade uppsatser och bestämde mig därför att följa både lärarnas och Innanens råd och välja en konkret uppsatsrubrik.

Alasuutari (1994, 249) menar att man, i den kvalitativa forskningen, nästan alltid får räkna med att allting inte kommer att gå som man har planerat det. Därför rekommenderar han att man genomför en mindre provundersökning för att få reda på den valda metodens styrkor och svagheter och på det sättet kunna gardera sig mot obehagliga överraskningar i ett senare skede av undersökningen.

Jag valde att prova min uppsatsrubrik på tolv sjätteklassister i en mindre skola i förortsmiljö i Vasa. De här uppsatserna kommer inte att ingå i den egentliga studien. Barnen upplevde det som svårt att skriva om *hur de brukar röra sig i naturen och vad de skulle göra om de helt fritt fick välja*. De önskade att uppgiften hade varit mera detaljerad. Jag tycker att de skrev bra uppsatser, trots allt, men att begreppet, röra på sig, inte var helt klart. Några beskrev endast hur de brukar röra sig ute, det vill säga gå eller cykla, och tänkte inte på några andra motions- eller idrottsformer: *"Efter skolan brukar jag gå på en skogsstig på hemvägen."* Därför valde jag att använda begreppen, idrotta och röra på sig, parallellt i den slutliga uppgiften.

Önskemålen förblev också lite oklara och berörde i några fall helt allmänna saker, inte vad just skribenten själv skulle vilja göra ute i naturen om hon fick välja. Ett exempel på det här, är till exempel följande flickas mening: *"Man skulle inte behöva hugga ner så mycket träd, fast de behövs till möbler. Man kanske kan börja tillverka möbler av något annat material?"*

Betydligt mycket klokare kunde jag, efter att ha provat den tänkta uppgiften, ytterligare förtydliga den och den slutliga uppgiften kom att lyda som följande (bilaga 1):

Kanske du brukar idrotta eller röra på dig ute i naturen på din fritid? Vad brukar du då göra? Varför och med vem?

Hur skulle din önskedag ute i naturen se ut om du helt fritt fick välja?

- vad skulle du göra?
- var skulle du vara och med vem?

Du får själv hitta på en rubrik till din uppsats! Försök skriva om både vad du brukar göra och vad du skulle vilja göra ute i naturen!

Kom också ihåg att skriva ditt förnamn och kort om dina andra fritidsintressen, i början av uppsatsen!

Ahonen (1995, 141-142) menar att det i samband med projektiva uppgifter (uppsatsskrivning, teckning, skådespeleri) lönar sig att använda någon gemensam inledning för att standardisera uppgiften och leda in de undersökta på "rätt spår". Jag valde att be barnen räkna upp sina fritidsintressen först, både för att få veta vad de har för fritidsintressen, men också för att leda in deras tankar på fritiden och allt de då brukar göra.

5.2 Val och beskrivning av forskningsområdet

I den kvalitativa forskningsansatsen väljs forskningssubjekten på basen av forskarens egna omdöme och därför är det enligt Mäkelä (1985, 42-43) ytterst viktigt att definiera de undersökta och placera in dem i ett samhällsvetenskapligt perspektiv, samt beskriva detta både detaljrikt och historiskt.

Grundskolans sjätteklassister har tidigare använts i liknande undersökningar (bl a. Aho 1983) och visade sig då vara en lämplig åldersgrupp för skriftliga uppgifter, eftersom både deras språkliga och kognitiva förmåga är relativt utvecklad.

Även på basen av de fakta som framkom i litteraturgranskningen verkar barn i 11-13 års åldern vara en lämplig målgrupp för den här studien, eftersom de är de riktiga experterna på hur det är, att vara barn.

Eftersom syftet med den här avhandlingen, är att låta barn själva komma till tals om sina tankar om och erfarenheter av att röra på sig i naturen, ville jag få med tankar från olika miljöer. Detta, dels för att kunna jämföra miljöerna sinsemellan, men även för att få ett bredare perspektiv på hur barn i olika levnadsmiljöer tänker om motion i naturen. I och med att hela årskursen från ett visst skolområde deltog i undersökningen, hade jag även möjlighet att få med de som inte är så intresserade av idrott och därmed inte heller är fysiskt aktiva på fritiden. Enligt Nurmela och Pehkonen (1998, 2) hör 16% av barn mellan 3 -18 år till den gruppen.

Valet av forskningsområde var inte speciellt svårt. Eftersom jag själv är hemma ifrån Österbotten och känner till de omgivningarna och människorna, valde jag de tre miljöerna därifrån. Dessutom är området relativt ostuderat ur ett idrottsvetenskapligt perspektiv och kunskapen skulle säkert uppskattas.

I de 18 kommunerna (bilaga 2), som hör till landskapet Österbotten, bor drygt 175 000 människor, av vilka över hälften (52,4%) har svenska som modersmål. I Vasaregionen är servicesektorn den största näringsgrenen och arbetslöshetsprocenten ca 8%. (Österbottens Förbund 2002)

De svenskspråkiga bygderna i Österbotten, som i vissa avseenden skiljer sig radikalt från det finskspråkiga Österbotten, bildar ett geografiskt sammanhängande område, som är drygt 200 kilometer långt och vanligen cirka 30 kilometer brett med Bottniska viken som en långsida. Inom detta lever man, förutom i vissa städer, så gott som helt på svenska. Utanför är omgivningen finskspråkig.

I praktiken fungerar gränsen mellan de svenska och de finska trakterna ofta som en osynlig mur, över vilken man vanligen inte rör sig. Därmed är finlandssvenskarna i de här trakterna också tämligen avskilda från den finska kulturen. Gränserna mot Sverige är däremot betydligt öppnare. Det här gäller framförallt massmediekonsumtionen.

I stora delar av svenska Österbotten är massmediekonsumtionen mycket Sverige - dominerad. Man tittar på svensk TV, lyssnar på P3, läser svenska vecko-, serie- och kvällstidningar (Nyman - Kurkiala 1996, 34).

Skolorna som medverkar i studien befinner sig i olika kommuner i det svenskspråkiga Österbotten. Stadsmiljön representeras av *Vikinga skola* i Vasa, landsbygden av *Kvevlax skola* i Korsholm och skärgården av *Bergö skola* i Malax. Dessa valdes egentligen ganska slumpmässigt ut.

I Vasa centrum finns endast två svenskspråkiga skolor, Vasa Övningsskola och Vikinga skola. Övningsskolan är som namnet säger en övningsskola för blivande lärare och administreras inte av staden utan hör till Åbo Akademi. Dessutom var sjätteklassen i skolan en så kallad "uteklass" med inriktning på friluftsliv och kunde därför inte anses representera det normala. Min hemkommun, Korsholm, är en av Österbottens största kommuner och har därför många olika typer av miljöer. Jag ville inte studera min egen hemby, Smedsby, på grund av risken att bli för subjektiv och den enda tillräckligt stora andra landsbygdsskolan var Kvevlax skola. Trots att det finns mycket skärgård i Österbotten, är Bergö den enda skärgårdsön numera, som har både egen skola och färjeförbindelse till fastlandet.

5.2.1 Stadsmiljön

Vasa beskrivs på följande poetiska och rätt så träffande sätt på stadens hemsida:

"Kvarken är smalast på det ställe där Vasa grundades på jämn Vasa granit för närmare 400 år sedan, endast 43 sjömil från Sverige. Traditioner och nutid möts i staden i form av äkta österbottnisk företagsamhet, en kultur berikad av många nationaliteter, toppkunnande inom internationell industri samt upplevelser som en unik natur erbjuder. De personliga dragen i staden, som planerats av arkitekt Carl Axel Setterberg, är de breda esplanaderna med brandgator, parkerna som omgärdar de stabila administrationsbyggnaderna samt ett frodigt strandområde i närheten av centrum. Strandlinjen i staden som omges av havet i tre riktningar hör till de längsta i vårt land. Den omväxlande naturen och djurlivet i den unika skärgården som stiger ur havet är unika i hela världen. Som motvikt till idyllen som andas frid och traditioner är det naturligt tvåspråkiga Vasa en mötesplats för internationella kulturer och ett livligt centrum i nejdén.

I staden med 57 000 invånare har 72 % finska som modersmål, 26 % svenska och 2 % andra språk. De unga och de från utlandet inflyttade stadsbornas roll blir från år till år allt mera synlig såväl i gatubilden och i studie- och arbetslivet som i utvecklandet av staden."

(Vasa stad 2002)

Vad gäller idrottsanläggningar har Puronaho, Suomi och Vuolle (1984, 2-3) kommit fram till att det i Vasa finns betydligt färre anläggningar än i andra städer. Speciellt var det, vid tidpunkten, för deras undersökning brist på inomhusanläggningar och badmöjligheter. Vasa stad använde även betydligt mindre pengar (63 mk/inv/år) för att bygga idrottsanläggningar än övriga städer i landet, som i medeltal använde 137 mk/inv/år. Efter det att Puronaho et al (1984) gjorde den ovannämnda jämförelsen, har situationen förbättrats. Enligt Lipas databasen (2002) finns det i Vasa totalt 174 idrottsanläggningar. I och med det, har staden har närmat sig landets medeltal, framförallt vad gäller antalet inomhusanläggningar. Vasa och Korsholm har tillsammans byggt en av Europas största och mångsidigaste idrottshallar, Botniahallen. Samkommunen äger även en ny stor ishall. Dessa två otroligt stora projekt samt den kommande grundrenoveringen av Vasa simhall kan ha skett, åtminstone till en del, på bekostnad av övrig idrottsanläggningsverksamhet, som till exempel förbättrandet av friluftsmöjligheter. Öjberget, ca 15 km utanför centrum, är stadens populäraste friluftsområde. Där finns slalombackar, motionsspår och en naturstig.

I Vikinga skola går ca. 250 barn från stadsdelarna Brändö, Vikinga, Vöråstan och Dragnäsback. De här delarna av Vasa är inte kärncentrum, utan de kan sägas omgärda det egentliga centret. Brändö och Vöråstan hör till de äldre stadsdelarna i Vasa. Idag har de gamla fabrikerna i Brändö förvandlats till affärslokaler, skolor, teknologcentrum och universitet, medan järnvägspersonalens gamla bostäder i Vöråstan har restaurerats till eftertraktade trähus. I Vöråstan finns även studentbostadsbolagets hyreshus och stadens hyresbostäder. Vikinga är ett mindre område invid havsstranden och bebyggelsen består till största delen av egnahemshus.

I de fyra stadsdelarna bor sammanlagt drygt 10 000 människor av vilka 69% är finskspråkiga och 27% svenskspråkiga. Resterande 4% av invånarna uppgav något annat språk som modersmål. (Tilastokatsaus 1/2001, 5)

Vikinga skolas skolgård är, trots det centrala läget, mycket grön och tillåter små naturupplevelser tack vare den omgärdande lilla skogsdungen. Vad gäller idrottsanläggningar i närheten av Vikinga skola eller i närheten av elevernas bostadsområden så finns det mesta. Belysta utomhusrinkar, idrottsplaner och ett par simstränder. Friluftsmöjligheterna är färre i den direkta närheten, på grund av att områdena är tätt bebyggda. I Brändö finns ett belyst motionspår.

I Vikinga skola skrev både klass 6 a och 6 b uppsatser. På grund av att lärarnas instruktioner skilde sig aningen från varandra, har endast hälften av barnen räknat upp alla sina fritidsintressen och det är de som redovisas i det här sammanhanget.

Bland flickorna i årskurs 6 i Vikinga skola är det populärast att skrinna på vintern och simma på sommaren. Många åker också slalom eller snowboard. Flera spelar fotboll och rider, medan ett par är scouter. Förutom att flickorna verkar vara fysiskt mycket aktiva, är det även populärt att spela något musikinstrument. Till de mera ovanliga intressena hör teater, läsning och råttskötsel. Endast en flicka berättar att hon brukar spela dator: *"Eftersom jag oftast är ensam hemma efter skolan så brukar jag spela dator när jag inte har något annat att göra. Efter att jag spelat dator måste jag nästan gå ut, annars är jag så trött resten av dagen."* (F/V/4)

Pojkarna i Vikinga skola är även de mycket idrottsintresserade, men har lite andra intressen än pojkarna i de övriga skolorna. Den allra populäraste fritidssysselsättningen är att åka skateboard eller "skeitta", som de själv uttrycker det. På vintern är det snowboard eller snowblades som gäller. Det är också vanligt att åka rullskrinnskor eller sparkbräde (kickboard). Men pojkarna håller också på med mera traditionella idrottsgrenar, som till exempel fotboll, ishockey, skidåkning och simning. Den enda tennisspelaren bland alla sjätteklassister i undersökningen går i Vikinga skola.

Andra aktiviteter, än idrottsaktiviteter, verkar vara ganska ovanliga, endast en berättar att han har datorn som sitt fritidsintresse: *"Jag "data idrottar" hemma hos mig eller hos min kompis. Jag tycker att det är så roligt att vara och spela över nätet och man får vänner."* (P/V/10)

5.2.2 Landsbygdsmiljön

Korsholms kommun brukar kallas hjärtat i Österbotten, på grund av sitt centrala läge. Korsholm är en snabbt växande kommun med ca 16 500 invånare, av vilka 75% är svenskspråkiga. Kvevlax, med ca 2 500 invånare, är en av de större byarna i Korsholm och ligger 15 km norr om Vasa. Både riksväg 8 och Kyro älv går genom Kvevlax. Bebyggelsen i Kvevlax består av både planerade bostadsområden och traditionella jordbrukslägenheter. Övriga kännetecken för Kvevlax är de tre kyrkorna och de tre bagerierna. Servicen i byn består bland annat av en bank, ett par livsmedelsbutiker, bibliotek, bar och ungdomslokal. I samband med skolan, som läsåret 01/02 har totalt 102 elever fördelade på åtta klasser, finns även ett daghem för de yngre barnen. (Korsholms kommun 2002)

Vad gäller idrottsanläggningar, finns det i Kvevlax en nyligen renoverad sportplan och en utomhusrink, var man på sommaren kan spela tennis och på vintern skrinna. Ett alldeles nytt belyst skidspår finns även i byn. I Kvevlax är det populärt att spela fotboll och den 20 år gamla lokala fotbollsföreningen FC Kuffen hör till en av de aktivaste föreningarna i regionen, speciellt vad gäller knatteverksamhet. (Korsholms kommun 2002)

Pojkarna är i överlägsen majoritet i Kvevlax lågstadiums sjätteklass. Dessutom dominerar pojkarnas fritidsintressen av traditionella tekniska "pojktressen" som bilar, mopeder, traktorer, snöskotrar och till och med flygplan. Några tycker om att skruva med bilen: *"Jag tycker att det är roligt att skruva med min bil på fritiden man lär sig nya saker hela tiden. Det är bara jag som skruvar nån gång kanske pappa hjälper om jag inte vet hur man ska göra."*(P/K/10) Andra tycker speciellt om att skruva med stereon och högtalarna. Att köra moped är också populärt, medan en till och med brukar köra bil. De tekniska intressena tar inte slut med det, utan de flesta av pojkarna uppger också att de håller på med datorer eller spelar playstation på fritiden.

De 12-13-åriga Kvevlax pojkarna verkar hinna med mycket på fritiden. Av idrottsgrenarna är, en så pass ovanlig gren som, pingis den allra populäraste. Många skidar, skrinna, simmar, cyklar, spelar innebandy, fotboll och till och med handboll.

Fiskar och jagar gör också några av pojkarna. Till de mera ovanliga idrottsintressena hör golf, dykning, go-cart och aikido. Andra fritidsintressen, som nämns, är att läsa böcker och tidningar samt spela piano. Trots att Kvevlax pojkarna var ganska fåordiga i sina uppsatser, har några till och med skrivit om sina favoritmaträtter: *"Min favoritmat är spagetti. Jag tycker inte om klimpsoppa."* (P/K/6)

Flickorna i sexan i Kvevlax lågstadium tycker mest om att vara med kompisarna på fritiden. Till deras idrottsintressen hör bland annat dans, simning, orientering, slalom och skridskoåkning. Många är också med i scouterna. Musik är ett vanligt fritidsintresse bland landsbygdsflickorna. Några brukar sjunga och en spelar fiol på fritiden. Ett par av flickorna har shopping som fritidsintresse och en är intresserad av inredning. Skötsel av djur i alla storlekar hör också till landsbygdsflickornas intressen. De sköter hästar, hundar och hamstrar.

5.2.3 Skärgårdsmiljön

Bergö är en skärgårdsby i Malax kommun med färjeförbindelse till fastlandet. Fram till kommunsammanslagningen 1973 var Bergö en självständig kommun. Arealen är ca 4500 ha. Byn har totalt 557 invånare. Av dessa är drygt 3% finskspråkiga. Bergö förefaller vara en attraktivt boplats för såväl unga som äldre personer, eftersom befolkningmängden har hållits relativt jämn de senaste tio åren. (Malax kommun 2001)

Det finns drygt 60 arbetsplatser på Bergö och ungefär hälften av de som bor på ön pendlar till arbete på övriga orter. Av arbetsplatserna utgör servicebranschen den största andelen. Primärnäringarnas andel har klart minskat. År 1993 fanns det fortfarande 29 fiskare på heltid, men siffran har idag halverats. Statens rationaliseringsåtgärder har medfört att arbetsplatserna inom sjöbevaknings- och lotsväsendet har försvunnit. (Malax kommun 2001)

Bussen till Vasa trafikerar numera endast en gång per dag under vardagar. Kommunalt vatten och avlopp finns tillgängligt för två tredjedelar av hushållen.

Kabel-TV-nätet är utbyggt till majoriteten av hushållen och Petalax-Bergö lokal-TV sänder två dagar i veckan. Vad gäller den övriga servicen i byn, så finns det bland annat två mindre affärer, postombud, bank, kyrka och församlingshem. Sammanhållningen är stark bland Bergöborna och de initiativrika öborna har bland annat grundat ett resurscentrum och på talko åstadkommit ett flertal samlingsutrymmen. Bergö har även ett mycket rikt föreningsliv och de flesta är aktiva inom någon av de många föreningar, som till exempel Bergö Båtklubb, Bergö Fiskargille, Bergö Jaktvårdsklubb, Bergö IF eller Bergö Marthaförening. (Malax kommun 2001)

I samband med skolan, som idag har 39 elever fördelade på tre klasser, finns även ett daghem och en biblioteksfilial. Vad gäller idrottsanläggningar på Bergö, så finns det ett elljusspår, en idrottsplan och några simstränder. På ön finns det även ett flertal småbåtshamnar och gästbryggor. (Malax kommun 2001)

Bergös största resurser är den goda grundservicen på ön och den unika skärgårdsmiljön, som man hoppas ska locka både sommargäster, turister och nyinflyttare i högre utsträckning än tidigare. (Malax kommun 2001) I en nyutkommen bok om hur det är att bo på Bergö menade de tillfrågade att de inte anser sig bo i skärgården, medan utomstående definitivt ansåg Bergöborna vara skärgårdsbor. Orsaken till att Bergöborna inte uppfattade sig själva bo i skärgården, var att man är i skären först då man åkt ännu längre ut i den yttre skärgården, till villan till exempel. (Huldén 2001)

De flesta pojkarna i klass 5-6 i Bergö skola spelar fotboll på fritiden. Andra populära idrottsintressen är att skrinna, simma och vara ute och springa eller gå. De allra flesta spelar biljard: "*Jag och många andra brukar vara till baren på kvällarna och spela biljard men dom dagar den har stängt så tittar man mest på TV.*" (P/B/8) Det är också mycket vanligt att fiska eller jaga.

Då pojkarna på Bergö inte håller på med någon sport spelar de playstation eller datorspel. Ett par av pojkarna har bilar och båtar som fritidsintresse och en av dem berättar att "*Bilar är det roligt att titta på och att veta mycket om för de är så intressanta.*"(P/B/8)

De 11-13-åriga flickorna på Bergö är också mycket aktiva och har i stort sett samma fritidsintressen som pojkarna. De allra populäraste hobbyerna är att skrinna, simma och vara ute och gå i skogen. De flesta brukar också rida. Några av flickorna har fiske som fritidsintresse och en brukar till och med delta i andjakten. Att vara vid baren är populärt även bland flickorna: *"Jag och min vän far också till baren ibland med de andra från klassen. Där spelar vi biljard eller sanning eller konsekvens. Det är roligt. Men det är ännu mera kul att sova över hos sin vän."* (F/B/3) Ett par av flickorna uppger att datorer är deras fritidsintresse: *"Ibland spelar jag på datorn men för det mesta svarar jag på e-mail!"* (F/B/1) Att se på TV, läsa, baka och laga mat är andra populära icke idrottsliga fritidsaktiviteter bland skärgårdsflickorna.

5.3 Det konkreta tillvägagångssättet

Nästa steg i forskningsprocessen var att ta kontakt med de utvalda skolornas rektorer och be om lov att få genomföra undersökningen bland skolans sjuåtteklassister. Enligt Eskola och Suoranta (1998, 52-53) är det viktigt att ta ställning till etiska frågor i samband med genomförandet av vetenskapliga undersökningar. Först bör man få tillstånd att genomföra undersökningen av både myndigheter och de som ska delta i undersökningen.

I det här fallet var det skolornas rektorer, som representerade myndigheterna, och respektive klasslärare bedömde i fall de kunde låta sin klass medverka i undersökningen eller ej, på basen av en ansökan som jag skickade ut den andra veckan i januari 2002 (bilaga 3). Eftersom ämnet inte var av speciellt öm eller privat natur för deltagarna, bedömde jag att varje enskild elevs godkännande inte behövdes för att skriva uppsatserna, utan eleverna informerades istället om undersökningens syfte och uppgiften av den egna klassläraren i samband med skrivningen.

Då jag hade fått tillstånd av rektorerna att genomföra undersökningen, skickade jag ett brev med mera information till lärarna (bilaga 4). Bifogade också en modell för hur de kunde berätta för eleverna om uppgiften (bilaga 1) och ett frankerat svarskuvert för de färdiga uppsatserna.

Jag tog även kontakt med lärarna per telefon då de fått brevet och försäkrade mig om att de förstätt uppgiften rätt och ungefär på samma sätt i de tre skolorna.

Totalt deltog 66 barn i åldern 11-13 år i undersökningen. De allra flesta var 12 år då de skrev uppsatserna. I Bergö skola är sjätteklassen en sammansatt femte- och sjätteklass. De nio femteklassisterna skrev också uppsatser på grund av att materialet från skärgården annars skulle ha blivit för tunt, jämfört med de övriga miljöerna. Antalet pojkar och flickor i respektive miljö framgår ur tabell 1:

TABELL 1. Antal barn i undersökningsgruppen fördelade efter miljö och kön

	Stad	Landsbygd	Skärgård	Totalt
Flicka	17	6	8	31
Pojke	13	14	8	35
Totalt	20	20	16	66

Uppsatserna skrevs i januari 2002 under en modersmålslektion och på basen av lärarnas kommentarer var uppgiften rätt så lyckad. Eleverna tyckte att det var ganska lätt och roligt att skriva om sina fritidsintressen och om hur de rör på sig i naturen.

I tidigare undersökningar som har baserat sig på barn eller ungdomars uppsatser, har det visat sig att en del av texterna ofta är oanvändbara på grund av att skribenten har ifrågasatt hela uppgiften, skrivit icke trovärdigt eller till och med öppet skämtat bort hela uppgiften (Juvakka 2000, 72). Av de 66 som skrev de här uppsatserna verkade alla ha tagit uppgiften på allvar. Det var bara en flicka (stad), som förutom att skriva om vad hon brukar göra i naturen, också skrev en lång berättelse om "kärleksproblem" med en pojke i skolan. Däremot orsakade årstiderna och den senaste tidens dåliga väder en del kommentarer, enligt lärarna.

Det mycket kalla julvädret och det därpå följande blidvädret i januari med regn och slask inspirerade inte direkt till utevistelse, vilket troligtvis påverkade eleverna då de skrev uppsatserna.

Nurmela och Pehkonen (1998, 2) har kommit fram till att idrottsaktiviteten varierar beroende på månad. Januari och februari är de månader då barns idrottsutövande är som aktivaste.

5.3 Analys och tolkning av uppsatserna

I min forskningsdagbok har jag den 23.1.2002 skrivit följande:

"Första kuvertet med uppsatser kom på posten idag. Bra Bergö! Med stor spänning öppnade jag kuvertet - det var mycket tjockare än jag hade tänkt mig! Första uppsatsen var skriven av Emma (namnet ändrat) och så otroligt roligt skriven att jag skrattade så att tårarna rann...Till min stora glädje upptäckte jag att också de andra uppsatserna var lika välskrivna. De allra flesta hade uppfattat uppgiften just på det sättet jag hade hoppats och skrivit både om alla sina fritidsintressen, sina naturfritidsintressen och sin önskedag. Vilka härliga elever! Alla hade tagit uppgiften på allvar och många berättelser var verkligen personliga och charmiga. I ärlighetens namn måste jag nog bekänna att en sten föll från mitt hjärta då jag läste uppsatserna. Då barnen skrivit så här bra material kan jag inte göra annat än att försöka göra dem rättvisa genom att göra en bra gradu. Samtidigt blev frågan om hur jag egentligen ska kunna analysera dem ännu svårare..."

Nu, nästan två månader senare, är jag ännu av samma åsikt. Det vill säga att uppgiften var lyckad och att barnen verkligen gjorde sitt bästa då de skrev berättelserna. Helst av allt skulle jag vilja skriva ut uppsatserna, så att också du skulle få läsa dem, eftersom det känns som om de på ett sätt kommer att förstöras av mina analyser och tolkningar. Men eftersom det här ändå är en akademisk avhandling, kommer jag att försöka göra mitt bästa för att förklara hur jag har kommit fram till det, som jag har kommit fram till.

Då jag fick uppsatserna läste jag alltså snabbt igenom dem, men enligt Doverborg och Pramling (1998) gjorde jag ett vanligt fel i och med att jag skrattade åt barnens texter. Hon menar nämligen att det är mycket viktigt, då man studerar barn, att komma ihåg att de inte säger saker och ting för att roa oss vuxna, utan för att uttrycka hur deras värld ser ut. Jag försökte nog hålla det i bakhuvudet, men kunde inte hjälpa att jag tyckte att barnen skrivit så gulligt och uppriktigt, att jag bara måste dra på smilbanden nu och då.

Jag fick uppsatserna från de tre olika skolorna under samma vecka och läste då igenom dem alla ganska många gånger, ordnade upp dem könsvis, räknade dem och nummerade dem från ett och framåt miljö- och könsvis. Det vill säga till exempel *F V/3 (Flicka Vikinga)*, *P/K/8 (Pojke Kvevlax)* eller *F/B/2 (Flicka Bergö)*. Efter det här låg uppsatserna ganska länge på mitt skrivbord och samlade damm. Ibland tog jag fram dem och började läsa, men läsandet slutade ofta ganska snabbt då jag började göra något annat ”viktigt”, som till exempel se på TV...

Då jag for hem över veckosluten tog jag alltid med texterna och tänkte att jag skall läsa dem på tåget, men också då låg de i tryggt förvar på botten av ryggsäcken under hela helgen. Jag vet inte riktigt varför det var så otroligt svårt för mig att läsa uppsatserna. Kanske det bara var mitt sätt att bearbeta dem, för trots att jag inte direkt läste dem under en månads tid, hade jag ändå en relativt bra bild av vad barnen hade skrivit på basen av de första gångerna jag läste dem. En annan orsak kan ha varit att jag först ville bekanta mig djupare med hur andra gjort liknande analyser och hur man i forskningsmetodikböckerna beskrivit olika sätt att analysera kvalitativa material på.

Då uppsatserna hade samlat damm under cirka en månad, kunde jag äntligen ta tag i dem med en ökad inspiration och framför allt säkerhet på att jag visste att det nog skulle gå att analysera och tolka dem på ett vettigt sätt. Eftersom uppgiften bestod av tre olika delar (allmänna fritidsintressen, aktiviteter i naturen och önskedag i naturen), bygger även resultatredovisningen på de här tre delarna.

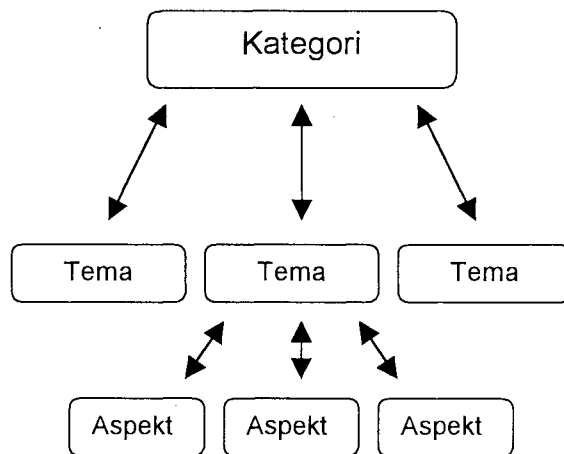
Den allra lättaste och mest konkreta delen av uppsatserna var barnens uppräknings av sina allmänna fritidsintressen, som jag redovisade i samband med beskrivningarna av forskningsområdena (se kap 5.2). Eskola och Suoranta (1998, 165-166) varnar för att det är lätt hänt att forskaren börjar kvantifiera sitt kvalitativa forskningsmaterial, då hon står inför den stora mängden av material som ska analyseras och tolkas. Att kvantifiera ett kvalitativt material är inte det bästa tillvägagångssättet om man vill göra en bra undersökning, framför allt får inte analysen ta slut i och med att man kvantifierat materialet, eftersom mycket värdefull information då går förlorad. Samtidigt menar Eskola och Suoranta att det oftast är lättast att skapa någon form av ordning i sitt material genom att räkna det. Så var fallet även för mig.

Jag skrev helt enkelt upp vilka fritidsintressen flickorna och pojkarna i de olika skolorna hade och bokförde dessa med streck.

Mäkelä (1985, 44-45) menar att det är mycket viktigt i den kvalitativa forskningen att inte bara identifiera likheter, utan att skillnaderna är precis lika viktiga. Därför har jag genomgående under arbetet med uppsatserna försökt ta hänsyn till och föra fram, både det vanliga och det mera sällsynta i materialet.

Man kan säga att först då jag på allvar tog itu med de två andra delarna av uppgiften, dvs verkligheten och önskemålen, började det egentliga analys- och tolkningsarbetet. Jag läste igenom texterna ett flertal gånger. I början läste jag uppsatserna från en miljö skilt och försökte få en helhetsbild av dem. Sedan läste jag texterna könsvis och försökte att se både delarna och helheten, av såväl flickornas som pojkarnas berättelser. Samtidigt som jag läste använde jag olika färger för att markera olika delområden i uppsatserna. På basen av de här färgmarkeringarna antecknade jag och ganska snabbt kunde jag skönja både flera större spår och mindre stigar i den urskog av tankar som materialet innehöll.

Det tog dock länge att hitta de mest fruktbara spåren och i det sökandet följde jag ett flertal spår och stigar och tappade orienteringen oräkneliga gånger, men vände då om för att söka nya framkomliga stigar. Ibland ledde den valda stigen in i en total återvändsgränd och det enda alternativet var att börja om från början. Risken för att gå vilse var överhängande, men känslan av hela tiden närma sig lösningen var ändå större. Till slut kunde jag särskilja några synliga teman och aspekter, nyanser som belyser temats mångfald, ur de två stora kategorierna, verkligheten och önskemålen. Figur 4 visar hur jag har tänkt då jag läst och analyserat uppsatserna. Trots att jag har illustrerat mitt sätt att analysera uppsatserna med tre olika teman och tre olika aspekter utifrån ett tema, betyder inte detta att alla kategorier innehåller just tre teman och aspekter, utan antalen varierar.

FIGUR 4. Skiss över mitt sätt att analysera uppsatserna

De teman och aspekter, som visade sig i uppsatserna, skall inte betraktas som fristående och oberoende kategorier, utan det finns det kopplingar och samband, såväl inom som mellan olika teman. Eskola och Suoranta (1998, 168) menar att det är nästan omöjligt att hitta så fullständiga kategorier och teman att det skulle upplevas som lätt att placera in sitt material i dem, utan arbetet består istället av ständiga avvägningar. Det här kunde också jag ganska snabbt upptäcka. Endel element var mycket lätta att placera, medan andra egentligen skulle ha kunnat höra till många olika teman.

I de här fallen gick jag tillbaka till de ursprungliga uppsatserna och försökte på nytt tolka vad skribenten egentligen hade menat och om det fanns någon underförstådd mening som jag inte hade lagt märke till tidigare.

I kvalitativa undersökningar skall man helst inte tala om validitet och reliabilitet i den traditionella meningen. Huhtinen et al. (1994, 161) menar att det är mera ändamålsenligt att bedöma forskningens tillförlitlighet genom att värdera sättet, som undersökningen har utförts på. För att detta ska kunna göras, är det mycket viktigt att forskaren tydligt beskriver sina tankegångar och den process som har lett fram till slutresultatet. Enligt Eskola och Suoranta (1998, 180-181) missförstås ofta det här kravet och forskaren tror att ett rikligt användande av citat ur det empiriska materialet innebär att undersökningen är tillförlitlig, vilket givetvis inte är hela sanningen.

Att använda många citat hjälper läsaren att följa och förstå på vilka premisser forskaren har gjort sina teman, men några allmänna regler för användningen av citat finns ej, utan det är upp till forskaren att själv avgöra vilken mängd direkta citat som är den rätta. Det enda egentliga rådet Eskola och Suoranta (1998, 180-181) ger, angående användningen av citat för att belysa empirin, är att om redovisningen endast består av citat efter citat utan tolkningar eller analyser bör forskaren själv fundera över om det är en bra undersökning eller ej.

Vad gäller min användning av direkta citat i den följande resultatredovisningen har jag strävat efter att använda en lämplig mängd. Då man citerar någon skall man enligt Hirsjärvi et al. (2000, 327) göra det ordagrant och den ursprungliga texten får inte ändras. I det här fallet bedömde jag att barnens texter skulle ha förblivit otydliga för läsaren om jag skulle ha citerat barnen exakt. Detta på grund av att många av sjätteklassisternas texter innehöll så mycket stavfel att läsningen försvårades. Följande utdrag illustrerar detta: *"Om jag skule få aransera en egen skogs utflykt på somman jag skula fårst ta med mina venner och alla moste ta med sig telt. "* (P/V/7)

Därför valde jag att skriva orden rätt. Barnens ordföljder och meningsupbyggnader har jag försökt att inte ändra, om det inte har varit nödvändigt för förståelsen. Namn på personer eller djur, som kommer fram i citaten, har jag ändrat för att det inte ska gå att känna igen vem som har skrivit det.

5.3.2 Min roll som forskare

Mina bakgrundskunskaper om det valda forskningsområdet baserar sig egentligen helt på att jag själv har växt upp i samma trakter, som de valda miljöerna, dock inte i någon av de studerade byarna/stadsdelarna. Inga av mina närmaste kamrater har heller bott i dem och på det sättet har jag ingen egen direkt egen erfarenhet av hur det kan vara att vara sjätteklassist i Vikinga, Kvevlax eller Bergö. Min förförståelse och subjektivitet grundar sig i stället på att det svenskspråkiga Österbotten är ett ganska avskilt och homogent område, i jämförelse med många andra ställen i Finland. Detta givetvis både på gott och ont, eftersom det kan vara en risk med att man som forskare tror att man förstår människorna på ett speciellt geografiskt ställe.

I det här skedet kan det vara på sin plats med en liten bekännelse. Då jag började arbetet med den här avhandlingen och valde att forska kring ämnet, barn och motion i naturen, tänkte jag att mitt intresse grundar sig på att jag själv har tillbringat en mycket stor del av min barndoms och ungdomstid, med att göra piruetter och axelhopp i en ammoniakstinkande ishall. Jag försökte med andra ord inbilla mig själv att jag hade gått miste om något på grund av mitt intensiva tränande i en mycket konstgjord miljö och att jag genom den här avhandlingen äntligen skulle få uppleva hur det är att röra sig ute i naturen. Ganska snabbt insåg jag ändå att detta inte alls var fallet, utan egentligen helt tvärtom. Jag kände en oro för att dagens barn inte har möjlighet till så många fina naturupplevelser, som vi för 15 år sedan hade möjlighet till: *"Hoppa backhoppning med spruckna längdåkningsskidor i solfyllda skogsbackar, ro "pikaräsäri" med moffas tjärdoftande vita roddbåt Mustaruuna, plocka hallon tillsammans med myggorna och illaluktande OFF eller blöta ner skorna i vårbäckarna på jakt efter grodyngel."*

I många kvalitativa studier av den här typen (bl a. Innanen 2001) tillmäter man forskarens egen barndom en stor betydelse och menar att all eftertanke och reflektion egentligen baserar sig på den. Trots att mina möten med barnens texter, har väckt en massa starka minnen till liv, som kanske inte annars skulle ha vaknat, tror jag inte att min egen barndom sist och slutligen har spelat någon stor roll i den här avhandlingen.

Istället tror jag att mina erfarenheter av arbete med idrottande barn och ungdomar har varit av större betydelse. Detta på grund av att jag genom dem har fått en mycket bättre inblick i dagens ungas värld, än jag skulle ha kunnat få genom att bara fundera över mitt egna förflutna. Även massmediernas fokusering på de problem som barn och unga idag får tampas med och den i många fall ensidigt negativa rapporteringen, har påverkat mig under arbetet med den här avhandlingen. Min vilja att visa att det även finns positiva saker i barnens värld idag, som till exempel att vara ute och röra på sig i naturen, har växt.

6 SJÄTTEKLASSISTEN I SKOGEN

Alla 66 barnen i de tre skolorna berättade i sina uppsatser att de är fysiskt aktiva på fritiden. Detta var, åtminstone för mig, mycket överraskande, eftersom man i flera tidigare studier (bl a. Nurmela & Pehkonen 1998) har kommit fram till att det finns barn, som inte alls motionerar eller idrottar på sin fritid. Givetvis varierar antalet aktiviteter, beroende på barn, men i överlag verkar de flesta sjätteklassisterna i de tre miljöerna ha hur många fysiska fritidsintressen som helst, plus en rad andra fritidsintressen också.

Ett annat framträdande resultat var att alla 66 också på något sätt kunde berätta hur de brukar röra på sig i naturen, vilket jag tycker är en mycket glädjande upptäckt, speciellt om man beaktar hur negativt man i många fall framställer dagens barns förhållande till naturen och de hotbilder som målas upp, om hur vi i samhället i dag i allt högre grad avfjärras från naturen. Kan det vara så att jag bara hade tur då jag valde ut mina forskningsområden och råkade välja miljöer med speciellt aktiva och naturintresserade barn eller finns det något annat som förklarar de här upptäckterna?

Vi börjar vandringen in i sjätteklassisternas skog av tankar om och erfarenheter av att röra på sig i naturen, med att se på hur verkligheten, i de tre studerade miljöerna, ser ut.

6.1 Verkligheten - hur sjätteklassisterna rör på sig i naturen

Barnens berättelser om hur de brukar röra på sig i naturen formade en av de två stora kategorierna i materialet, verkligheten. Ur verkligheten kunde jag urskilja följande teman:

- Traditionella aktiviteter under sommarhalvåret
- Traditionella aktiviteter under vinterhalvåret
- Aktiviteter oberoende av årstid
- Nyttobetonade aktiviteter

- Motordrivna aktiviteter
- Lekar
- Aktiviteter med skolan eller på läger

Temats mångfald beskrivs av olika aspekter, eller nyanser med vilka barnen har beskrivit aktiviteterna inom temat. Det finns både likheter och skillnader mellan sjätteklassisternas aktiviteter i de olika miljöerna. Vissa saker är populära på alla tre orterna, medan andra förekommer endast på ett eller ett par av ställena. Detsamma gäller flickornas och pojkarnas aktiviteter. En del intressen verkar vara gemensamma för både flickor och pojkar, medan andra är specifika för det ena könet.

6.2.1 Stadsmiljön

Flickorna i stadsmiljön håller på med mycket mångsidiga aktiviteter ute i naturen. Deras vanligaste **traditionella aktiviteter under sommarhalvåret** är att simma, spela fotboll och cykla. Dessutom verkar det som om cyklandet och simmandet ofta hör ihop, för flickorna i staden. Då de en gång far till stranden gör de det med besked:

"På sommaren brukar jag ofta vara och simma. Först cyklar jag till stranden som är minst 7 km bort, fast jag bor nära en annan strand dit det inte är ens 1 km. Jag brukar fara dit mellan 10-12 på morgonen och ta med mat i en frysväska, sen kan jag vara där ända till nio på kvällen. Senaste sommar 2001 var jag där nästan varje dag av sommarlovet. Ibland cyklar jag också hem och äter, men genast när jag har ätit så far jag tillbaka." (F/V/9)

Den här flickan var inte den enda aktiva strandbesökaren, utan flera andra berättade liknande historier. Vad gör flickorna på stranden hela dagarna?

"Vi har lagt en koja under taket till omklädningskopporna av handdukar och två stora täcken. Vi skrattar och har kul. Fast det spöregnar och åskar så är vi där och så kommer vi att göra nästa sommar också." (F/V/9)

Till temat, traditionella sommaraktiviteter, kunde jag även placera brännbollsspelandet, som ett par av flickorna brukar göra. Villan, eller skären som en del österbottningar kallar stugan i skärgården, är en plats som stadsflickorna skriver ganska mycket om. Vad de brukar göra på skären varierar, men de flesta verkar vara överens om följande sak: *"På villan är jag bara ute för man har ingenting att göra inne."* (F/V/15)

Modernare aspekter av de traditionella aktiviteterna under sommarhalvåret, som flickorna skriver om, är att åka rullskrinnskor eller kickboard: *"Att åka rullskrinnskor i shorts och t-skjorta är roligt på sommaren när man inte kan åka vanliga skrinnskor."* (F/V/7) Andra sommaraktiviteter, som nämns av flickorna i staden, är att kasta fresbee och att spela beachvolleyboll.

Bara ett fåtal av flickorna i stadsmiljön nämner skogen direkt i sina uppsatser. Med andra ord verkar stadsflickorna, i överlag, ha ett mera distanserat förhållande till naturen, än flickorna på landsbygden och i skärgården. Samtidigt är fåtalet, som nämner skogen, mycket miljömedvetna och aktiva "skogsluffare". En flicka som är intresserad av att titta på växter och studera djurspår i skogen är av följande åsikt: *"Jag skulle vilja att alla skulle vara naturvänner."* (F/V/12)

Då stadsflickorna är i skogen är det oftast tillsammans med hästen eller hunden: *"Jag brukar vara ute i skogen med Peppi. Hon är en svart belgisk vallhund. Jag och hon brukar ta två timmars lenkkin i Västerviksskogen."* (F/V/15) En av flickorna har till och med haft en älgkompis: *"Nära oss finns det massor med tät granskog, glesa björkdungar och en stor äng nära vår strand där jag brukar vara med vår hund och jag har haft (för den har antagligen blivit skjuten) en älgkompis som hette Murre och som hade två kalvar."* (F/V/5)

Flickorna i stadsmiljön tycks hellre vara ute på sommaren än på vintern. Antalet aktiviteter, som flickorna berättar om, är betydligt fler under sommaren än på vintern, men några av flickorna säger det även rakt ut: *"På sommaren brukar jag oftare vara ute i naturen än på vintern."* (F/V/4)

En av stadsflickorna är till och med så här stark i sitt ordval om vintern: "...alltså hatar jag vintern för att det är så halt att det inte går att rida ute." (F/V/12) Förutom, att stadsflickorna kommenterade möjligheterna att vara ute på vintern i negativare ordalag än flickorna i de andra miljöerna, orsakade även våren och hösten följande typ av tanke: "Hösten är precis som våren. Det finns liksom inget att göra." (F/V/6)

Trots att det förekommer negativa kommentarer om vintern i uppsatserna, brukar också stadsflickorna vara ute då. Den **traditionella aktivitet under vinterhalvåret**, som de allra flesta flickorna i stadsmiljön berättar att de brukar utöva, är skridskoåkning: "På vintern brukar jag ofta gå och åka skridskor. Där finns en skridskobana dit jag och mina kompisar ofta brukar fara och åka skridskor." (F/V/7)

Längdskidåkningen verkar inte vara speciellt populär bland flickorna i årskurs sex i Vikinga skola, utan både slalom- och snowboardåkningen är klart populärare. Negativt är dock, att det är så långt till någon slalombacke: "På vintern älskar jag att åka snowboard. Tyvärr är det ju så långt till nån stor skidbacke så jag åker inte så mycket. Men på sportlovet så åker jag snowboard alla dagar från morgon till kväll." (F/V/8)

Flera av flickorna i stadsmiljön brukar resa någonstans tillsammans med familjen för att åka slalom: "Jag tycker om att åka snowboard. Jag och min familj brukar fara varenda år till Hemavan (Sverige) och åka slalom, fast jag åker ju snowboard, det är jätte kul!" (F/V/3)

Oberoende av årstiden brukar flickorna i stadsmiljön rida och promenera: "Jag går ut på långpromenad två gånger i veckan. Min långpromenad är ungefär fem kilometer lång. Om jag är riktigt, riktigt arg/sur/ledsen så går jag på min långpromenad och när jag kommer hem är jag hur glad som helst." (F/V/8)

Nyttobetonade aktiviteter är ovanliga bland stadsflickorna. Bara en av flickorna är intresserad av sådana: "...senare på hösten blir det svampexkursioner både med svampkursen och med mamma ... Jag är allmänt intresserad av medicinal och ätliga växter och försöker varje sommar samla in sådana.

Hittills har jag inte riktigt lyckats p.g.a. att mamma har tagit de få insamlade till te (med mitt tillåtande, men ändå). " (F/V/1)

Samtidigt är det intressant att den samma flickan är den enda av stadsflickorna, som skriver något om **motordrivna aktiviteter**. Hon brukar åka snöskoter på isen. På ett sätt förstärker det mitt tidigare resonemang, om att stadsflickorna har ett mera distanserat förhållande till naturen än flickorna i de övriga miljöerna, men att de få som har ett direkt förhållande till naturen har ett mycket mångsidigt sådant. Kombinationen motordrivna aktiviteter och insamlandet av medicinal och ätliga växter är också intressant. Forskarna (Jackson 1986; Pyykkönen 1990; Vuolle 1990) menade att de som rör på sig naturligt i naturen har en humanistisk inställning till naturen, medan de som rör på sig med hjälp av till exempel motorkraft, är utilistiska i sin naturinställning. I det här fallet håller därmed inte den argumentationen, utan inställningarna till naturen verkar vara mer personberoende än aktivitetsberoende.

En markant skillnad mellan stadsflickornas uppsatser och uppsatserna i de övriga miljöerna är de många **lekarna** i naturen, som stadsflickorna berättar om och sättet de beskriver dessa på. Nog har även barnen i de övriga miljöerna berättat att de brukar bygga snökojor eller ha snöbollskrig, men för att kunna hänga med i stadsflickornas lekberättelser borde man nästan gå någon snabbkurs i ämnet. Så här berättar en flicka om sina lekar ute:

"...gräva hål i snön med en spade och leka "Yksin kotona 3". Då brukar jag först gräva ett jätte-stort hål i snön och sen ha en massa små hål där jag leker att jag har några husdjur och så springer jag runt och lurar bakom alla hörn. Om det är kramsnö, då brukar jag laga snögubbar och snölyktor och leka att jag är död. Jag faller ner i nån snöhop (fast det går inte riktigt bra nu). Sen förstås så älskar jag att skurra med skurrbräde. Det gör jag varenda dag och sen brukar jag åka mini-skidor där hemma på vår gård. Sen gillar jag att ha snöbollskrig. Allt det gör jag för att det är så kul." (F/V/8)

Andra lekar som flickorna i Vikinga brukar leka är: "gungboboll, bollen är hemma, sitick mm." (F/V/15) och "tjuv o. polis och keimupersis." (F/V/1)

Dessutom är det vanligt att de 12-13-åriga flickorna i Vikinga skola åker pulka och bygger kojor.

Pojkarna i stadsmiljön verkar, även de, vara mycket aktiva. De **traditionella aktiviteter**, som de flesta berättar att de brukar göra under **sommarhalvåret**, är att cykla, simma och spela fotboll. Orsakerna till att just dessa aktiviteter är populära, är ganska självklara i många fall: "*Jag simmar för att jag gillar vatten och cyklar för att testa cykeln.*" (P/V/2) och "*det är kul att simma i riktigt vatten.*" (P/V/3)

Stadspojkarna brukar inte vara ute och gå eller springa i lika stor utsträckning, som de övriga. Friidrott och tennis är däremot idrottsgrenar, som intresserar pojkarna i årskurs sex i Vikinga skola. Enligt Vuolles (1992, 21) indelning av naturen som byggd, bearbetad och naturlig idrottsomgivning, utövas dessa aktiviteter i en byggd eller åtminstone rejält bearbetad omgivning. I och för sig gäller detta många av de aktiviteter, som barnen berättar om i sina uppsatser och ganska få aktiviteter sker sist och slutligen i en helt naturlig omgivning.

Stadspojkarna har även intressen under sommarhalvåret som inte kan kallas traditionella, utan som definitivt är av det modernare slaget. Att skeitta, det vill säga åka skateboard är en av de här. Kickboard och rullskrinnskor nämns också av pojkarna i stadsmiljön.

Till stadspojkarnas **traditionella aktiviteter under vinterhalvåret** hör att skrinna och skida. En pojke förklarar här varför det är så roligt: "*Jag skidar för att jag tycker att det är kul när det glider så bra och går snabbt. Skinningen är ungefär lika kul.*" (P/V/3)

Till skillnad från pojkarna i de andra miljöerna, spelar några av pojkarna i stadsmiljön ishockey. De är dock lite osäkra på huruvida det är att röra sig i naturen och förtydligar därför att: "*På vintern brukar jag spela ishockey för det är roligt. Jag brukar också spela ishockey i ishallen. Jag spelar alltså ishockey året om.*" (P/V/8)

Andra vinteraktiviteter som intresserar de 12-13-åriga pojkarna i staden, är slalom- och snowboardåkning.

Även nyheten i backarna, snowblades, används av ett par av pojkarna. I samband med utövandet av de alpina grenarna, kritiserar pojkarna samma sak som flickorna gjorde, det vill säga att det är så långt till någon backe: *"Jag skulle vilja åka mera slalom men backen är så långt borta."* (P/V/2) I och för sig har samma pojke också ett annat problem med slalomåknigen: *"Jag åker slalom med min kompis men han har höjdskräck."*

Nämnvärt är att pojkarna i stadsmiljön brukar både jogga och gå på vintern, men inte under sommarhalvåret. Någon förklaring till det här kommer inte direkt fram i uppsatserna. Eventuellt kan det bero på att det finns så mycket annat att göra på sommaren och att pojkarna därför inte har kommit ihåg att skriva att de brukar gå på sommaren. Samtidigt kan förklaringen ha att göra med det som följande pojke berättar om: *"På vintern kör jag radiostyrd bil. Det är roligt att fara omkring med radiostyrd bil. Man håller på och kör och märker inte att man går ganska mycket."* (P/V/1)

Med andra ord kanske alla pojkarna går ganska mycket, men eftersom det inte är själva huvudsyftet med att vara ute, tycker man inte att det är nämnvärt i det här sammanhanget. Den här problematiken har varit aktuell i många idrottsvaneundersökningar och hänger ofta i hop med de oklara definitionerna av idrott och motion. Det vill säga, vad som egentligen menas med begreppen och vilka skillnaderna är mellan dem. Det som för någon är att motionera, är för en annan bara ett sätt att färdas eller vice versa. (Telama, Vuolle & Laakso 1986, 18-19)

Trots att de **nyttobetonade aktiviteterna** är ungefär lika många till antalet bland pojkarna i de tre miljöerna, skiljer sig stadsmiljön från de övriga, i det avseendet att det bara är ett par av pojkarna som skriver om dem. Aktiviteterna som de här få pojkarna brukar göra är att fiska, klippa gräs, jobba i grönsakslandet och skotta snö.

Den enda **motordrivna aktiviteten** som pojkarna i stadsmiljön gör är att köra båt, oftast på villan. Mopedkörandet verkar intressera också pojkarna i staden, men orsaken till varför de inte kör moped är till exempel följande: *"Jag skulle vilja åka motorcykel i skogen men man får inte i den skog som är nära där jag bor."* (P/V/6)

Precis som de jämgamla flickorna i stadsmiljön, verkar också pojkarna leka friskt ute i det fria. **Lekarna**, som de berättar om, är till exempel att bygga snökojor, åka pulka, ha snöbollskrig och brottas på snöberg. På sommaren brukar stadspojkarna klättra i träd, leka med katterna och vara ute med kusinernas jordekorre.

6.2.2 Landsbygdsmiljön

De **traditionella aktiviteter** som landsbygdsflickorna, som är bara sex till antalet, brukar göra **under sommarhalvåret** är att simma och cykla. Det vill säga det samma som var det vanligaste bland flickorna i stadsmiljön. Modernare aspekter av landsbygdsflickornas sommaraktiviteter är att åka inlines (rullskrinnskor) och att spela beachvolleyboll. Mindre fysiska aktiviteter, som Kvevlax flickorna brukar göra ute, är att sola eller gå på picknick.

Skridskoåkning, skidåkning och slalom är de **aktiviteter** som intresserar landsbygdsflickorna under **vinterhalvåret**. En av flickorna brukar till och med delta i skidtävlingar och berättar här varför: "*Placeringen kanske inte alltid blir så bra men jag tycker om att röra på mig och det är härligt med frisk luft, dessutom är det så spännande.*" (F/K/3) I slalom är det utmaningen som lockar landsbygdsflickorna.

Oberoende av årstiden brukar flickorna i landsbygdsmiljön gå ut och gå, antingen med eller utan hund. Ridningen nämns också. De som är scouter brukar vara ute på hajk eller mörkerspårning, både på sommaren och vintern.

Den enda **nyttobetonade aktiviteten** som landsbygdsflickorna nämner är fisket. Men till skillnad från de övriga, anser inte de att fiskandet är speciellt nyttobetonat, utan orsaken till varför de fiskar beskrivs precis som vilken annan aktivitet som helst: "*Jag gör det för att det är kul och för att jag tycker om att göra roliga saker.*" (F/K/2)

Landsbygdspojknas **traditionella sommaraktiviteter** ute i det fria är att simma, spela fotboll och vara på villan: "*Jag är på villan för att man kan simma där och det är mysigt att sova där och det är roligt att fiska där.*" (P/K/5)

Traditionella vinteraktiviteter som landsbygdspojkar håller på med är att skrinna, spela rinkbandy och skida. Cykla brukar några av pojkarna göra **oberoende av årstiden**. En av pojkarna brukar också gå, med följande reservation: *"Jag brukar vara ut och gå men då går jag endast små länkar som till postlådan eller till bageriet."* (P/K/9)

Nyttobetonade aktiviteter är mycket vanliga bland pojkarna på landsbygden. De flesta antingen fiskar, jagar, hugger ved eller plockar kantareller. Orsakerna är att det är: *"roligt att få fisk"* (P/K/7) och *"svamparna är goda"* (P/K/8).

Motordrivna aktiviteter är också vanliga bland landsbygdspojkar. Go-cart, skoter och moped är fordon som pojkarna brukar köra i naturen. En av pojkarna förklarar varför det är så roligt att köra moped i naturen: *"Det är kul när det slirar och sladdar och går fort."* (P/K/2)

Landsbygdspojkar **lekar** ute består av att bygga kojor.

6.2.3 Skärgårdsmiljön

Barnen i skärgården har, på basen av uppsatserna, en betydligt mångsidigare verklighet ute i naturen än barnen i de två andra miljöerna. Skärgårdsbarnen skriver nämligen också om nackdelar med att vara ute i naturen. I stads- och landsbygdsmiljöerna behandlades naturen endast från en positiv synvinkel. De 11-13-åriga barnen på Bergö verkar också hålla på med fler aktiviteter ute i det fria, än barnen i Vikinga och Kvevlax.

Traditionella aktiviteter under sommarhalvåret som skärgårdsflickorna brukar göra är att simma, spela fotboll, cykla, orientera samt både jogga och promenera i naturen: *"Jag tycker om att vara ute i skogen och gå i lugn och ro och titta lite på fåglar och växter."* (F/B/2)

De brukar också vara på sommarstugan: *"Jag gillar verkligen att åka med båten till skären och leva två, tre dagar utan civilisation eller el."* (F/B/5)

På stranden brukar flickorna spela volleyboll eller sola sig, trots att de är medvetna om riskerna med att sola sig: *"Det är förstås farligt att sola sig! Min mamma brukar alltid sola sig och det är inte bra."* (F/B/3)

Till skärgårdsflickornas **traditionella aktiviteter under vinterhalvåret** hör bland annat att skrinna och skida. Förhållandet till skidåkningen är dock överraskande negativt bland flickorna. Orsakerna är många: *"Jag tycker inte om att skida för att jag har dåliga skidor och jag kan inte skeita."* (F/B/1). Andra tycker inte om skidåkningen, på grund av att de inte är så bra på det eller som följande flicka uttrycker det: *"...om man inte kan så blir det tråkigt då alla andra skidar förbi en och man känner sig lite ensam, men inte om man har en vän med sig som är lika dålig eller bra som du!"* (F/B/3)

Några av flickorna tycker om att skida, men de är besvikna på att det har varit så lite snö, att de inte har kunnat skida den här vintern. Annat som de 11-13-åriga flickorna på Bergö brukar göra på vintern är att gå ut i skogen på picknick eller bara: *"sitta uppe i ett träd och kolla när snön smälter."* (F/B/2)

Den absolut populäraste **aktiviteten**, som flickorna i skärgården brukar göra **oberoende av årstiden**, är att rida. Förutom att det bara allmänt är roligt att rida, tycker flickorna om att röra sig i naturen uppe på hästryggen för att: *"Det är kul att se naturen omkring sig, lite högre upp än man är van vid."* (F/B/4) Hästen är även bra sällskap: *"...man kan prata med hästen och få ut alla dåliga känslor. Då man har hästen med sig är man inte ensam."* (F/B/3)

Skärgårdsflickorna brukar också vara ute och springa, gå med hunden eller på picknick oberoende av årstiden.

Nyttbetonade aktiviteter sysselsätter flickorna på Bergö i stor utsträckning. Att fiska och pilka är vanligt. Till skillnad från landsbygdsflickorna, tycker flickorna i skärgården att fiskandet är kul, bara i fall de får napp.

Bärplockning är en annan nyttobetonad aktivitet, som nämns. En av flickorna har ett lite ovanligt sätt att plocka bär på: *"Ibland plockar jag bär med min hund, med det går inte så bra, för hon äter upp nästan alla bär."* (F/B/4)

Förutom att plocka bär brukar skärgårdsflickorna också plocka kantareller, inte så mycket för att svamparna är goda, utan för att: *"det är mer avsvalkande att gå i skogen."* (F/B/8)

Några dagar före luciadagen går några av flickorna ut i skogen för att plocka lingonris till luciakronan, vilket troligtvis är en mera ovanlig nyttobetonad aktivitet. Åtminstone var det en nyhet för mig. En av flickorna har varit med sin pappa på andjakten och beskriver den händelsen på följande sätt: *"Vi fick en gräsand. Det är kul att jaga, men man måste vara tyst."* (F/B/8)

Att hålla på med någon **motordriven aktivitet** är sällsynt bland flickorna i skärgården. Endast en brukar åka snöskoter nu och då.

Att **leka** ute är, även det, ganska ovanligt. En brukar ibland vara vid sin lillebrors koja i skogen, medan ett par andra bara allmänt brukar leka lekar eller vara ute i snön.

Till skärgårdspojkarnas **traditionella aktiviteter under sommarhalvåret** hör att spela fotboll och simma, liksom också pojkarna i de andra miljöerna gjorde. Förutom att simma brukar pojkarna på Bergö hoppa från hopptornet på stranden: *"men det är dumt när vi bara har tre meter vid hopptornet."* (P/B/6)

Ur mångfalden av aktiviteter som skärgårdspojkarna berättar att de håller på med kan också vistelse på villan (*"längtar redan..."* P/B/4) och orientering, som en av pojkarna nämner att han brukar göra för att han: *"gillar att läsa kartor"* (P/B/1), kategoriseras som traditionella aktiviteter under sommarhalvåret.

Skid- och skridskoåkning är de **traditionella aktiviteter** som skärgårdspojkarna sysselsätter sig med **under vinterhalvåret**.

En av pojkarna har en verkligt traditionell vana, att åka sparkstötting, som han i det här materialet är ensam om: *"Jag älskar att simma och hoppa från hopptorn, fast på vintern är det ju is, så då kan man åka ut på isen och sparka. Det är också kul, men hellre skulle jag nog simma."* (P/B/1)

Oberoende av årstiden brukar skärgårdspojkarna cykla, promenera och springa.

Vidare är de 11-13-åriga pojkarna på Bergö, enligt uppsatserna, sysselsatta med en mängd aktiviteter, som i min analys passar in i temat, **nyttobetonade aktiviteter**. Fisket är det absolut populäraste nyttobetonade fritidsintresset. Skärgårdspojkarna nöjer sig inte, som pojkarna i de andra miljöerna, att bara konstatera att de fiskar för att det är kul att få napp, utan i deras uppsatser kan man läsa riktiga fiskehistorier:

"Jag fiskar med min pappa, det är super kul. Det är spännande när jag vittjar nät när man undrar om man får någon fisk. Jag metar också, det är roligt. I somras var jag och tre kompisar och metade och vi fick över 100 mörtar. Jag kastar med kastspö också men det är inte lika kul för man får inte nå mycket fisk." (P/B/2)

Förutom alla de ovannämnda fiskesätten, berättar pojkarna att de brukar pilka på vintrarna. Fiskehistorierna brukar ju ha en tendens att växa med tiden och eventuellt har de gjort det en aning också i skärgårdspojkarnas berättelser. Ett intressant motiv som nämns i samband med fiskandet är att: *"Fiske är roligt när man får mycket fisk och man får bättre muskler när det är tungt att dra upp näten."* (P/B/8)

Jag tycker att det är lite överraskande, att den enda direkta kommentaren i materialet om motionens inverkan på musklerna, har kopplats samman med fiske. Detta på grund av att man i litteraturen betonade att nyttobetonad motion, som till exempel fiske, bär- och svampplockning, främst utövas på grund av nyttan och rekreationen med att röra på sig i naturen (Vuolle 1992,19-20). I och för sig kan man förstå resonemanget aningen bättre, om man beaktar att det är en skärgårdspojke som är av den åsikten, eftersom fisket verkar ha en mycket stor betydelse för de 11-13-åriga pojkarna i skärgården.

En annan nyttobetonad aktivitet, som skärgårdspojkarna beskriver med nästan lika stora ord som fisket, är jakten. Intressant i fråga om jakten är att pojkarna först lyckades få mig imponerad av att de jagar, trots sin unga ålder, men att det ändå till slut avslöjar att de inte är sådana storjägare som man först skulle ha kunnat tro:

"För några år sedan var jag med på älgjakten. Det blev ganska långt att gå den dagen, men det var kul att hitta svamp och höra djur och fåglar." (P/8/B)

Eller som följande pojke framställer saken: *"Jag tycker om att skjuta. Jag har bara skjutit en gång." (P/B/7)*

Andra nyttobetonade aktiviteter som intresserar pojkarna i skärgården är att plocka svampar och bär: *"På hösten plockar vi lingon. Jag brukar också plocka svamp på hösten. Det är roligt att plocka svampar, men alla är inte så goda att äta. Jag brukar plocka blåbär, hallon och jordgubbar." (P/B/6)*

Att klippa gräsmattan är en annan aktivitet som pojkarna på Bergö är sysselsatta med under sommaren.

Motordrivna aktiviteter verkar vara mera sällsynta bland pojkarna i skärgården, än på landsbygden. Men visst brukar även de 11-13-åriga pojkarna på Bergö köra skoter på vintern och båt eller moped på sommaren. Fördelen med att åka moped är ganska självklar enligt följande pojke: *"Moped är roligt för att man inte behöver trampa." (P/B/7)*

Skärgårdspojkarna beskriver även ett par aktiviteter ute i naturen, som i min indelning, hamnar under temat **lekar**. Dessa är att ha snöbollskrig och bygga kojor: *"Jag och en kompis håller på att bygga en koja, det är kul för att bitarna ska vara bra sågade, så dom passar." (P/B/4)*

I fråga om lekarna kommer det tydligt fram att sjätteklassisterna verkligen befinner sig i den form av brytningsskede som litteraturgranskningen i kap. 4.2 visade: *"När jag gick i åk 5 så åkte jag mycket i pulkbacken, men det har jag blivit för stor för nu." (P/B/2)*

Då jag läste den lite vemodiga kommentaren fick jag nästan lust att berätta för pojken i fråga att om han bara har tålamod och väntar några år, så kan han igen åka pulka utan att tycka att han är för stor för det. Så gick det åtminstone för mig!

Skärgårdsbarnen beskriver, till skillnad från barnen i de andra miljöerna, mycket omfattande vilka **aktiviteter** de brukar göra **med skolan** ute i naturen. Den här skillnaden kan bero på att den lilla och familjära skolan på ön, har en stor social betydelse för barnen och att de därför sammanknippade skolan och naturen i sina uppsatser, trots att huvuduppgiften var att beskriva vad man brukar göra ute i naturen på sin fritid. I en omfattande internationell undersökning visade det sig att en tredjedel av de undersökta sjätteklassisterna valde att skriva om skolan då de fritt fick välja ämne. Det här ansågs vara naturligt med tanke på hur många timmar om dagen de tillbringar där och att även läxorna upptar en del av fritiden. (Löfqvist 1989, 35) Skillnaderna mellan de olika miljöerna, i den här undersökningen, kan även bero på att lärarnas instruktioner och betoningar kan ha varit aningen olika i de olika skolorna.

Lägerskolan nämns av alla skärgårdsbarnen, vilket inte är så konstigt med tanke på följande beskrivning:

"På hösten var vi till Strömmingsbådan på lägerskola. Där kom en kungsfågel inflygande i ett rum. Vi fångade kungsfågeln och släppte den igen. Vi fiskade där också och vi fick mycket strömming. På kvällen grillade vi korb och strömming och läste spökhistorier. Vi var också och simmade och tittade på fåglar. Istället för fångarna på fortet lekte vi "fångarna på Strömmingsbådan" och var uppe i fyren." (P/B/8)

Flickorna tycker att det var roligt att vara på lägerskola för att: *"det är kul att hoppa på klippor och stenar och det finns mycket fåglar där som man kan titta på." (F/B/1),* men också för att: *"...man lär sig samtidigt som det känns som om man har ledigt." (F/B/3)*

Pojkarna hade i överlag en mera praktisk inställning till lägerskolan: "...det var kul för vi fick god mat. Vi hade med vår kock." (P/B/3) och "...där var det jätteroligt, men det var alldeles för kort stund vi var där." (P/B/6)

En annan nästan lika populär aktivitet som lägerskolan, verkar vara att se på fiskar: "På våren brukar vi gå till bäcken och se på fiskar. Det är intressant, för att man kan se olika fiskar, ibland kan man se jätte stora gäddor." (F/B/7)

Skärgårdsbarnen berättar också att de på vintern brukar fara från skolan till en slalombacke för att skida och åka slalom. Intressant är att nästan alla flickorna tycker att det är roligt att åka slalom, men de kommenterar även liften på något sätt i texterna. Flickorna verkar vara lite rädda för liften och framför allt osäkra på om de kan vara säkra i den: "Jag tycker om när vi far hela skolan till Parra och åker slalom, men det är inte roligt när man fastnar i liften!" (F/B/1)

Flickorna i stadsmiljön, som även de tyckte mycket om att åka slalom, nämnde inget om att slalom är svårt eller osäkert, utan de berättade istället att de hellre åker snowboard än slalom. En förklaring till det här kunde vara att man i skärgården på sätt och vis lever en tid efter och att olika trender når öar, som till exempel Bergö, senare än andra ställen. Därför är det alltså en stor och ovanlig händelse för skärgårdsflickorna att åka slalom, medan flickorna som bor i stan redan har övergått till modernare idrotter, som till exempel snowboard. Dessutom verkade resorna med skolan vara skärgårdsbarnens enda möjlighet till att åka slalom. I stads- och landsbygdsmiljön skrev flera av barnen att hela familjen brukar resa någonstans för att åka slalom. I och för sig kan skärgårdsflickornas kommentarer av liften även vara ett tecken på den konformitet, som Jarasto och Sinervo (1998,116) menar att är typisk för barn i den här åldern och speciellt för flickor. Det vill säga att det var "inne" då barnen skrev uppsatserna att tycka att det är hemskt att åka i liften och att en majoritet av flickorna därför har skrivit om just det.

Övriga aktiviteter, som barnen på Bergö brukar göra tillsammans med skolan, är att plocka lingon, pilka, plocka skräp och ha picknick.

De brukar också ha en skogstema vecka, då de är ute i skogen och skriver upp vad de ser för växter och djur. Vingslag, en tävling i fågelkunskap, är en annan aktivitet som både flickorna och pojkarna beskriver i sina uppsatser. Åsikterna om de två sistnämnda aktiviteter är ganska tudelade. Några tycker att det är roligt, medan andra inte tycker om att behöva skriva upp vad de sett. Andra är lite osäkra på sina naturkunskaper: *"Jag tycker nog om fåglar med dom är inte direkt min specialitet, för jag kan ju knappt skilja på en kråka och en skata."* (F/B/5)

Negativt är också, enligt en av flickorna, att alla har för bråttom då de är ute i naturen med skolan: *"Jag hatar på skoltiden då vi är ute i naturen och vi nästan springer fast det är NM timme inte GYMNASTIK timme. Jag tycker att då man är ute i naturen ska man gå i lugn och ro utan att ha bråttom."* (F/B/2)

Gemensamt för både flickorna och pojkarna på Bergö är att ganska många av dem brukar vara på **läger** på somrarna. Lägren beskrivs som roliga bland annat för att: *"vi brukar simma rätt så mycket."* (F/B/7) I det här fallet är faktiskt pojkarna mångordigare och till exempel (P/B/2) berättar så här om EOS-lägret, som han har varit på de tre senaste åren: *"Det är roligt, vi leker, simmar och går i bastu. Vi går i naturen och orienterar. Paddlar kanot, pysslar och bara är där ute."*

6.3 Verkligheten - sjätteklassisternas motiv till att röra på sig i naturen

En del av motiven till varför sjätteklassisterna i de tre undersökta miljöerna tycker att det är roligt respektive tråkigt att vara ute och röra på sig eller idrotta i naturen, kom fram redan i samband med beskrivningen av aktiviteterna ovan. I litteraturen har det som bekant gjorts många försök, både nationellt och internationellt, till att kategorisera människors (läs vuxnas) motiv till att motionera i naturen. De flesta av dem (Telama 1992; Vuolle 1990) visade sig vara otillräckliga för att tillämpas i samband med den här undersökningen. Intressant är dock att de aktivitets- eller grenspecifika motiven, framför allt farten och utmaningen, som barnen beskrev passar in i Progens (1979) relativt åldersstigna analys om att utmaningen och sökandet efter risk är två viktiga förklaringskategorier av motionen i naturen.

På basen av de allmänna motiven, som barnen skrev om i uppsatserna, kunde jag komma fram till följande teman:

- Sociala motiv
- Hälsomässiga motiv
- Sinnesintryckens betydelse
- Helhetsintryckens betydelse

Liksom aktiviteterna, har även motiven både likheter och skillnader när det gäller vilka teman, som har betonats av flickorna och pojkarna i de olika miljöerna. I den följande redovisningen kommer jag att försöka synliggöra dessa genom att beskriva de olika temans aspekter, det vill säga de nyanser som finns i barnens texter.

Överraskande är att de **sociala motiven** betonas av pojkarna i betydligt större utsträckning än av flickorna, som nog nämner kompisarnas betydelse i fråga om att röra på sig i naturen, men pojkarna uttrycker det mycket klarare och starkare:

"...jag gör det för att det är kul och man får vara med kompisar. På sommaren är jag mera med kompisar för när man spelar tennis eller fotboll så är det roligare med flera personer." (P/V/6)

"Jag brukar vara ute med en kompis. För då blir roligare." (P/K/1)

"...också därför för att man får mera kompisar." (P/V/4)

En av förklaringarna till detta, kan vara att flickorna i allmänhet betonar det sociala mera, men ifråga om att idrott och motion betyder de sociala relationerna mera för pojkarna. Så visade det sig vara i till exempel Nurmela och Pehkonens (1998, 12-15) undersökning, medan Nupponen och Telama (1989, 67-70) kom fram till det motsatta. Intressant är också att varken pojkarna eller flickorna i skärgårdsmiljön nämner kompisarna, som något speciellt motiv till att vara ute eller som förklaring till varför det är roligt att röra på sig i naturen.

De **hälsomässiga motiven** förekommer också, överraskande nog, bara i pojkarnas uppsatser. Tyvärr har Tähtinen et al. (2002, 52) inte skilt på flickor och pojkar i sin undersökning då de kom fram till att hälsotänkandet även har nått de yngre åldersgrupperna (7 år-). I min studie är skillnaden klar. Flera av pojkarna i alla tre miljöerna berättade att de rör på sig ute i naturen:

"för att röra på mig och för att få frisk luft." (P/K/1)

"för att det är hälsosamt" (P/V/4)

"...för att man får bättre kondition." (P/B/3)

I skärgården kom en intressant hälsoaspekt fram: *"Jag tycker om att springa bara inte man får stygn i sidan." (F/B/3)* Flera av pojkarna var inne på samma linje som den ovannämnda flickan, det vill säga att det inte är roligt att till exempel springa för att det är så ansträngande. Ett par av pojkarna skriver också rakt ut att: *"Jag tycker inte om att tävla." (P/B/2)* Skärgårdsbarnen verkar med andra ord inte vara speciellt prestationsinriktade.

Kan det här tolkas som en sund inställning till idrott och motion och att barnen i skärgården är måna även om sitt psykiska välbefinnande? Åtminstone i mina ögon ser det ut som ett direkt motståndstagande mot den idrott, som idag har blivit för krävande och prestationsinriktad för många barn.

Om pojkarna betonade de hälsomässiga motiven, så beskriver flickorna temat **sinnesintryckens betydelse** i mycket större utsträckning än pojkarna. Den enda pojken, som har nämnt ett motiv som passar in i det här temat, är från skärgården och skriver att han tycker om att vara ute på långa resor med båten för att: *"Jag tycker att det är roligt att sova i båten och höra då vattnet kluckar." (P/B/4)*

På basen av flickornas motiveringar kan man se att hörselintrycken i naturen kan vara av olika slag:

"Jag tycker om att röra mig i naturen, det är så vackert och tyst." (F/B/8)

"Jag tycker att det är roligast att gå ensam i skogen och höra hur fåglarna kvittrar." (F/B/7)

Naturen beskrivs inte bara på basen av hörselsinnet av barnen, utan också luktsinnets betydelse berörs av ett par flickor på följande sätt:

"Att vara ute i skogen är också jätte roligt, att bara koppla av och känna den härliga doften av skog och blommor." (F/V/4)

"Jag tycker om att vara ute i skogen och känna doften av granbarr och mossa." (F/K/3)

Även när det gäller synsinnets betydelse är det bara flickor som berättar om det:

"Jag tycker om att vara i naturen för det ger mig lugn och så är det så vackert. Jag är en skogsluffare." (F/K/6)

"På hösten är det finast i skogen, det är så färggrant." (F/V/4)

Temat **helhetsintryckens betydelse** var det svåraste temat att namnge, på grund av att barnen nämner så många olika typer av motiv som kan tolkas som helheter. De vanligaste allmänna motiven för både flickorna och pojkarna i alla tre miljöerna var att det är roligt, kul och skönt att vara ute och röra på sig i naturen. Ett annat ofta förekommande motiv, speciellt i stadsmiljön, var den friska luften: *"Jag tycker om naturen för att jag tycker om den friska luften." (P/V/7)*

I fråga om en sak hade Progen (1979, 237-238) säkert mer rätt än han någonsin kunde ana. Han menade att friluftslivet inte är en flykt från det vardagliga livet utan snarare en flykt till naturen, vilket beskrivs också här:

"Hajk tycker jag om för att man får komma ut i skogen och bort från alla telefoner, stressade människor, skolan och läxor. Men det är alltid skönt att komma hem igen." (F/K/1)

I samband med beskrivningen av aktiviteterna kunde jag konstatera att barnen i skärgården verkar ha ett mångsidigare förhållande till naturen, än barnen i de två andra studerade miljöerna. Det här kommer också relativt tydligt fram i samband med motiven till varför sjätteklassisterna rör på sig ute i det fria. I stads- och landsbygdsmiljöerna verkar barnen ha ett ensidigt positivt förhållande till naturen, medan barnen i skärgården även berättar om negativa aspekter med att vara ute i naturen och orsaker till att de inte är så mycket ute som de skulle kunna vara. Kallio (1992, 41-42) menade att det är mycket viktigt att ta hänsyn till att naturen lika väl kan upplevas som störande som behaglig. Här är några exempel på vad skärgårdsbarnen, framför allt flickorna, tycker att är äckligt ute i naturen:

"Det jag tycker är läbbigt i naturen är alla småkryp, men jag har ingen förklaring till varför." (F/B/5)

"...men spindlar och ormar är det värsta i naturen. Spindlarna ser så äckliga ut med 8 ben och ormarna kan bitas och dom är så slemmiga." (F/B/1)

"Men det finns två saker i naturen som jag inte tycker om, och det är: att man så lätt går vilse i den och att det finns så många giftiga svampar som påminner om vanliga svampar som går att äta." (F/B/4)

"Ibland är det jättekallt så vi kan inte skrinna. Och ibland är det dålig is." (P/B/7)

6.3 Verkligheten - med vem rör sjätteklassisterna på sig i naturen?

I litteraturen (bl a. Jarasto & Sinervo 1998, 50) betonade man de jämnåriga kamraternas betydelse i sjätteklassisternas värld. Dessutom har kamratgruppens roll, som socialisator, förstärkts i dagens samhälle (Imsen 2000, 417). På basen av de 66 uppsatserna om motion i naturen, är det svårt att dra några långtgående slutsatser om kamraternas betydelse. Stor verkar den i alla fall vara, eftersom barnen mest rör på sig ute i naturen tillsammans med sina kompisar.

Ibland fick jag känslan av att ha ställt en mycket dum fråga, då jag bett barnen berätta vem de brukar vara ute med, eftersom svaret ofta var att: "...så klart med kompisar" (F/K/5)

Kompisarna/kamraterna/vännerna är alltså de, som nämndes oftast av barnen i alla tre miljöerna, då det gällde vem de brukar vara ute i naturen med. Det verkar också som att de 11-13-åriga barnen mest utövar de aktiviteter, som jag tidigare tematiserade som traditionella, tillsammans med kompisarna.

Föräldrarna spelar en överraskande liten roll i barnens uppsatser. Vilkkö (1997b, 190-192) har kommit fram till att det är mycket krävande att skriva om sina föräldrar i självbiografier. Dessutom har det visat sig att skribenterna använder positivare och livligare ord då de skriver om sin pappa än i fråga om mamma. Vilkkö (1997b, 194) tror att det här kan bero på att man ofta minns sin mamma på ett annat sätt än sin pappa. Modern är en så självklar del av livets gång att hon sällan blir omnämnd med några stora ord, hon bara finns med hela tiden. Fadern, å andra sidan, är ofta föremål för en mera omfattande värdering och uppskattning i självbiografierna.

I det här fallet beror föräldrarnas relativt lilla roll i barnens uppsatser troligtvis på att barnen helt enkelt inte brukar röra på sig i naturen tillsammans med föräldrarna i lika stor utsträckning, som till exempel med kompisarna. Men visst kan man se tecken på den tendens som Vilkkö (1997b) har beskrivit. De aktiviteter som barnen brukar göra med papporna eller andra vuxna män, som till exempel morfar/farfar, är att fiska, plocka bär och svamp, samt jaga. Alla de här aktiviteterna har beskrivits med positiva förtecken, medan det som man brukar göra med mamma, det vill säga promenera eller skida, även har beskrivits som lite tråkigt av en del av barnen. Även mormor/farmor verkar spela en mycket lite roll då det gäller barnens motionsvanor i naturen. Endast en pojke, på landsbygden, nämner mormor och att han ibland brukar skida med henne. Intressant är också att det ovannämnda gäller såväl pojkarna som flickorna i alla tre miljöer.

Överraskande är också, enligt min mening, att det är barnen i stadsmiljön som i störst utsträckning beskriver aktiviteter, som de brukar göra tillsammans med familjen.

Genom tiderna har man ansett att den sociala gemenskapen, också inom familjen, är starkare i de små byarna på landsbygden och i skärgården än i staden. Det här är dock något som enligt Holmila (2001, 15) har förändrats och att den stadsmässiga livsstilen har erövrat även de, tidigare så socialt starka samfundet, ute på landsbygden.

I och för sig förklaras också det att stadsbarnen i större utsträckning än övriga brukar röra på sig i naturen tillsammans med familjen, med att de oftare brukar resa någonstans hela familjen för att till exempel åka slalom. Trots att familjen nämns oftare av sjätteklassisterna i stadsmiljön än av de övriga, verkar inte de gemensamma familjeaktiviteterna vara speciellt regelbundna: *"Jag brukar också gå ut och gå med mina kompisar eller med min mamma. Ibland går vi ut och gå med hela familjen."* (F/V/17)

Förutom att familjen i sin helhet beskrivs oftare i stadsbarnens uppsatser än i de övriga, nämns även syskonen oftare i staden, än på landsbygden eller i skärgården. Tillsammans med syskonen brukar, framför allt flickorna, utöva sådana aktiviteter som jag tidigare tematiserade som lekar.

Bland flickorna i stadsmiljön verkar dessutom mammorna ha en ganska speciell uppgift när det gäller döttrarnas friluftsliv: *"...mamma behöver inte säga att jag ska ut och leka eller göra nåt för jag är ute nästan jämt..."* (F/V/8)

Det låter nästan som att det är mammas uppgift är att övertala och motivera till friluftsliv, något som även kommer fram i följande citat: *"Jag tycker att det mesta är kul men ibland har jag inte alls lust att gå ut, men mamma kan oftast övertala mig."* (F/V/10)

Andra, som barnen brukar röra på sig i naturen med, är kusiner och grannar. Överraskande nog är det främst i stadsmiljön som man nämner dessa. På landsbygden brukar ett par av barnen vara tillsammans med kusinerna på villan: *"Mina kusiner har också villan där. Det är roligt att vara med de där."* (P/K/5), medan pojkarna i stadsmiljön oftast spelar ishockey eller skinnar tillsammans med kusinerna.

Det är bara flickorna i stadsmiljön som berättar att de brukar vara ute i naturen med grannarna och att de då brukar spela eller leka något. Därmed stöder även den här iakttagelsen Holmilas (2001) resonemang om att det är en myt att den sociala sammanhållningen skulle vara starkare i glesbygden än på övriga ställen.

Dessutom är det intressant att barnen verkar vara mera ute i naturen, ensamma eller tillsammans med något djur (hund/häst), i skärgårdsmiljön än i de övriga miljöerna. Kan också det vara ett tecken på att förhållandet till naturen är mångsidigare och starkare i skärgården än i de övriga miljöerna? Man vågar och vill vistas ute ensam. Progen (1979) betonade att även enskildheten i naturen kan vara en faktor som attraherar människor till att röra sig i den.

En viktig del av sjätteklassisternas värld är den pågående eller kommande puberteten, till vilken det även brukar höra att intresset för det motsatta könet börjar växa. Av alla de 66 sjätteklassisterna som deltog i den här studien, var det bara en enda flicka som berättade att hon har en pojkvän, och vad de brukar göra tillsammans: "*Jag brukar vara där (stranden) med min pojkvän, hans kusiner, mina kompisar och nya kompisar och mina kompisars syskon.*" (F/V/9) Med andra ord utökades inte hennes vänskapskrets med bara pojkvännen utan också med en rad andra människor, vilket jag tycker låter riktigt roligt.

6.4 En önskedag ute i naturen

För att verkligen få reda på hur människor, i det här fallet 11-13-åriga barn i tre olika miljöer, skulle vilja röra på sig i naturen måste man fråga det och inte bara anta att de brukar göra det de helst av allt vill göra.

I en färsk utredning, gjord av friluftorganisationen Suomen Latu, visade det sig att finländarna tycker att möjligheterna till att röra sig ute i det fria borde förbättras och bli mångsidigare. Speciellt önskade sig de vuxna finländarna förbättringar av friluftsstigarna och längre, lättåtkäta skidspår lämpade för dagsutflykter under veckosluten. (Finska Notisbyrå 2001). De vuxnas önskemål verkar därmed inte vara, varken extrema eller horribelt dyra.

Jag var lite rädd för att jag skulle få läsa många extremt högtflygande fantasier, om jag bad eleverna skriva om sin önskedag i naturen. Det visade sig dock att farhågorna var obefogade. Visst resulterade berättelserna i en hel del fantasier, men absolut inte så högtflygande som jag hade varit lite rädd för. Rasmusson (1998, 119), som har studerat 9-åriga barn angående deras vardag i en modern förort, menar att man inte skall fråga barn något angående deras önskemål om förändringar i miljön. Hon tycker nämligen att det är etiskt fel av forskaren att invagga forskningssubjekten i en falsk tro om att något verkligen kommer att förändras på basen av deras önskemål. Jag håller med Rasmusson om att det verkligen är etiskt fel att låta barn förstå att forskaren kommer att genomföra deras önskemål, men eftersom jag inte gav sjätteklassisterna några sådana förhoppningar, kan jag med gott samvete här berätta vad de 11-13-åriga flickorna och pojkarna skrev om i sina uppsatser.

Ur barnens texter kunde jag urskilja följande teman:

- Jordnära önskemål
- Högtflygande önskemål
- Äventyrs- och överlevnads önskemål
- Allaktivitetsdags önskemål
- Person- eller djurbetonade önskemål
- "Lära sig" önskemål

Ett annat namn för de jordnära önskemålen kunde ha varit, realistiska önskemål. Olika personer har dock olika referensramar för vad som är realistiskt. En pojke skulle till exempel helst av allt åka på semester till Hawaii med familjen om han fick välja.

Det är mycket svårt för mig att bedöma huruvida den resan är realistisk eller om den bara är en avlägsen dröm. Därför valde jag att döpa temat till jordnära. Det vill säga att önskedagen håller sig någonstans i närheten av jordytan och inte flyger högt, som den gör i temat högtflygande.

Många av önskemålen innehöll element, som egentligen skulle ha passat in i flera av de ovannämnda teman, men jag har försökt att fånga önskemålets centrala betydelse, så gott som det har gått. De flesta teman har flera olika aspekter och dessa kommer jag att försöka beskriva genom att visa de olika nyanser, med vilka barnen har skrivit sina berättelser. Vandrigen in i djungeln av önskemål kan börja!

6.4.1 Flickornas önskedagar

Stadsflickornas önskedagar ute i naturen skilde sig ganska rejält från de andra flickornas, på grund av koncentrationen på **person- eller djurbetonade önskemål**. Dessa önskedagar beskrevs på bland annat följande sätt:

"Min önskedag skulle vara att jag skulle rida hela dagen med Rose (häst) och sen skulle jag galoppa över ängar. Någonstans skulle jag stanna och äta någonting. Det skulle vara min bästa dag i världen, huvudsaken är att jag får vara med Rose." (F/V13)

"Om jag fick en önskedag i naturen skulle jag först gå ut och rida på ängen och i skogen. Sen skulle jag fara ut med Peppi (hund) och sen ta hand om min kanin som är ute på sommaren. Sen skulle jag kanske vara med en kompis." (F/V15)

"En önskedag ute i naturen. Att först få köra med båt en vindstilla dag med mamma till en ö och sedan gå där och prata och plocka blommor." (F/V1)

"Jag skulle vilja vara på en lång lång promenad med Tove och bara prata med henne. För jag tycker det är kul. Det gör hon med." (F/V10)

Typiskt för skärgårdsflickornas önskedagar var de många **äventyrsönskemålen** som framfördes:

"Min önskedag ute i naturen skulle vara med hela min klass 5-6 + Mikael (läraren) förstås. Den skulle vara i ungefär en vecka ute i naturen någonstans och vi skulle sova under bar himmel eller i tält. På dagarna skulle vi gå runt i skogen och titta på fåglarna eller gå till något träsk och titta på växter och insekter. Så skulle min önskedag (-vecka) se ut men den är inte färdig, för själva höjdpunkten skulle vara en Äventyrsbana; klättra i rep, klättra upp för höga stenar eller berg, svara på frågor m.m." (F/B/6)

Även ett par av flickorna i landsbygdsmiljön var inne på äventyrstemat i sina uppsatser, men med en annorlunda betoning:

"...att gå ut med kompisar i skogen och tälta. Det skulle vara något som jag aldrig glömmmer. Att gå ut i skogen och känna dess ovanligt goda doft. Så skulle man kunna sova flera nätter, om man vågar..." (F/K/4)

Intressant är, att ingen av flickorna i stadsmiljön skrev några önskemål som kunde ha kategoriserats som äventyr eller överlevnad.

Aspekterna i det **jordnära temat** var många och ganska liknande bland flickorna i alla tre miljöerna. En del betonade själva sportaktiviteten i sin önskedag, medan andra beskrev mera rekreativa eller avslappnande dagar:

"Om jag helt fritt fick välja min önskedag ute i naturen skulle jag åka till nåt bra ställe där man kan åka slalom. Jag skulle åka slalom så mycket jag kan och orkar." (F/K/2)

"Att klättra i berg är jätte roligt. Det skulle jag vilja göra oftare. När man klättrat en bit upp på bergen så kan man sitta flera minuter och se på utsikten." (F/V/4)

"Om min önskedag skulle vara på sommaren så skulle jag vara på stranden hela dagen och simma och sola." (F/V/6)

Även vädret kommer fram i många av de jordnära önskemålen:

"Jag önskar att det skulle vara en solig vårdag och man fick gå ut och promenera." (F/B/2)

De 11-13-åriga flickorna hade betydligt färre **högtflygande önskemål** än de jämgamla pojkarna. De få högtflygande önskemålen, som framfördes av flickorna, är annorlunda än pojkarnas. Flickorna betonar allmänna saker, medan pojkarna tycks tänka mera personligt. Det var bara i stads- och skärgårdsmiljön som flickorna hade önskedagar av följande typ:

"Min önskedag ute i naturen skulle vara med släkt och vänner i en skog utan bilgaser. Vi skulle ha en stor filt där vi skulle ha picknick, spela kort, skratta och ha roliga lekar. Varför jag skulle vilja ha den vet jag inte riktigt men det är inte många skogar där det inte finns bilgaser och luften är riktigt REN!!!!"
(F/V/9)

"En önskedag skulle vara i min drömnatur. Att man bodde i trähus uppe i träd och att det inte fanns några bilar, trafikljus och sånt som är i dagliga livet." (F/B/5)

Orsaken till att jag tolkade de här två önskedagarna som högtflygande är att det är, precis som en av flickorna berättar, orealistiskt att hitta helt rena skogar mera och ännu mera orealistiskt att kunna bo uppe i ett träd i en sådan. Stadsflickans önskedag är även intressant, när det gäller vem hon helst av allt skulle vilja vara med. Släkt och vänner, alla på en och samma filt skrattande och lekande. Visst låter det härligt?

Ett lite överraskande önskemål, åtminstone för mig var de många tankarna om **allaktivitetsdagar** som framfördes av, framför allt flickorna, i skärgården:

"Jag skulle vilja att man är ledig från skolan och idrottar hela dagen, t.ex. som att fara ut och cykla, rida, springa m.m. och man skulle kunna ha en bana i skogen." (F/B/1)

"Min önskedag skulle vara att jag skulle få spela fotboll, åka skrinnskor, slalom och vara på stranden på en och samma dag. Det skulle vara jättekul." (F/V/7)

Den sista önskedagen är intressant i och med att årstiderna har blandats ihop. Det kan vara medvetet val av skribenten eller så har fantasin flödat i en sådan takt att iveren har blivit lite för stor. I och för sig är det intressant att den här önskedagen dök upp just i stadsmiljön, där jag redan i samband beskrivningen av aktiviteterna, kunde konstatera att vintern inte verkar vara flickornas favorit årstid. Kanske flickan tänker att det skulle vara roligare att skrinna om hon direkt efter det fick lägga sig på en filt i solen?

"**Lära sig**" önskemålen var sällsynta, endast en flicka har beskrivit en dag som jag kunde tolka till det här temat. I och för sig innehåller hennes dag även många andra intressanta element, bland annat vädret och maten:

"Min önskedag ute i naturen skulle vara att man gick omkring i skogen och lärde sig namn på svampar, tände en lägereld (OBS! På ett bra ställe), åt något som man grillat på lägerelden och att det inte regnade." (F/B/4)

6.4.2 Pojkarnas önskedagar

Egentligen verkar pojkarna och flickorna ha ganska liknande önskemål, när det gäller vad man allra helst skulle göra ute i naturen. Den största skillnaden är den totala avsaknaden av **djurbetonade önskedagar**, som var vanlig framför allt bland flickorna i staden. Även de **personbetonade önskemålen** är få:

"Jag skulle helst vara vid Kalvskärsträsket med tält och vara där över natten med Mats och Andreas. Bara det inte är några föräldrar där för då måste man gå och lägga sig så tidigt. Vi skulle ha en kabel hemifrån så att vi skulle kunna lyssna på musik hela natten." (P/B/3)

Det här önskemålet har också en annan karaktär än de som flickorna skrev, i och med att pojkarna oftast önskar att de fick vara tillsammans med kompisar, i pluralis, medan flickorna helst ville vara med sin bästis eller mamma. Det är enligt Imsen (2000, 441-442) en typisk skillnad mellan pojkars och flickors vänskapsstrukturer. Pojkarna leker helst i större grupper, medan flickorna vanligtvis är parvis. I och för sig fanns det också pojkar, som på sin önskedag, helst av allt skulle vara tillsammans med bara en annan person, men denna var överraskande nog morbror, kusin eller Mika Myllylä:

"Jag skulle vilja vara med Mika Myllylä en hel dag och lära mig mera om skidning och skida med honom. Platsen skulle vara Willingen, för där verkar det vara mycket backar och bra spår." (P/K/4)

Pojkarnas **högtflygande önskemål** har en mera personlig karaktär än flickornas, som handlade om mera allmänna saker. Egentligen hade pojkarna två typer av högtflygande önskemål. Den ena typen har med resor att göra. Förutom den nedanstående resan kom även önskemål om Gran Canaria och Hawaii fram.

"Om jag skulle få välja en dag så skulle jag fara och fiska i Atlanten med en toppustrustning och få en stor fisk eller att dyka i Oceanien och titta på koraller." (P/K/7)

Den andra typen handlar om ishockeyrinkar:

"Om jag skulle ha en önskedag så skulle det vara att det skulle finnas en ishockeyrink på vår gård. Jag skulle spela Hockey hela dagen och ringa alla mina Hockeykompisar och fråga om de kommer och spela med mig, vi skulle laga två lag och spela sinsemellan!" (P/V/8)

"...helt nya skrinnskor, ny rink, ny is, 1- grader, nya mål, ny målade linjer, nya bollar, ny klubba, nya skydd och final match i FM i Kvevlax. Vi vinner på straffar och jag gör segermålet för Kvevlax." (P/K/11)

I och för sig är inte de här önskemålen helt omöjliga och det ligger säkert många kloka tankar bakom dem. Det som jag tycker är mest intressant, är fixeringen på utrustningen, både fiske- och ishockeyutrustningen, som skulle vara antingen i toppskick eller splitterny på pojkarnas önskedagar. Tanken på en egen rink på gården är också intressant. Kan det vara ett uttryck för önskemål om idrottsplatser i närmiljön, ett mycket aktuellt ämne? Även i samband med aktiviteterna, som barnen berättade om, kom det ett flertal gånger, framför allt i stadsmiljön, fram att det är så långt till någon backe eller till någon skog.

Nämnvärt är att varken pojkarna eller flickorna i skärgårdsmiljön hade några högtflygande önskemål. De **jordnära önskemålen** var istället desto fler och bland pojkarna i skärgården koncentrerades dessa kring aspekten, avslappning och samvaro med familjen:

"Jag skulle vilja ta skotern och mamma, pappa och lillebror med ut på isen och vittja nät och ha det skönt och vara där hela dagen." (P/B/5)

"Min önskedag skulle vara att åka ut på en picknick med min familj och en kompis." (P/B/4)

Avslappningen och framför allt naturen kom fram även i de andra miljöerna:

"...skulle jag ha min båt och tälta på en lite ö med blåbär, hallon, skog, djur. I vattnet skulle det finnas mycket fisk: sik, abborre, strömming, gädda och andra fiskar. Framför tältet skulle det vara en brasa." (P/K/13)

"Jag skulle vilja vara och kasta (anm. fiska med kastspö) vid fammo. Det skulle vara en lugn och solig dag och vattnet skulle vara spegelblankt. På vintern skulle jag stå högst uppe på ett berg i fjällen och åka ner.

"Det skulle vara soligt och blåsa lite. Man skulle se ända ner i dalen och se alla berg runt omkring." (P/V/9)

Traditionellt pojkaktiga önskemål, det vill säga motorbetonade önskemål, kom också fram i uppsatserna:

"...åka båt, skoter, cykel och moped." (P/B/7)

"Min önskedag skulle vara solig med mycket snö, ungefär 0° c. Då skulle jag köra skoter. Jag skulle ha en Polaris indy 700 cc. Jag skulle vara i Lappland på det stora fjället." (P/K/2)

"Min önskedag i naturen skulle vara att med några kompisar fara till en motorcross bana. Där skulle man köra crossmopeder runt i skogen." (P/K/10)

Alla önskemål är äventyr på sitt sätt, men de egentliga äventyrs- och överlevnadsönskemålen var överraskande få bland pojkarna, färre än bland flickorna:

"Jag skulle vilja åka mitt ute i skogen och övernatta där och skulle måsta laga maten själv. Utan tändare skulle jag laga upp eld och bygga upp ett läger." (P/K/3)

Då jag läste barnens uppsatser fick jag många gånger känslan av att önskedagarna var direkt från televisionen. Tamminen (2001, 235) menar att barnen idag tar till sig nya saker via den moderna tekniken, då man tidigare lärde sig genom andra människor och att pröva själv. Trots att forskningen, om hur till exempel TV, video, datorer, dataspel, internet och mobiltelefoner påverkar barn, har ökat är kunskapen tillsvidare ganska liten. Tamminen är rädd för att detta innebär att vi egentligen använder våra barn som provkaniner för att testa den nya tekniken. En av de senaste trenderna i TV-utbudet verkar vara program, som vanliga människor deltar i och som tittaren själv kan påverka genom, till exempel olika omröstningar.

Den här typen av program har sänts och sänds både från den svenska (Robinson, Farmen) och den finländska televisionen (Suuri seikkailu, Selviytyjät, Saari) och idén är just äventyr och överlevnad i ödemarken.

Kanske vuxna ofta förhåller sig onödigt negativt till TV-tittandet och överdriver farorna med det? På basen av de här barnens uppsatser verkade det som att televisionen har inspirerat barnen till att vilja vara ute i naturen på äventyr eller åtminstone drömma om att någon gång få försöka klara sig ute i vildmarken helt på egen hand...

En aktivitet som har ökat lavinartat i Finland under de senaste åren är vinterbadandet. Enligt Arvonen (2001, 14) vinterbadar redan 80 000 finländare minst en gång i veckan. Medelåldern på vinterbadarna har sjunkit, men på basen av uppsatserna verkar den ändå inte ha sjunkit ner till barn i lågstadieåldern. Endast en pojke nämner vinterbadet, som ett önskemål bland många andra:

"...vi skulle vara på nåns villa och varje morgon skulle man måsta doppa sig i vaken. Sen skulle vi leka hela dagen, gräva snökojor och en snöskulpturtävling skulle vi också ha. Och på natten skulle vi vara ute då bara månen lyser inne i skogen och leka frys." (P/V/7)

Framför allt i stadsmiljön skrev många pojkar om **allaktivitetsdags önskemål**:

"På min önskedag på sommaren skulle jag vilja först spela badminton, sen friidrotta och sen simma. På vintern skulle jag först skida, sen skrinna och sen åka slalom." (P/V/3)

"Min önskedag skulle vara att spela innebandy och brännboll, åka rullskrinnskor och wrestla!" (P/V/1)

"På min önskedag skulle jag vara ute med mina kompisar och skatea i världens bästa skatepark och ingen annan än vi skulle vara där. Efter några timmar skulle ja fara och spela tennis med min tränare på Tennis Centers uteplaner. Jag skulle vinna honom i en tre timmars match. Sen skulle jag fara hem och äta glass och dricka limsa och ta det lugnt en stund. Efter det skulle jag fara till Tumppi och spela Tony Hawk 3. Sen skulle jag fara och skatea till Andrew och då skulle jag klara en 360 flip i hoppan." (P/V/13)

För de två sistnämnda pojkarna verkar fantasin verkligen ha flödat, eftersom både inne- och uteaktiviteter har blandats friskt. Dessutom har ingen av aktiviteterna någon direkt koppling till naturen, åtminstone inte i den traditionella meningen. I och för sig visar de här två pojkarna tydligt det, som var ett genomgående drag i uppsatserna, att naturen betyder olika saker för olika personer. Och egentligen är ju en skatepark en lika bearbetad miljö, som till exempel en traditionell idrottsplan.

7 DISKUSSION

"Jag drog en djup suck av lättnad då jag plitade ner de sista teman på mina mycket fullklottrade anteckningspapper vid sidan av tangentbordet i det lilla soliga varma studentrummet. Jag har genomfört min allra första kvalitativa undersökning! Jipiii! Nu kan jag med gott samvete gå ut och gå en sväng i den friska vårluften och kanske till och med köpa en glass på hemvägen..."

Så här skrev jag i min forskningsdagbok den 19.4.2002. Nu är glassen uppäten för länge sedan, men de sista kloka orden fattas ännu från den här pro gradu -avhandlingen. Det har varit en lång process, som ibland fått heta "berg och dalbana" och andra gånger "äckliga G", men som sist och slutligen skulle ha förtjänat mycket positivare smeknamn än så. Det har varit ytterst intressant och riktigt roligt, att försöka följa sjätteklassisternas tankar och ibland till och med fotspår ute i skog och mark.

Djupdykningen i havet av litteratur gav några kallsupar. Kan man studera barn och finns det ens några barn kvar i dagens samhälle att studera, eller är alla unga vuxna? I tidigare undersökningar (bl a. Aho 1983) har grundskolans sjätteklassister visat sig vara en lämplig målgrupp för studier av den här typen, men det var ju trots allt nästan 20 år sedan och mycket har hunnit hända under den tiden. Enligt Piaget (1968,3-6) befinner sig 11-13-åringarna, i antingen de konkreta operationernas stadium eller i de formella operationernas stadium. Aho (1983, 9) kom fram till att ungefär hälften av de sjätteklassister, som deltog i hennes studie, befann sig i det konkreta stadiet, medan den andra hälften hade övergått till ett mer begreppsligt tänkande. Utan att vara någon expert på barns kognitiva utveckling, skulle jag vilja påstå att en majoritet av de 66 eleverna som deltog i den här undersökningen, kunde tänka begreppsligt. Det vill säga, att barnen även kunde föreställa sig det möjliga, inte bara det verkliga (Piaget 1968, 84).

Att pojkar och flickor skrev på olika sätt var väntat, men något som överraskade mig totalt var de stora skillnaderna mellan de olika miljöerna. Trots att Eskola och Suoranta (1998, 165) varnade för att det inte lönar sig att kvantifiera ett kvalitativt forskningsmaterial, kunde jag inte motstå frestelsen att verkligen kontrollera hur stora skillnaderna var i barnens textmängder.

En räkning av antalet ord i uppsatserna gav följande resultat.

TABELL 2. Antal ord i uppsatserna enligt miljö och kön

	STAD		LANDSBYGD		SKÄRGÅRD	
	Flickor	Pojkar	Flickor	Pojkar	Flickor	Pojkar
Högsta antalet ord	328	174	159	179	323	256
Lägsta antalet ord	97	38	62	51	248	166
Medeltal	190	103	121	103	291	210

Skärgården skiljer sig markant från de två andra miljöerna, i och med att barnen i skärgården har skrivit betydligt längre uppsatser än övriga. Detta är en mycket intressant iakttagelse, speciellt då man beaktar Aho (1987, 67) motsatta resultat om att stadsbarn har en högre språklig nivå och hanterar abstrakt tänkande tidigare än jämnåriga på landsbygden. Vad den här skillnaden beror på, är svårt att säga. En förklaring kunde vara tvåspråkigheten. Det har visat sig att den språkliga utvecklingen är långsammare hos tvåspråkiga än hos enspråkiga. En fullständig tvåspråkighet är orealistisk och inte ens ett eftersträvanvärt mål, vilket innebär att ett tvåspråkigt barns språkliga kompetens, med stor sannolikhet, ligger under den nivå som skulle vara möjlig med bara ett språk. (Sundman 1999, 83-84) På basen av skrivsätten och framför allt skrivfelen i uppsatserna, var det ganska lätt att se vem som var tvåspråkig eller till och med finskspråkig, eftersom det enligt Sundman (1999, 63-82) finns några typiska drag i sådana personers språk.

Detta började intressera mig så pass mycket, att jag tog kontakt med lärarna för att fråga hur förhållandet mellan svenska och finska är i de studerade klasserna. Precis som jag anade, var de flesta i skärgården enspråkigt svenska, medan det fanns både tvåspråkiga och finskspråkiga i stadsmiljön. På landsbygden, var några tvåspråkiga eller hade invandrarbakgrund.

Tamminen (2001, 237) menar att informationsteknikens starka fotfäste i den finländska kulturen inverkar på barnens språk och hävdar till och med, om än försiktigt, att de ökade läs- och skrivsvårigheterna bland barn skulle bero på detta. Bland pojkar i landsbygdsmiljön fanns det, enligt läraren, flera som hade problem med att läsa och skriva, vilket även syntes i uppsatserna. Innehållet var varken sämre eller bättre än någon annans, men "kråkfötterna" och den egna grammatiken krävde ganska mycket av läsaren.

En annan förklaring till de stora skillnaderna, mellan skärgården och de två andra miljöerna, skulle kunna vara att barnen i skärgården har ett så pass mera omfattande och mångsidigare förhållande till naturen, att de på grund av det hade mera att skriva om. Tyvärr går det inte att, på basen av uppsatserna, dra några slutsatser om skärgårdsbarnen har mera kunskap om naturen än de andra. De kan ha haft en fördel av att det är naturligare för dem att använda olika ord, som har med naturen att göra, men uppgifterna om boningsortens inverkan på naturkänningen är mycket motstridiga. Aho (1987, 68) menar att det finns skillnader mellan stads- och landsbygdsbarns naturkunskaper vid skolstarten och efter första skolåret, till landsbygdsbarnens fördel. Två år efter skolstarten jämnas skillnaderna ut. Samtidigt menar Aho (1987) att resultaten är helt beroende på sättet, som undersökningen utförs på. En del metoder gynnar verbalt begåvade, medan andra metoder kan gynna någon annan.

I den här undersökningen hade de som är bra på att skriva och tycker om att skriva en fördel. Men å andra sidan, var ämnet så pass allmänt och att berätta om vad man brukar göra ute i det fria och framför allt vad man skulle vilja göra, verkade inspirera även de sjätteklassister, som kanske inte hade som favoritsysselsättning att skriva uppsats. Sist och slutligen var det ganska få gånger som jag önskade att jag hade fått ställa en följdfråga till skribenten: "vad menar du med det här eller varför?" Ur den synvinkeln, var den valda metoden lämplig för den här studien.

Egentligen skulle det ha varit nästan lika intressant att skriva en avhandling om vad barnen inte har skrivit om i uppsatserna, som vad de har skrivit om. Att skriva vad man brukar göra kräver att man i viss mån måste försöka minnas, vad allt man faktiskt brukar göra och med vem.

I det här fallet var minnena inte så gamla, men frågan är ändå viktig att reflektera över. Fitzgerald (1998) har studerat hurdana typer av minnen vi lättast kommer ihåg. Han menar att det är helt självklart att de mest levande minnena hör ihop med händelser, som har varit viktiga för personen i fråga, men att även överraskande händelser är lätta att komma ihåg. (Innanen 2001, 47)

På basen av det här skulle man kunna tänka sig att mest minnesluckor har uppstått i samband med skrivandet av vad man brukar göra ute i naturen på sin fritid. Den korta skogspromenaden eller skidturen har kanske aldrig känts speciellt viktig eller ens personlig för de 11-13-åriga barnen. Däremot har troligtvis de allra viktigaste händelserna samlats i önskemålen, eftersom det är svårt att hitta på något ur ett tomrum. Om någon skulle fråga mig, vad jag allra helst skulle göra om jag helt fritt fick välja, skulle jag först börja fundera vad jag har gjort, som har varit extra roligt. Sedan skulle jag sätta ihop alla de här mest levande minnena till en hel dag. Det här resonemanget stöds av de många allaktivitetsdags önskemålen, som sjätteklassisterna har framfört.

En annan intressant aspekt ifråga om vad barnen möjligtvis inte har skrivit om, är den nästan totala avsaknaden av berättelser om motion i naturen i någon organiserad fritidsaktivitet eller idrottsförening. Herva et al. (1992, 7) konstaterade att idrotten i allt högre grad har förflyttat sig bort från naturen till mera standardiserade omgivningar. Med tanke på det, är det kanske inte så konstigt att barnen inte har kopplat samman idrottsföreningsverksamheten med att röra på sig i naturen. Samtidigt är det, enligt min åsikt, ganska skrämmande om det verkligen är på det sättet. I och för sig verkar de större idrottsorganisationerna ha vaknat i fråga om det här och i takorganisationen, Finlands Idrott rf., pågår ett miljöprojekt (Finlands Idrott 2002). Hoppas att väckarklockan inte har ringt för sent och att det fortfarande finns möjlighet att ändra riktningen på barnidrotten i idrottsföreningarna.

Litteraturgranskningen (kap 2) visade att begreppen är allt annat än klara ifråga om idrotten, motionen och framför allt motionen i naturen. Överraskande nog, verkar inte sjätteklassisterna i de tre miljöerna haft några problem med detta, eftersom aktiviteterna, som de har skrivit om, är mycket mångsidiga och omfattade allt från promenader till bärplockning och snöskoterkörning.

Telama (1992, 61) har utvidgat Vuolles (1992, 19) definition av motion i naturen, till att omfatta även bearbetade miljöer. Skillnaderna i fråga om vad som egentligen uppfattas vara natur kom fram ganska tydligt i uppsatserna. En minoritet av barnen höll sig strikt till den ursprungliga naturen i sina berättelser, medan de allra flesta även beskrev aktiviteter i rejält bearbetade omgivningar. På ett sätt är det synd att barnen uppfattar till exempel de asfalterade gatorna som natur, men å andra sidan är ju huvudsaken att de tycker att det är roligt att röra på sig utomhus, oberoende av om naturen är ursprunglig eller bearbetad.

Sist och slutligen skilde sig inte innehållet i verkligheten och önskemålen så mycket från varandra. Det som skilde sig var sättet, som barnen beskrev de två olika kategorierna på. Barnen skrev ganska kort och i många fall lite tråkigt om vad de brukar göra ute i naturen: *"På sommaren brukar jag simma och spela beachvolleyboll."* (F/K1). Men i fråga om önskemålen blev språket genast mera levande och utsvävande, trots att aktiviteten var den samma: *"Min önskedag skulle kanske vara på stranden på sommaren. Jag skulle ta med några kompisar och vi skulle simma och spela beachvolleyboll hela dagen. Mat skulle vi förstås också ja med oss."* (F/K1)

På basen av att verkligheten och önskemålen inte skilde sig så mycket från varandra i barnens uppsatser, skulle man kanske kunna dra slutsatsen att det inte finns så mycket som skulle kunna förbättras ifråga om möjligheterna till att röra på sig i naturen. Många av barnen i staden tyckte att det var synd att det är så långt till någon slalombacke och framför allt att den närmaste ordentliga slalombacken är så långt borta. Det är en mycket svår sak att åtgärda, eftersom naturen är som den är i Österbotten, det vill säga platt. I en utredning, som Suomen Latu nyligen gjorde, visade det sig att kommunerna satsar 95% av budgeten på inomhusidrott. (Finska Notisbyrå 2002) Med andra ord skulle det nog finnas utrymme för att satsa lite mera på utomhusidrotten och möjligheterna till att röra på sig i naturen. De vanligaste aktiviteterna bland sjätteklassisterna i de tre studerade miljöerna, var traditionella utomhusaktiviteter, som till exempel simning, cykling, skridskoåkning och skidåkning.

Utmaningen för kommunerna och beslutsfattarna är med andra ord, att se till att möjligheterna till att kunna utöva dessa basaktiviteter tryggas och förhoppningsvis också förbättras i framtiden.

Barnföräldrarnas tidsbrist är, i dagens samhälle, ett aktuellt ämne. En tredjedel av föräldrarna upplever att de inte har tillräckligt med tid för att vara tillsammans med sina barn (Finska Befolkningsförbundet 2002). På basen av detta trodde jag att det skulle synas en tydlig skillnad mellan verkligheten och önskemålen i barnens uppsatser. Det vill säga att barnen inte brukar vara tillsammans med föräldrarna eller familjen, men att de gärna skulle vilja vara det på sin önskedag. Det syntes tecken på detta i uppsatserna, men inte alls så tydligt som jag på förhand hade väntat mig. I och för sig, kan det hända att de 11-13-åriga barnen inte ville skriva att de helst av allt skulle vara tillsammans med familjen, eftersom det enligt Jarasto och Sinervo (1998, 50) är typiskt för barn i den åldern, att man helst inte skall umgås med mamma och pappa mer än vad man är tvungen till. En landsbygdspojke berättade det här ganska rakt ut: "*Jag är vid villan med mamma och pappa. I sommar blir det roligt för då får jag åka till villan med mina kompisar utan mamma och pappa.*" (P/K/3)

Mat i någon form kommer fram i de flesta uppsatserna, framför allt i flickornas, men även pojkarna verkar koppla samman friluftslivet med ätande. Då jag först läste uppsatserna tyckte jag att det lät väldigt konstigt. Jag började nästan tro att jag inte bara hade råkat välja ovanligt fysiskt aktiva barn till undersökningen, utan också ovanligt hungriga sådana. I och för sig tycker jag att det är mycket positivt att barnen har skrivit om mat i samband med motion i naturen. Det är ett tecken på en mycket sund inställning, enligt min åsikt. Visst, pratades det idag mycket om barns fetma och farorna med att de finländska barnen blir tjockare och tjockare hela tiden (Borg 2000, 39), men samtidigt lever även barnen i ett samhälle med tråds mala ideal och förebilder, vilket jag tycker utgör en nästan lika stor fara som övervikten. Borg (2000, 39-40) är mest oroad över den ökande inaktiviteten, och framför allt det ökade TV-tittandet, eftersom det ofta kombineras med ett ökat näringsintag. Olika godsaker slinker lätt ner i magen under, till exempel reklam pauserna.

Den här oron verkar inte vara speciellt befogad i de tre undersökningsmiljöerna, eftersom barnen verkar koppla samman ätandet med olika fysiska aktiviteter ute i det fria. Alla som någon gång har druckit en kopp varm kakao ur termoserna under skidturen eller grillat en bit korv över öppen eld mellan slalomåken, vet hur otroligt gott det smakar... Något som även följande flicka konstaterar: *"När jag går ut på vintern så är jag ute länge och när jag kommer in så är jag jätte hungrig!"* (F/V/9)

Idag fokuseras den största delen av diskussionerna om barn och unga i samhället på negativa saker. Aningen förenklat sagt är det våldet, drogerna och inaktiviteten som får de största rubrikerna. I den här undersökningen kom det fram enda kommentar, som med livlig fantasi, skulle kunna tolkas som ett tecken på ett begynnande anlag till våldsamhet: *"Jag skulle vilja klättra i träd och sparka ner gamla träd"* (P/K/8)

Den här pojken kan egentligen vara smartare än man först skulle kunna tro, för nog är det ju betydligt sundare att vilja sparka ner gamla träd än att vilja sparka, till exempel gamla tanter på gatan. Jag menar inte att man borde ta rapporter om barnens illamående (bl a. Bardy et al. 2001) med en klackspark, men att man också borde lyfta fram de positiva sakerna. Den här undersökningen visade att det även finns sådant. De 11-13-åriga barnen är mycket aktiva, har många olika typer av fritidsintressen och massor med tankar om hur de i framtiden vill röra på sig ute i naturen.

Då jag läste barnens uppsatser fick jag känslan av att jag kommer att förstöra dem med mina analyser och tolkningar och helst av allt skulle jag ha skrivit ut alla 66 uppsatserna, så att du också hade fått läsa dem. Istället använde jag så många belysande citat som möjligt och på det sättet fick varje barn komma till tals, åtminstone en gång i den här avhandlingen. Nu har jag istället känslan av att de ständiga generaliseringarna, som jag har varit tvungen att göra, har fått de blommande individerna att framstå som en grå massa. Därför vill jag ännu en gång påpeka att trots att jag har använt uttryck som "sjätteklassisterna, stadsbarnen, landsbygdsbarnen och skärgårdsbarnen" betyder inte det, att de skulle vara en totalt homogen grupp, utan givetvis är varje individ unik och dennes egna åsikter och intressen är av största värde.

Den här avhandlingen var isbrytande på många olika sätt. Den tidigare forskningen om barn och motion i naturen var egentligen helt obefintlig och metoden hade inte heller använts i någon stor utsträckning tidigare. Därför hoppas jag att den kan inspirera till fortsatt kvalitativ forskning om barn och deras motionsvanor. Ämnet är egentligen oändligt och de tänkbara infallsvinklarna många. Det skulle till exempel vara av intresse att studera barns tankar och erfarenheter om att röra sig i naturen mera landsomfattande eller att gå ännu mera in på djupet i barnens inställningar till naturen och se om de möjligtvis har något samband med övriga fritidsintressen.

LITTERATUR

- Aho, L. 1983. Millaisin tiedoin ja tuntein kuudesluokkalaiset kuvaavat ihmisen suhdetta luontoon? *Natura* 20 (3):4-9
- Aho, L. 1987. *Lapsi, luonto ja kasvatus*. Helsinki: Juva
- Ahonen, S. 1995. Fenomenografinen tutkimus. I L. Syrjälä, S. Ahonen, E. Syrjäläinen & S. Saari (Red.) *Laadullisen tutkimuksen työtapoja*. Helsinki: Kirjayhtymä
- Alanen, L. & Bardy, M. 1990. *Lapsuuden aika ja lasten paikka*. Helsinki: Sosiaalihuollituksen julkaisuja 12/1990
- Alanen, L. 1998. Lapsena yhteiskunnassa - lapsuus ja sosiologia. I E. Saksala (Red.) *Muutoksen sosiologia*. Helsinki: Yle - opetuspalvelut
- Alasuutari, P. 1994. *Laadullinen tutkimus*. Tampere: Vastapaino
- Arvonen, S. 2001. Avannossa entistä enemmän miehiä. *Latu ja Polku* 1/2001: 14-15
- Aura, S., Horelli, L. & Korpela, K. 1997. *Ympäristöpsykologian perusteet*. Porvoo: WSOY
- Backman, J. 1998. *Rapporter och uppsatser*. Lund: Studentlitteratur
- Borg, P. 2000. Liikunta ja lapsen lihavuuden ehkäisy: Arkiliikunta avain pysyvään painonhallintaan. *Liikunta & Tiede* 5/2000, 39-40
- Doverborg, E. & Pramling, I. 1998. *Att förstå barns tankar. Metodik för barnintervjuer*. Stockholm: Liber
- Engström, L.M. 1989. *Idrottsvanor i förändring*. Stockholm:LHS förlag
- Erasmie, T. 1973. *Barn-Ungdom. En introduktion till utvecklingspsykologin*. Stockholm: Bonniers
- Eskola, J. & Suoranta, J. 1998. *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. Tampere: Vastapaino
- Gordon, T. & Lahelma, E. 1992. Tyttöjen toiseus opetuksessa ja koulutuksessa. I S. Näre & J. Lähteenmaa (Red.) *Letit liehumaan. Tyttökulttuuri murroksessa*. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura
- Grönfors, M. 1982. *Kvalitatiiviset kenttätömenetelmät*. Juva: WSOY
- Hartman, S. 1986. *Barns tankar om livet*. Stockholm: Natur och kultur

- Herner, E. 1989. *Idrott och motion i Sverige - en statistisk beskrivning*. Stockholm: Statistiska centralbyrån
- Herva, H., Oittinen, A. & Vuolle, P. 1992. *Naturen - vår unika fritidsresurs*. Konferensrapport. Jyväskylä: Painoporräs OY
- Hirsjärvi, S. & Laurinen, L. 1998. Kasvatustraditiot ja niiden muuttuminen. I L. Laurinen (Red.) *Koti kasvattajana, Elämä opettajana - kasvatus ja oppimiskulttuurit tutkimuskohteina*. Jyväskylä: Atena
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2000. *Tutki ja kirjoita*. Helsinki: Tammi
- Hoikkala, T. 1993. *Katoaako kasvatus, himmeneekö aikuisuus?* Jyväskylä: Gaudeamus
- Holme, I.M. & Solvang, B.K. 1991. *Forskningsmetodik. Om kvalitativa och kvantitativa metoder*. Lund: Studentlitteratur
- Holmila, M. 2001. *Kylä - kaupungistuvassa yhteiskunnassa. Yhteisöelämän muutos ja jatkuvuus*. Helsinki: Suomen kirjallisuuden seura
- Horelli, L. 1981. *Ympäristöpsykologia*. Espoo: Weilin & Göös
- Huhtinen, A., Koponen, P., Metteri, A., Pellinen, S., Suoranta, J. & Tuomi, J. 1994. Luotettavuuden ulottuvuudet laadullisessa tutkimuksessa. I J. Vartio (Red.) *Kohti elämismaailman ja ihmisen laadullista tutkimusta*. Tampere: Suomen fenomenologinen instituutti.
- Huldén, L. 2001. *Bo på Bergö*. Helsingfors: Svenska litteratursällskapet. Meddelande från Folkkultursarkivet Nr 19.
- Hämäläinen, P., Lintonen, T. & Rimpelä, M. 2002. Sosiodemografisten taustatekijöiden ja terveystiettyymisen yhteydet 16-vuotiaiden liikunnan harrastamiseen. *Liikunta & Tiede. Tutkimusartikkelijulkaisu 2001*. 1/2002: 41-45
- Hämäläinen, P., Nupponen, H., Rimpelä, A. & Rimpelä, M. 2000. Nuorten liikunnan harrastaminen 1977-1999. *Liikunta & Tiede. Tutkimusartikkelijulkaisu 2000*. 6/2000: 4-11
- Idrottslagen 18.12.1998. UN 412 Finlands lag
- Ilmanen, K. 1996. *Kunnat liikkeellä. Kunnallinen liikuntahallinto suomalaisen yhteiskunnan muutoksessa 1919-1994*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto, Studies in Sport, Physical Education and Health 43
- Imsen, G. 2000. *Elebens värld. Introduktion till pedagogisk psykologi*. Tredje upplagan. Lund: Studentlitteratur
- Innanen, M. 2001. *Isyys ja äitiys nuorten kertomana - Lukiolaisten tyttöjen ja poikien kirjoituksia*. Jyväskylä: Liikunnan ja kansanterveyden julkaisuja 130

- Jackson, E.L. 1986. Outdoor recreation participation and attitudes to the environment. *Leisure studies* 5:1, 1-23
- Jallinoja, R. 1998. Perhe. I E. Saksala (Red.) *Muutoksen sosiologia*. Jyväskylä: Yle-opetuspalvelut
- Jarasto, P. & Sinervo, N. 1998. *Kouluikäisen lapsen maailma*. Helsinki: Gummerus
- Jensen, C.R. 1995. *Outdoor Recreation in America*. 5th Edition. Champaign, IL: Human Kinetics.
- Josephson, O., Melin, L. & Oliv, T. 1990. *Elevtext. Analyser av skoluppsatser från åk 1 till åk 9*. Lund: Studentlitteratur
- Juvakka, T. 2000. *Elämää risteyskohdissa. Hermeneuttiseen fenomenologiaan ja kehoillisuuden perustuva tutkimus 15-16-vuotiaiden nuorten toivon kokemuksista heidän jokapäiväisessä elämässään*. Kuopio: Kuopion yliopiston julkaisuja - yhteiskuntatieteet 82
- Järviluoma, J. 1995. Vapaa-ajan, virkistytymisen ja matkailun määritelmistä. I J. Järviluoma, J. Saarinen & A. Vasama (Red.) *Jos metsään haluat mennä...* Rovaniemi: Metsäntutkimuslaitoksen tiedonantoja 571: 5-15
- Jönsson, I., Trondman, M., Arnman, G. & Palme, M. 1993. *Skola-fritid-framtid*. Lund: Studentlitteratur
- Kallio, E. 1992. Lähtökohta luontoo liittyvien merkitysten ja elämysten tutkimukselle. I T. Lyytinen & P. Vuolle (Red.) *Ihminen - luonto - liikunta*. Jyväskylä: Liikunnan ja kansanterveyden julkaisuja 81
- Kommittébetänkande 1982:32 Helsingfors: Betänkande av kommissionen för utvecklande av miljöfostran.
- Koski, P. 2000. Millä tavoin kansalaisaktiivisuus toteutuu liikunnassa? I *Haasteena huomisen hyvinvointi - Miten liikunta lisää mahdollisuuksia? Liikunnan yhteiskunnallinen perustelu II. Tutkimuskatsaus*. Jyväskylä: Liikunnan ja kansanterveyden julkaisuja 124
- Ladberg, G. 1978. *Utvecklingspsykologi*. Stockholm: Liber
- Lallukka, K. 1993. *Lasten paikka sukupolvijärjestelmässä - koettu lapsuus 9-vuotiaiden näkökulmasta*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopiston yhteiskuntapolitiikan laitoksen työpapereita N:o 80
- Laurmaa, T. & Holmgren, J. 2000. *Miljöfostran miljökunskaper och -attityder hos femte- och sjätteklassister i fyra skolor*. Pro Gradu. Åbo Akademi/ Österbottens högskola. Pedagogiska fakulteten. Institutionen för lärarutbildning

- Lundqvist, B. 1978. *Språkskillnader mellan kön, hem och skolor*. Malmö: Lärarhögskolan i Malmö. Rapport 350
- Lybäck, K. 2001 Föreläsning: Ympäristöpolitiikka. Jyväskylä universitet 19.10.2001
- Lång, L. 2001. Påverka genom nya bygglagen. *Finlands Natur* 1/2001:22-23
- Löfqvist, G. 1989. *Elevs tankevärld*. Malmö: Lärarhögskolan. Pedagogisk-psykologiska problem nr 507
- Mayall, B. 2001. Understanding childhoods: a London study. I L. Alanen & B. Mayall (Red.) *Conceptualizing child-adult relations*. London: RoutledgeFalmer
- Miettinen, S. & Väänänen, S. 1998. Näkökulmia lapsuustutkimukseen. I L. Laurinen. *Koti kasvattajana, elämä opettajana. Kasvatus- ja oppimiskulttuurit tutkimuskohteina*. Jyväskylä: Atena
- Mäkelä, K. 1985. Kvalitatiivisen analyysin arviointiperusteet. I K. Mäkelä (Red.) *Kvalitatiivisen aineiston analyysi ja tulkinta*. Helsinki: Gaudeamus
- Niemi, M. 2001. *Populärmusik från Vittula*. Stockholm: Norstedts Förlag
- Nilsson, P. 2000. Idrott och modernisering. I L. Berggren (Red.) *Fritidskulturer*. Lund: Studentlitteratur
- Nupponen, H. & Telama, R. 1998. *Liikunta ja liikunnallisuus osana 11-16-vuotiaiden eurooppalaisten nuorten elämäntapaa*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto. Liikuntakasvatuksen julkaisuja 1
- Nurmela, S. & Pehkonen, J. 1998. *Liikuntagallup 1997 -98*: Lapset ja varhaisnuoret. Peruseraportti. Helsinki: SLU-julkaisusarja 2/98
- Nyman - Kurkiala, P. 1996. *Ung och finlandssvensk*. Vasa: Institutet för finlandssvensk samhällsforskning. Forskningsrapport nr 32
- Nätkin, R. 1998. Äitiys. I E. Saksala (Red.) *Muutoksen sosiologia*. Helsinki: Yle-opetuspalvelut
- Pantzar, H. 1998. *"Majanrakentajat" - Nuorten luontosuhteen rakentumisesta*. Jyväskylän yliopisto. Liikuntakasvatuksen laitos. Licensiaattityö.
- Patriksson, G. 1979. *Socialisation och involvering i idrott*. Göteborg: Studies in Educational Sciences 31
- Persson, S. & Hartwig, C. 1990. Så vill jag uppfostra våra barn. I B. Eneskär (Red.) *Ungdomars liv och tankevärld- innehållsanalys av uppsatser*. Malmö: Lärarhögskolan. Pedagogisk-psykologiska problem nr 540
- Piaget, J. 1968. *Barnets själsliga utveckling*. Lund: Gleerups

- Pietarinen, J. 1987. Ihminen ja metsä: neljä perusasennetta. I A. Reunala & P. Virtanen (Red.) *Metsä suomalaisten elämässä*. Silva Fennica 21: 4
- Pietarinen, J. 1993. Ihmiskeskeinen ja luontokeskeinen ympäristöetiikka. I A. Kajanto (Red.) *Ympäristökasvatus*. Helsinki: Kansanvalistusseura ja aikuiskasvatuksen tutkimusseura
- Pigram, J.J. & Jenkins, J.M. 1999. *Outdoor recreation management*. New York: Routledge
- Pihl Atmer, A.K. 1998. *Livet som leves där måste smaka vildmark. Sportstugor och friluftsliv 1900-1945*. Stockholm: Stockholmia förlag
- Progen, J. 1979. Man, Nature and Sport. I Gerber, E.W. & Morgan, W.J. *Sport and the body: A Philosophical Symposium*. Philadelphia: Lea & Febiger.
- Puronaho, K., Suomi, K. & Vuolle, P. 1984. *Vaasan kaupungin liikuntasuunnitelma vuosille 1985-2000. Lyhennelmä*. Jyväskylä: Liikunnan ja kansanterveyden julkaisuja 45
- Pyykkönen, T., Telama, R. & Juppi, J. (Red.) 1989. *Liikkuvat lapset. Lapset liikunnan harrastajina ja urheilijoina*. Helsinki: Liikuntatieteellisen seuran julkaisu n:o 114
- Pyykkönen, T. 1990. Liikkujan herkkä luonto. *Liikunta & Tiede* 27 (6): 32-36
- Rajaniemi, V. 2001. Föreläsning: Liikunta ja maankäyttö. Jyväskylä universitet 3.10.2001
- Rasmusson, B. 1998. *Stadsbarndom. Om barns vardag i en modern förort*. Lund: Meddelanden från socialhögskolan 1998:7
- Repstad, P. 1998. *Närhet och distans. Kvalitativa metoder i samhällsvetenskap*. Lund: Studentlitteratur
- Rosén, B. & Sjöström, Å.G. 1964. *Natur och fritid*. Falköping: LT:s förlag
- Sarmavuori, K. & Rauramo, K. 1980. *Lasten kielen kehitys*. Turun yliopisto: Julkaisusarja A:6
- Sievänen, T. 1993. *Kaupunkiväestön ulkoilukäyttäytyminen ja ulkoilualueiden käyttö. Hämeenlinnan ulkoilututkimus*. Helsinki: Metsäntutkimuslaitos. Folia Forestalia 824
- Silvennoinen, M. 1987. *Koululainen liikunnanharrastajana: Liikuntaharrastusten ja liikuntamotiivien sekä näiden yhteyksien muuttuminen iän mukana peruskoululaisilla ja lukiolaisilla*. Jyväskylä: Studies in Sport, Physical Education and Health 22
- Sundman, M. 1999. *Barnet, skolan och tvåspråkigheten*. Helsinki: Yliopistopaino

- Suomi, K. 1989. *Yhdyskuntasuunnittelusta liikunnan elinpiirisuunnitteluun*. Helsinki: Liikuntatieteellisen Seuran julkaisu n:o 121
- Suomi, K. 2000a. Liikuntapaikat ja tasa-arvo: Lähemmäs, halvemmalla, useammalle. Asiakas kansalainen on peruspalvelunsa anasinnut. *Liikunta & Tiede* 3-4/2000: 16-20
- Suomi, K. 2000b. *Liikuntapaikkapalvelut ja tasa-arvo*. Jyväskylä: Liikunnan kehittämiskeskuksen julkaisu 1/2000
- Suomi, K. & Vuolle, P. 2001. Liikuntarakentaminen: Uusilla otteilla uusiin haasteisiin. *Liikunta & Tiede* 5/2001: 18-21
- Tamminen, T. 2001. Lapset tietoyhteiskunnassa. I M. Kangassalo & J. Suoranta (Red.) *Lasten tietoyhteiskunta*. Tampere: University Press
- Tanskanen, E. 1997. Suomalaiset ja ympäristö kansainvälisestä näkökulmasta. Helsinki: Tilastokeskus
- Tarrant, M.A. & Green, G.T. 1999. Outdoor recreation and the predictive validity of environmental attitudes. *Leisure sciences* 21: 1, 17-30
- Telama, R. 1987. Kuntoliikkujan motivaatio. I *Ulkoilu elämäntavaksi*. Helsinki: Suomen Latu r.y.
- Telama, R. 1992. Luontoliikunnan motivaatio: Luonto liikunnan harrastajan havainto-, elämys- ja kokemusmaailmana. I T. Lyytinen & P. Vuolle (Red.) *Ihminen - luonto - liikunta*. Jyväskylä: Liikunnan ja kansanterveyden julkaisuja 81.
- Telama, R. 2000. Kuinka liikunta ja urheilu tukevat kasvua ja sosiaalista kehitystä kouluikässä? I *Haasteena huomisen hyvinvointi - Miten liikunta lisää mahdollisuuksia? Liikunnan yhteiskunnallinen perustelu II. Tutkimuskatsaus*. Jyväskylä: Liikunnan ja kansanterveyden julkaisuja 124
- Telama, R., Silvennoinen, M. & Vuolle, P. 1986. Kouluikäisten liikuntakäyttäytyminen. I P. Vuolle, R. Telama & L. Laakso (Red.) *Näin suomalaiset liikkuvat*. Jyväskylä: Liikunnan ja kansanterveyden julkaisuja 50
- Telama, R., Vuolle, P. & Laakso, L. 1986. Liikunta yksilön elämässä ja yhteiskunnassa. I P. Vuolle, R. Telama & L. Laakso (Red.) *Näin suomalaiset liikkuvat*. Jyväskylä: Liikunnan ja Kansanterveyden julkaisuja 50
- Tilastokatsaus 1/2001. *Väestö, työpaikat, työvoima*. Vasa: Vaasan kaupunki - Kaupunkisuunnittelu
- Tähtinen, J., Rinne, R., Nupponen, H. & Heinonen, O.J. 2002. Liikuntakulttuurin muutos ja elämäntyylien erityminen. *Liikunta & Tiede. Tutkimusartikkelijulkaisu 2001*. 1/2002: 47-55

- Wahlström, E., Hallanaro, E-L. & Manninen, S. 1996. *Miljöns framtid i Finland*. Helsingfors: Edita
- Vilkkä, L. 1993. *Ympäristöetiikka. Vastuu luonnosta, eläimistä ja tulevista sukupolvista*. Helsinki: Yliopistopaino.
- Vilkkö, A. 1985. Omaelämäkertojen analysoiminen kertomuksina. I K. Mäkelä (Red.) *Kvalitatiivisen aineiston analyysi ja tulkinta*. Helsinki: Gaudeamus
- Vilkkö, A. 1997a. *Omaelämäkerta kohtaamispaikkana. Naisen elämän kerronta ja luenta*. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura
- Vilkkö, A. 1997b. "Olen viime aikoina ajatellut häntä hyvin paljon" Äiti ja isä tyttären omaelämäkerrallisissa muistoissa. I J.P. Roos & A. Rotkirch (Red.) *Vanhemmat ja lapset*. Tampere: Gaudeamus
- Virkki, J. 1994. *Ydinperheestä yksilöllistyviin perheisiin*. Helsinki: WSOY
- Vuolle, P. 1990. Suomalaisten luontoliikuntaharrastus. *Liikunta & Tiede* 27/2: 70-75
- Vuolle, P. 1991. Väestön liikuntakäyttötutkimus: Virkistäytyminen tärkeä motiivi luontoliikujalle. *Liikunta & Tiede* 28/4: 20-25
- Vuolle, P. 1992. Väestön luontokäyttötutkimus. I T. Lyytinen & P. Vuolle (Red.) *Ihminen - luonto - liikunta*. Jyväskylä: Liikunnan ja kansanterveyden julkaisuja 81.
- Vuolle, P. & Oittinen, A. 1994. *Jokamiehenoikeus. Perinteistä nykypäivää. Tutkimus jokamiehenoikeuden kulttuurisesta, oikeudellisesta ja luontoliikunnallisesta merkityksestä*. Jyväskylä: Liikunnan ja kansanterveyden julkaisuja 92
- Ziehe, T. 1992. *Kulturanalyser. Ungdom, utbildning, modernitet*. Översättning: Joachim Retzlaff. Stockholm: Brutus Östlings Bokförlag Symposion

ELEKTRONISKA KÄLLOR

Bardy, M., Salmi, M. Heino, T.: *Mitä lapsiamme uhkaa? Suuntaviivoja 2000-luvun lapsipoliittiseen keskusteluun.* [Läst 04.12.2001] www-dokument: <URL: <http://www.stakes.fi/stakestieto/julkaisut2000/ra263.htm>>

Finlands Idrott [Läst 06.05.2002] www dokument: <URL:<http://www.slu.fi/ymparisto>>

Finska Befolkningsförbundet: *Perhebarometri: Lapsen vapaa-aika huoltajan silmin.* [Läst 14.02.2002] www dokument: <URL: http://www.vaestoliitto.fi/tiedotus/rakennesivut/ledistotiedotteet_framset.htm>

Finska Notisbyrån: *Finländare gillar friluftsliv.* [Läst 04.02.2002] www dokument: <URL:http://www.stt.fi/kotisivu.nsf/www/Paasivu_SE?OpenDocument>

Korsholms kommun [läst 15.1.2002] www dokument: <URL: <http://www.korsholm.fi/kframe.htm>>

Lipas. [läst 5.12.2001] www dokument: <URL: <http://www.jyu.sport.fi>>

Malax kommun [läst 5.12.2001] www dokument: <URL: <http://www.malax.fi>>

NetMOT ordbok [läst 10.10.2001] www dokument: <URL: <http://mot.kielikone.fi/restricted/asiakkaat/jyu/netmot.shtml>>

Statistikcentralen: *Ajankäytön muutokset 1990-luvulla.* [Läst 14.02.2002] www dokument: <URL:http://www.tilastokeskus.fi/tk/tp_tied/tiedotteet/v2001/242klt.html>

Undervisningsministeriet: *Liikuntapaikkarakentamisen suunta 2004.* [läst 16.3.2001] www dokument <URL:<http://www.minedu.fi/opm/liikunta/liikuntapaikat.html>>

Ung i Finland. [läst 16.1.2002] www dokument <URL: <http://www.nuorisuomi.fi/index.asp?RootSection=5&SubId=35&DocId=286>>

Vasa stad [läst 15.1.2002] www dokument <URL: <http://www.vaasa.fi/majakka/tilapainen/yleisesiteweb/swesidan/swedefault.htm>>

Österbottens förbund [läst 30.1.2002] www dokument: <URL: <http://www.obotnia.fi>>

HEJ!

Ni sexor i Vikinga skola har blivit utvalda att delta i en undersökning om sjätteklassisters tankar om och erfarenheter av att röra på sig och idrotta ute i naturen.

Jag hoppas att Du vill hjälpa mig genom att skriva en uppsats om vad just du brukar göra ute i naturen och vad du skulle göra om du helt fritt fick välja.

Ämnet är:

*****

Kanske du brukar idrotta eller röra på dig ute i naturen på din fritid? Vad brukar du då göra? Varför och med vem?

Hur skulle din önskedag ute i naturen se ut om du helt fritt fick välja?

- vad skulle du göra?

- var skulle du vara och med vem?

*****

Du får själv hitta på en rubrik till din uppsats! Försök skriva om både vad du brukar göra och vad du skulle vilja göra ute i naturen!

Kom också ihåg att skriva ditt förnamn och kort om dina andra fritidsintressen, i början av uppsatsen!

Tack!

Lotta Nyqvist

Bilaga 2. Karta över Österbotten

Anhållan om att få göra en undersökning i Vikinga skola

Bästa Rektor och Lärare för årskurs 6!

Vårterminen innebär även att arbetet med min pro gradu avhandling vid Jyväskylä universitets Idrotts- och hälsovetenskapliga fakultet, Institutionen för idrottens samhällsvetenskaper, fortsätter. Ämnet för avhandlingen är:

Barns tankar om och erfarenheter av att idrotta eller röra på sig ute i naturen.

För att kunna planera idrottsanläggningar och - resurser på bästa möjliga sätt är det mycket viktigt att få en ökad förståelse för barns tankar om och erfarenheter av att röra på sig i naturen. Detta är speciellt aktuellt idag, eftersom allt fler barn i allt högre grad avfjärras från både natur och en fysiskt aktiv livsstil.

Meningen är att sjätteklassister i tre olika skolor i olika miljöer (stad, landsbygd, skärgård) ska skriva en uppsats om hur de brukar röra på sig i naturen och vad de skulle göra ute i naturen om de helt fritt fick välja.

Jag har valt ut Vikinga skola för att representera stadsmiljön och jag hoppas att era sjätteklassister kan medverka i undersökningen! Målet är att genomföra uppsatsskrivningen i januari.

Ta gärna kontakt om ni har några frågor!

Tack på förhand!

Med hopp om gott samarbete

Lotta Nyqvist

*Adress: Taitoniekantie 2 A 9 B
40 740 Jyväskylä*

Telefon: 050-5451419

E-post: lotta_nyqvist@hotmail.com

Hej!

Tack för att Du vill hjälpa mig med gradun, uppskattar det verkligen!

Här kommer nu lite mera information om både avhandlingen och uppsatserna.

Ämnet för avhandlingen är alltså barns (sjätteklassisters) tankar om och erfarenheter av att idrotta och röra på sig i naturen. Tanken är att låta barnen själva göra sin röst hörd genom att skriva en uppsats om vad de brukar göra ute i naturen, varför och med vem. Framför allt vill jag även få veta vad de skulle vilja göra om de helt fritt fick välja.

Detta för att kunna få en förståelse för hur man i idrottsplaneringen och - beslutsfattandet skulle kunna öka intresset för aktiviteter ute i naturen. Uppsatserna kommer att analyseras utifrån olika synvinklar och förhoppningsvis kommer jag att kunna komma fram till olika teman som är lika eller olika för de tre undersökta miljöerna.

Det är svårt att utforma en perfekt heltäckande rubrik som skulle inspirera alla elever, även dem som inte rör sig så mycket i naturen. Därför har jag kommit fram till något av en kompromissrubrik eller frågeställning:

- Kanske du brukar idrotta eller röra på dig ute i naturen på din fritid? Vad brukar du då göra, varför och med vem?
- Hur skulle din önskedag ute i naturen se ut om du helt fritt fick välja?
  - vad skulle du göra?
  - var skulle du vara och med vem?

Min förhoppning är att alla skulle skriva om båda delarna, dvs både vad de brukar göra och vad de skulle vilja göra. Om man aldrig är ute i naturen på sin fritid kan man ju inte skriva om det, men en fantasi- eller önskedag borde ju alla kunna skriva om.

Du kommer säkert att få många frågor..."hur långt måste vi skriva, inte brukar jag vara ute nå"...osv Det är omöjligt att i skrivande stund kunna ge instruktioner för alla situationer, men vad gäller längden så räcker en sida. Givetvis får man även skriva mera om man vill.

Bäst ur undersökningens synvinkel skulle vara att inte leda barnen alltför mycket och låta dem försöka klara sig med med så lite extra tips som möjligt. Men om nu någon fastnar helt och inte kan komma på något att skriva kan det kanske hjälpa att:

- påminna om alla fyra årstider
- tänka på något som man gjort med skolan eller på något läger
- tänka på någon speciell upplevelse då man tyckte det var extra roligt/tråkigt i naturen
- fundera allmänt på idrott ute i naturen
- skriva om varför man inte brukar eller vill röra på sig/idrotta ute i naturen

För att underlätta analysen skulle det vara bra om alla skriver sitt namn (förnamn) och kort räknar upp vad de har för fritidsintressen eller hobbyn, antingen i början eller i slutet av uppsatsen.

Min förhoppning är att kunna börja analysera materialet i början av februari, så det skulle vara bra om uppsatserna kan skrivas nu i januari. Skickar med ett frankerat kuvert så att Du kan skicka uppsatserna åt mig.

Bifogar ett informationspapper till eleverna. Min önskan är att Du antingen berättar för eleverna om undersökningen eller att Du visar pappret på OH under uppsatsskrivningen.

Ta gärna kontakt om Du har några frågor!

Tack på förhand !

Lotta Nyqvist

Tel: 050-5451419

E-post: lotta_nyqvist@hotmail.com

Adress: Taitoniäkantie 2 A 9 B
40740 Jyväskylä